

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО–МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

Факультет соціальних наук і соціальних технологій

Кафедра соціології

КОНСТРУЮВАННЯ МАСКУЛІННОСТІ В ІНСТИТУТІ СПОРТУ

Кваліфікаційна робота
на здобуття академічного звання
бакалавра соціології

Швеця Олександра Петровича

Науковий керівник –
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології НаУКМА

Марценюк Тамара Олегівна

Київ – 2011

ЗМІСТ

<i>ВСТУП .....</i>	<i>3</i>
 <i>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ СПОРТУ .....</i>	 <i>6</i>
1.1 Спорт як соціальний інститут	6
1.2 Ознаки конструювання маскулінності в інституті спорту	12
 <i>РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУТБОЛУ ЯК КОМАНДНОГО ВИДУ СПОРТУ .....</i>	 <i>20</i>
2.1 Футбол як структурний елемент інституту спорту	20
2.2 Конструювання маскулінності в командному спорті на прикладі футболу	29
 <i>РОЗДІЛ 3. КОНСТРУЮВАННЯ МАСКУЛІННОСТІ ГРАВЦІВ НАПІВПРОФЕСІЙНОГО КОМАНДНОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ ...</i>	 <i>37</i>
3.1 Загальна інформація про дослідження	37
3.2 Результати проведених інтерв'ю із представниками напівпрофесійного командного спорту в Україні	40
 <i>ВИСНОВКИ.....</i>	 <i>52</i>
 <i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</i>	 <i>55</i>
 <i>ДОДАТОК А. Гайд для проведення інтерв'ю .....</i>	 <i>63</i>
<i>ДОДАТОК Б. Транскрипти проведених інтерв'ю.....</i>	<i>65</i>

ВСТУП

Починаючи з античних часів спорт відігравав важливу роль у процесі конструювання маскулінності у чоловіків. Спортивні змагання та ігри зазнали еволюційних змін, тож в наш час спорт є важливим соціальним інститутом. У даній роботі спорт розглядалися, як один з головних інститутів сучасності, що сприяють конструюванню маскулінності. Командний спорт включає в себе певну кількість видів, таких як футбол, баскетбол, регбі, волейбол, гандбол, хокей, футзал, і т.д. Завдяки своїй видовищності і комерційності, командний спорт має значно більше учасників і прихильників, ніж індивідуальний спорт. Такі види спорту, як футбол чи баскетбол є неймовірно популярними і мають мільярди вболівальників на різних континентах, тож дослідження конструювання маскулінності командних спортсменів є актуальним для сучасного суспільства, оскільки дозволяє розглянути чинники конструювання маскулінності не лише у самих гравців, але й їхніх вболівальників.

Актуальність теми роботи також зумовлюється тим фактом, що на даний момент в українській соціології існує не достатньо досліджень, присвячених саме конструюванню маскулінності в інституті напівпрофесійного командного спорту. А ті, які існують, були проведені російськими (Н.С. Цикунова) та західними вченими: Д. Левер (J. Lever), М. Месснер (M. Messner), Л. Брайсон (L. Bryson), М. Холл (M. Hall), Р. Коннел (R. Connell), Д. Бенджамін (J. Benjamin) та ін. Актуальності даній роботі додає той факт, що кожен день з екранів телевізорів, газет і журналів спортивний світ нас дивує все новими і більш розмаїтими маскулінностями. Згідно з «Big Count», останнім статистичним дослідженням Міжнародної Федерації Футбольних Асоціацій — FIFA (Federation Internationale de Football Association), проведеному в 2006—му році, загальна кількість гравців у світі складає 265 мільйонів людей, що відповідає 4,13 % населення Землі [59]. FIFA нараховує 207 спільнот—членів і, таким чином, ареал її розповсюдження на Землі навіть ширше, ніж в ООН [2, с.91]. У серпні 2003—го року на показі чоловічої моди в Мілані в якості моделей у повному складі виступила відома футбольна команда «Інтер». Чемпіон світу з

боксу – Віталій Кличко, в 2006–му році на виборах одночасно балотувався в народні депутати України, в депутати Київради і на пост мера Києва. А кількома місяцями по тому, найкрасивішим чоловіком України було визнано воротаря футбольного клубу «Динамо Київ» Олександра Шовковського.

Проблема дослідження полягає в тому, що в загальних соціологічних теоріях спорту бракує достатніх наукових даних про чинники й закономірності розвитку спорту як соціального інституту, які є необхідною умовою для дослідження конструювання маскулінності в інституті напівпрофесійного командного спорту в Україні.

Об'єктом дослідження виступають чоловіки–футболісти із напівпрофесійного командного спорту в Україні.

Предметом дослідження є конструювання маскулінності у чоловіків в інституті напівпрофесійного командного спорту в Україні.

Метою даного дослідження є з'ясування ознак конструювання маскулінності в чоловіків, що залучені до напівпрофесійного командного спорту (на прикладі представників українських футбольних команд).

Завданнями дослідження є:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до визначення спорту як соціального інституту ;
2. Розглянути теоретичні підходи до конструювання маскулінності в командному спорті (на прикладі футболу);
3. З'ясувати чинники, що впливають на конструювання маскулінності у напівпрофесійних футболістів;
4. Охарактеризувати чинники, що впливають на конструювання маскулінності на прикладі українських напівпрофесійних футболістів.

Дослідження було поведено в рамках соціально–конструктивіського методологічного підходу. В межах даного підходу до розгляду соціальної реальності не існує єдиної, «об'єктивної» правди про соціальні факти. Вчені, що поділяють дану онтологічну позицію, вважають, що існують радше «реальності», які конструюються в процесі взаємодії між суб'єктом, що пізнає (investigator) та досліджуваним об'єктом (investigated). Результатом такої

взаємодії є «значення» (meaning), якими індивіди позначають певний феномен цих «реальностей». Дослідник та досліджуваний об'єкт в конструктивістській парадигмі розуміються як взаємопов'язані та такі, що взаємно впливають один на одного [40].

В цьому дослідженні використовувався метод напівструктурованих фокусованих інтерв'ю. Метод напівструктурованих фокусованих інтерв'ю є придатним для вивчення поставленої проблеми, оскільки дозволяє отримати глибинну інформацію про поведінку респондентів, її причини та мотиви. Тактика фокусованих інтерв'ю направлена на поглиблення в окрему тему і передбачає конкретизацію суб'єктивних уявлень про предмет зацікавленості дослідника [55].

Для написання даної роботи було проведено 11 напівструктурованих фокусованих інтерв'ю з представниками українського напівпрофесійного футболу. Логіка вибірки полягала у відборі інформаційно багатих випадків, для глибинного вивчення, на основі яких можна було зробити висновки, які б мали важливе значення для розв'язання завдань дослідження. Вибірка респондентів проводилася по методу «снігової кулі». Даний метод являє собою модифікацію соціометричного опитування: у респондентів запитують, чи не знають вони людей, що підходять за тими чи іншими ознаками для включення у вибірку [15]. Застосування даного підходу було ефективним для нашого дослідження, оскільки представники напівпрофесійного командного спорту в Україні – досить замкнута група, тому, список ключових інформантів поповнювався виходячи із рекомендацій опитаних респондентів.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ СПОРТУ

1.1.Спорт як соціальний інститут

Побутове розуміння спорту існує практично у кожної людини, проте воно достатньо специфічне, оскільки для характеристики спорту застосовуються різні ознаки. Аморфність побутового розуміння спорту проявляється в тому, що часто під одним терміном тлумачаться різні явища. Наприклад, не розділяють чи не знаходять різниці між спортом і фізичною культурою, професійним і непрофесійним спортом, що вкінці–кінців призводить до безглузвих дискусій, заснованих на спільній спортивній тематиці, але різних об'єктах розгляду.

В даній роботі спорт розглядається як соціальний інститут. Серед соціологів немає повної згоди в трактуванні цього терміну. Дослідженням соціальних інститутів займалися Н. Смелзер, Е. Гідденс, Д. Норт, Р. Мертон, Т. Парсонс та інші. Кожен з цих соціологів сформував власний підхід до розуміння соціальних інститутів. Здебільшого, під поняттям «соціальний інститут» розуміють «своєрідну форму людської діяльності, засновану на чітко розробеній ідеології, системі правил і норм, а також розвиненому соціальному контролю за їхнім виконанням. Інституційна діяльність виконується людьми, організованими в групи чи асоціації, де проведено розподіл на статуси і ролі у відповідності до потреб даної соціальної групи чи суспільства вцілому» [26, с.121]. Таким чином, інститути виконують функцію підтримки стабільності соціальних структур і порядку в суспільстві.

Класичним підходом до аналізу інститутів являється дослідження П. Бергера і Т. Лукмана. У праці «Соціальне конструювання реальності: трактат по соціології знання» вони розглядають інститут в першу чергу як «взаємну типізацію усталених дій діячами різного роду» [3, с.92]. Розглядаючи становлення соціальних інститутів, автори наголошують, що інститути

виникають внаслідок повторюваності та типізації рутинних людських дій у одних і тих самих ситуаціях, що називаються «хабітуалізацією». [3, с.92]. Об'єктивація соціального інституту відбувається на етапі передачі знання про систему типізованих дій новому поколінню, що відбуваються протягом тривалого періоду часу. Таким чином, важливою характеристикою соціальних інститутів є їхня історичність. Проте, не зважаючи на те, що інститути історичні та об'єктивовані у часі і просторі, П. Бергер і Т. Лукман вважають, що об'єктивність соціальних інститутів сконструйована людьми. Дотримання правил, що диктують інститути, відбувається завдяки процесу їхньої легітимації, оскільки «першопочатковий смисл соціальних інститутів не доступний їх (людей) розумінню в термінах пам'яті. Тому, тепер необхідно їм розтлумачити цей сенс у різноманітних формулах легітимації» [3, с.103] Роль соціальних інститутів дослідники вбачають у дотриманні порядку та стабілізації системи. У разі порушення стабільності, інститут може застосовувати контрольні функції та, у крайніх випадках, застосовувати санкції до правопорушників.

У даній роботі під поняттям «інститут» розуміються повторювані форми соціальної взаємодії, на підставі усталеного сполучення цінностей, норм, ролей, статусів, груп, організацій, що виникають і функціонують для задоволення соціальних потреб, підтримання порядку та стабільності в суспільстві. Соціальні інститути розглядаються не як об'єктивні артефакти, існування яких не залежить від людської діяльності, а як конструйовані та наповнені смислом в процесі людської діяльності, явища.

Сьогодні спорт існує як усталена форма соціальної взаємодії практично в усіх суспільствах. Інституціоналізація спорту відбувалася тривалий період, впродовж якого такі форми соціальної взаємодії як ігри та змагання, пройшли процес об'єктивації та інституціоналізації. Спорт включає в себе сукупність суспільних цінностей, норм, ролей і статусів, системи комітетів, організацій і закладів, що займаються координацією та керівництвом, мережі численних правил, інструкцій і заборон, державного законодавства. Всі

вищезазначені характеристики спорту дають нам можливість розглядати його як соціальний інститут.

Інтерес наукової спільноти до спорту посилювався в 1930-тих роках, що пов'язується з критикою спортивного духу сучасності в працях Х. Ортега-і-Гассета, Й. Хейзінга, Ф. Знанецького, соціологів Франкфуртської школи і близького до них З. Кракауера [8]. Пізніше, П'єр Бурдьє зазначав, що соціологи зіштовхуються з рядом перепон, досліджуючи інститут спорту, і пов'язував проблематику з тим, що дослідники одночасно знаходяться в спортивному і соціологічному світі, тобто, займаються дослідженням не тільки соціальної поведінки спортсменів, а й дослідженням їх суто спортивної діяльності [5].

Показово, що перші праці з соціології спорту датуються саме перехідними періодами новітньої історії. Наприклад, Н. Еліас намагався провести паралель між розвитком структури й організації трудової діяльності в процесі індустріалізації і розвитком структури й організації такого інституту як спорт. На думку Н. Еліаса, будь-яка трансформація дозвілля взагалі, що мала місце за останні двісті років, або змагальницьких ігор зокрема, є «наслідком» індустріалізації. Неявне виокремлення причинних зв'язків такого роду, заздалегідь затемнює суть проблеми. Очевидно, продуктивніше припускати іншу можливість, наприклад, розглядати індустріалізацію і перетворення вищезазначених форм дозвілля в спортивні змагання, як взаємозалежні тенденції і складові моменти цілісного процесу трансформації суспільства в його сучасну форму [24, с.44]. Поняття спорту автор розглядав у широкому сенсі, як явище, що включає всі змагання і фізичні вправи, які тільки можна зустріти в тих чи інших суспільствах. У своїх роботах Н. Еліас звертає увагу на історичний розвиток інституту спорту: перетворення ігор, як однієї з форм забав, у систему масових організацій, норм та правил, яким, по суті, є будь-який сучасний інститут.

Безпосередньо до інституту спорту увага соціологів була прикута відносно недавно. В науковій літературі, де розглянуто проблеми спорту [5; 6; 16; 19; 24; 33; 34; 44], основна увага приділяється здебільшого педагогічним, психологічним, медико-біологічним аспектам. Це підтверджує і щорічний

конгрес Європейської колегії спортивних наук (ECSS). Протягом десяти років існування колегії на конгресах домінувала фізіологія (974 доповіді), на другому місці біомеханіка (318 доповідей), на п'ятому – соціологія спорту (227), на десятому – педагогіка спорту, історія спорту – на дев'ятнадцятому (40 доповідей за десять років) [19, с.118].

Дещо з іншої точки зору трактує інститут спорту Р. Джуліанотті (R. Giulianotti). Дослідник розглядає спорт в парадигмі критичної теорії з акцентом на суперструктурний марксизм. Герменевтичне прочитання культурних подій та текстів дає досліднику змогу стверджувати, що спорт, як і інші схожі форми «популярних культурних суперструктур», стоїть у позиції «відносної автономії» відповідно до інших структур і суперструктур суспільства [38, с.15]. Р. Джуліанотті звертає увагу на ідеологію футболу, висвітлює різноманітні форми нерівності, які зароджуються та функціонують у полі гри.

П'єр Бурдьє пояснює свою позицію щодо спорту стисло: «Історія спорту – це відносно автономна історія, яка навіть будучи під впливом більш важливих економічних й історичних подій, має свій власний ритм, свої власні еволюційні закони, свої кризи, коротше кажучи, свою специфічну хронологію» [5, с. 259]. Хоча Бурдьє розглядає історичний розвиток спорту з позиції «відносної автономії» відповідно до інших історичних подій, при дослідженні інституту спорту в соціологічній науці він наголошує, що слід аналізувати не окремий вид спорту, відокремлено від сукупності спортивних практик, а простір всіх видів спорту як систему. Таким чином, досліджуючи такий вид спорту як футбол і конструювання маскулінності в ньому, слід насамперед визначити позицію, що займає футбол в просторі всіх видів спорту.

Огляд написаного про спорт за останнє століття дає змогу побачити, що праці авторів, які аналізували інститут спорту, представляють, насамперед, аналіз ролі спорту в мас-медіа, описання природи гри і перетворення її на спорт, проблем спортивної етики (чесної гри, допінгу, рівності статей), а також аспектів спорту, які потребують парадигматичної ясності: значення спорту; спорт і суспільна думка; побічні дії занять спортом; дуалізм (холізм) тіла і особистості в спорті [9; 10; 19; 28]. Не зважаючи на те, що інституційний аналіз

проник в дослідження спорту вже досить давно, існує мало робіт присвячених саме конструюванню маскулінності в інституті спорту. При дослідженні конструювання маскулінності в інституті спорту, основна увага дослідника повинна звертатися саме на соціальну поведінку спортсменів, яка також може формуватися безпосередньо під час їхньої спортивної діяльності.

У 1990–х рр. XX ст. ряд дослідників, таких як М. Кімел (M. Kimmel), М. Месснер (M. Messner), Р. Коннел (R. Connell), Дж. Херн (J. Hearn) та інші, які здійснювали соціологічні дослідження, присвячені питанням маскулінності і чоловікам, проте вони у своїх розвідках рідко звертали увагу на напівпрофесійний спорт, як елемент конструювання чоловічої маскулінності.

Поняття «маскулінність» більшістю вчених використовується як для описання сукупності поведінкових і психічних особливостей, властивих чоловікам на відміну від жінок, так і символічної культури суспільства, сукупності соціальних уявлень про те, ким являється чоловік, які якості йому приписуються [7, с. 99]. Існує низка теоретичних спроб інтерпретації терміну «маскулінність», але у даній роботі здебільшого використані ідеї Райвен Коннел, яка замість того, щоб намагатися визначити маскулінність як об'єкт, зосередилася на процесах та взаємостосунках, з допомогою яких чоловіки та жінки живуть в межах своєї соціальної ролі. Маскулінність, на думку дослідниці, одночасно є простором у гендерних стосунках, практиками, через які чоловіки і жінки займають якусь конкретну позицію в гендерних відносинах, та результатами тих практик в особистості, особистісному досвіді і культурі [35, с. 71].

Схожий підхід до визначення поняття маскулінності як «deskriptivної, описової категорії, що означає сукупність поведінкових і психічних рис, властивостей і особливостей, об'єктивно притаманних чоловікам на відміну від жінок» [50], був запропонований І. Коном. Хоча в своїх роботах І. Кон розглядав маскулінність не тільки як описову категорію, а й як аскриптивну, що позначає один з елементів символічної культури суспільства, сукупність соціальних уявлень, установок і вірувань про те, чим є чоловік, які якості йому приписують; та преспективну, як систему приписів,

які мають на увазі не середньостатистичного, а ідеального «справжнього» чоловіка, нормативний еталон чоловічності [52].

На думку Майкла Месснера, спорт як соціальний інститут – це ідеальна можливість для вивчення чоловіків і маскулінності, а також виявлення расової і класової динаміки [23, с.218]. Райвен Коннел характеризувала «спорт – як найважливіший інститут для вираження маскулінності» [34, с.85], оскільки, на думку авторки, саме в спорті чоловіче домінування над жінками стає «природнім» і пов'язується з соціальним розподіленням насилля. Спорт пригнічує природну рівність статей, конструює відмінності, а потім, значною мірою завдяки ЗМІ, вибудовує навколо них структуру символів і тлумачень, які їх обґрунтовують [36]. Для Ігоря Кона спорт, насамперед, це – інститут, що служить утвердженню «фалічного первня», чоловічої сили і солідарності [52].

Отож, проаналізувавши основні теоретичні підходи до визначення спорту як соціального інституту з точки зору конструювання у ньому маскулінності, доцільно зазначити, що перші праці із соціології спорту датуються перехідними періодами новітньої історії та акцентують свою увагу значно більше на ролі спорту в мас–медіа, психології, спортивній етиці, а також спорті і суспільній думці. Лише у 1990–х рр. XX ст. ряд західних дослідників почав здійснювати соціологічні дослідження, присвячені питанням конструювання маскулінності в інституті спорту. Оскільки неможливо повністю охопити існуючу різноманітність парадигм і визначень спорту, в даній роботі використовується ідея, що спорт – це важливий елемент у соціальній структурі суспільства. Це багатофункціональне явище, в якому переплітаються процеси соціального, економічного, політичного та культурного характеру. Усталена суспільна діяльність, наявність суб'єктів спорту, системи комітетів, організацій і закладів, що займаються координацією і керівництвом, наявність мережі численних правил, інструкцій і заборон, державного законодавства й інших різнопланових характеристик спорту дає нам можливість розглядати його як соціальний інститут, який є ідеальним для вивчення маскулінності.

1.2 Ознаки конструювання маскулінності в інституті спорту

Термін «маскулінність» вживається у дослідженні в однині, оскільки кожне згадування терміну має на увазі певний конкретний тип маскулінності, що конструюється в інституті спорту. Проте, ми весь час беремо до уваги той факт, що інститут спорту дозволяє сформулювати не один тип маскулінності (наприклад, лише «гегемонну маскулінність»), а декілька типів (скажімо, «ортодоксальна маскулінність», «романтична маскулінність», тощо). Характеристика спорту Райвен Коннел, як «найважливішого інституту для вираження маскулінності» [34, с. 85] знаходить підтвердження у більшості наукових робіт соціологічної, культурної, гендерної та медійної тематики. Наприклад, Ігор Кон пише, що «головний стимул будь-яких фізичних занять для хлопців, починаючи з шкільних уроків і закінчуючи професійним спортом, – конструювання маскулінності» [16, с. 625]. Белінда Уїтон (Belinda Wheaton) також зазначає, що «історично, ідентифікація спорту з чоловіками була такою сильною, що спорт став однією з ключових ознак маскулінності в більшості «західних країн» [78, с. 434].

Автори робіт пов'язаних зі спортом акцентують свою увагу на кількох ознаках конструювання маскулінності чоловіками. Все більша увага зі сторони соціальних наук приділяється проблемі *тілесності чоловіка*. Значною мірою цей факт пов'язаний з усвідомленням політичності тіла – його активної репрезентації в засобах масової інформації, все більшого відтворення в сфері не приватного, а публічного простору. Розуміння тіла не як тимчасового пристанища для душі чи обителі розуму, а як оформлюваного, створюваного і несучого на собі ознаки існуючої системи соціальних конвенцій і нормативів вперше було запропоновано в роботах Мішеля Фуко [27, с. 168–176]. Ще однією причиною активного дослідження тілесності чоловіка сучасною наукою є культура споживацького суспільства [30; 39; 68; 74; 78]. Молоде, модне, спортивне тіло стало іконою консюмеризму. Культура тіла існує як самоціль і як ресурс створення іміджу чоловіка, невід'ємний елемент «корпоративного стандарту» [30, с. 102]. Саме заняття спортом культурно оформлюється в якості

найкращого способу побудови чоловічого типу фігури – з розвиненою мускулатурою, широким плечовим поясом і вузькими бедрами [11; 55]. Отож, заняття спортом для побудови «ідеального» чоловічого тіла – одна з основних ознак конструювання маскулінності у чоловіків, яка в першу чергу є наслідком пропаганди споживацького стилю життя.

У той же час особливості чоловічої спортивної поведінки відображають конструювання *ієрархії та стратифікації серед чоловіків*. Спорт дає можливість хлопцям проявити чи «довести» свою маскулінність і бути визнаним серед інших хлопців [16, с. 619–625]. Одна з концепцій, що відображає відносини у структурі маскулінності – концепція «гегемонної маскулінності» Р. Коннел. Авторка визначає гегемонну маскулінність, як «конфігурацію гендерної практики, що втілює актуальну на даний момент відповідь на питання щодо легітимності патріархату, яка гарантує домінантне становище чоловіків та субординацію жінок» [35, с. 80]. На думку Р. Коннел, у будь-який проміжок часу якась форма маскулінності культурно підноситься над іншими. Так у XX сторіччі основним типом, що втілював у собі ідеал гегемонної маскулінності був білий чоловік, представник середнього класу. [35, с. 81–82]

Західними дослідниками підкреслюється той факт, що чоловіки, які серйозно займаються спортом, зіштовхуються із досить зверхнім ставленням з боку суспільства, оскільки гегемонна маскулінність – це не маскулінність спортсмена, а маскулінність білого успішного чоловіка, для якого спорт – це лише хобі. Гегемонія виникає тоді, коли прослідковується зв'язок між культурним, груповим або індивідуальним ідеалом та інституційною владою. Заняття ж спортом, як життєвий вибір, по суті, виявляється стратегією руху по соціальній драбині, яка використовується представниками не домінуючої раси і класу [23; 71]. Але, слід наголосити, що гегемонна маскулінність втілює діючу на певний час стратегію, тому, не завжди і не у всіх суспільствах найпомітнішими носіями гегемонної маскулінності були чиновники, бізнесмени, кіноактори і фантастичні образи героїв.

Інститут спорту може опосередковано сприяти *конструюванню маскулінності*, не пов'язаної безпосередньо зі спортом. Наприклад, для вступу у вітчизняні вищі навчальні заклади тривалий час існували пільги для спортсменів. Наявність високих спортивних досягнень спрощувала вступні іспити по певним спеціальностям у військові та педагогічні університети. В інституті армії хлопці, які мають розряд з певного виду спорту, часто служать в спортивних ротах, беруть участь в змаганнях, отримують нагороди і підвищення по службі за свої спортивні результати. Таким чином, інститут спорту відіграє роль посередника для абітурієнта, призовника між школою і майбутньою кар'єрою. Спортивна кваліфікація може бути обмінена на вищу освіту чи військове звання, які дають можливість зробити інший, більш «успішний» життєвий вибір – ще один крок задля досягнення статусу носія гегемонної маскулінності.

Конструювання різних типів маскулінності в інституті спорту є наслідком *стратифікації серед видів спорту*. В основі стратифікації різних видів спорту лежить відповідність суспільним очікуванням про гегемонну маскулінність. Так, в суспільстві існують стереотипи стосовно так званих «псевдо–спортсменів», таких як «шахіст» чи «танцюрист», чий тип маскулінності не є гегемонним а, швидше підпадає під класифікацію так званої «романтичної маскулінності» (romantic masculinity) [73, с.137]. А найбільше соціальне несхвалення в суспільстві, згідно з проведеними дослідженнями, викликає професійний бодібілдинг (body–building), як практика безглузлого нарощування мускулатури для подальшої пасивної і відкритої демонстрації себе поглядам суддів на змаганнях [71]. Саме тому, на думку І. Кона, вищий ступінь ієрархії спортивної маскулінності належить не «Містеру Всесвіт» – переможцю змагань культуристів, а чемпіону світу з боксу в суперважкій ваговій категорії, що поєднує якості тілесної й інтелектуальної міцності [16, с. 612–628]. Така ознака конструювання маскулінності як стратифікація різних видів спорту зумовлена кількома факторами. В першу чергу, один вид спорту може вважатися більш «чоловічнішим» ніж інший, якщо в ньому можна проявляти якомога більшу фізичну силу, витривалість та інші, стереотипно

маскулінні якості. Також, різні види спорту стратифікуються у зв'язку з кількістю і гендерним складом глядачів, що зацікавлені ними.

Інститут спорту відіграє роль потужного *соціалізуючого фактору* для чоловіків. Неформальні відносини всередині чоловічих груп сприяють конструюванню їх гендерного і класового статусу за допомогою створення чіткого кордону між ними, жінками і чоловіками із більш нижчих шарів [56, с. 1–2]. Немало чоловічих компаній або першопочатково склалися на ґрунті спільного інтересу до спорту, або продовжують засновуватись на спорті як основному варіанті проведення дозвілля. Чоловіче гомосоціальне середовище, яке забезпечується інститутом спорту, допомагає спортсменам—чоловікам зберігати зв'язки навіть через кілька років після відходу від спортивної кар'єри.

Вагомий вплив на конструювання маскулінності у чоловіків здійснюють *засоби масової інформації*. Значимість досліджень медіа—репрезентації обумовлена загальним ростом значення ЗМІ, їх глибинним і різноманітним впливом на повсякденне життя. Та й спорт, в свою чергу, завдяки популярності забезпечує засобам масової інформації широку і постійно зростаючу аудиторію, дозволяючи виконувати як інформаційні, так і розважальні функції. Наукові праці, пов'язані з аналізом медіа—простору, свідчать, що однією із задач ЗМІ для чоловіків являється пропаганда певного стилю споживання і образу життя в якості єдино правильного шляху до успіху [30; 39; 62; 74]. Засоби масової інформації додають спорту такої популярності, яка ставить його героїв поряд, чи навіть вище від зірок кіно і естради. Показовими є постаті Девіда Бекхема, Майкла Джордана, Рожера Федерера, Міхаеля Шумахера, Крістіану Роналду та інших супервідомих спортсменів, що певний час слугували іконами маскулінності для величезної кількості спортивної аудиторії, що обертається як матеріальним інтересом, так і високим соціальним престижем.

Еталони маскулінності репрезентуються на сторінках журналів через репертуар образів «чоловіка—споживача». За допомогою перерахованих елементів споживання і їх кодифікування, як невід'ємних атрибутів мужності створюється *«корпоративний стандарт» гегемонної маскулінності* (іншими

словами, «маскулінність, що займає гегемонну позицію у поданій моделі гендерних стосунків» [17]). «Стандартизовані» еталони маскулінності демонструються через конкретні образи «справжніх чоловіків». Важливу роль в репрезентації споживання відіграє спорт. «Справжній» чоловік присвячує спорту свій вільний час, заняття спортом – його хобі, яке потребує не менших витрат, ніж робота чи кар'єра. Ексклюзивність нормативної маскулінності підтверджується набором спортивних занять, що приписується «справжнім» чоловікам, заняття якими стає стратифікуючою ознакою, символічним кордоном між «справжніми» чоловіками і всіма іншими [30, с. 102].

Низку важливих факторів конструювання маскулінності серед спортсменів–підлітків наводить Ігор Кон: по–перше, спорт *відволікає підлітків з вулиці*; по–друге, спорт включає хлопців у *нові, позитивні соціальні зв'язки і види діяльності*, по–третє, ігрова спортивна агресія дозволяє *розрядити потенційну внутрішню агресивність* підлітка, яка без цього могла б знайти соціально небезпечний вихід; по–четверте, спорт зміцнює характер хлопців, навчає їх *підкорюватись дисципліні* [16, с. 624–625]. Всі ці фактори виглядають безапеляційно, однак дослідники і журналісти відмічають, що хоча інституціоналізований спорт дійсно не допускає проявів агресії, так би мовити, на своїй території, де існують тренери і строгі правила гри, багато досить успішних хлопців проявляють підвищену агресивність «на стороні», успішно при цьому використовуючи отримані в спорті навички [16, с. 624–625]. Всім відомі численні скандали з титулованими боксерами і футболістами, які потрапляли до в'язниці через зґвалтування, масові п'яні бійки, хуліганство, наркоманію чи здійснення афер. Найяскравішими прикладами є чемпіон світу з боксу у суперважкій ваговій категорії – Майк Тайсон і один з найкращих футболістів світу – Дієго Марадонна.

Отже, перераховані ознаки конструювання маскулінності в інституті спорту доцільно класифікувати. Насамперед дані ознаки були поділені на три категорії: фізіологічні, психологічні і соціальні, відповідно до сфер їхнього впливу. Також, ми наголошуємо, що межі між категоріями не є жорсткими, і деякі ознаки конструювання маскулінності можуть існувати в різних площинах

або переходити від однієї категорії до іншої зі зміною в соціальній структурі суспільства. Повністю класифікація наведена в формі таблиці (див. табл. №1)

Ознаки конструювання маскулінності в інституті спорту

Фізіологічні	Психологічні	Соціальні
<ul style="list-style-type: none"> - Формування фізично здорового чоловіка; - Створення і зміцнення захисної функції чоловічого тіла; 	<ul style="list-style-type: none"> - Компенсація чи симуляція нестачі маскулінності; - Ототожнення зі спортсменами через пасивне споживання мас–медіа; - Формування командного і змагальницького духу; - Наслідування соціальних практик внаслідок психологічного ланцюга «всі – я»; - Справляння враження на жінок; - Психологічна потреба в самозахисті; - Розрядка потенційної внутрішньої агресії через ігри. 	<ul style="list-style-type: none"> - Підтримка існуючих соціальних зв'язків; - Утворення нових соціальних груп і формування нових зв'язків; - Формування гендерних відмінностей; - Використання образу «спортсмена» для руху по соціальній драбині і зміни соціальних статусів та ролей; - Формування образів нормативної маскулінності в сфері споживання через опосередкований вплив медіа–репрезентації.

Проаналізувавши теоретичні підходи до визначення спорту як соціального інституту, найважливіші ознаки конструювання маскулінності в інституті спорту було розділено на три категорії: фізіологічні, психологічні та соціальні. До фізіологічних ознак конструювання маскулінності належать: формування фізично здорового чоловіка; створення і зміцнення захисної функції чоловічого тіла. Психологічні ознаки конструювання маскулінності проявляються у компенсації чи симуляції нестачі традиційної маскулінності; ототожненні зі спортсменами через пасивне споживання мас–медіа; формуванні командного і змагальницького духу; наслідуванні соціальних практик внаслідок психологічного ланцюга «всі – я»; справлянні враження на жінок; психологічній потребі в самозахисті; розрядці потенційної внутрішньої агресії через ігри. До соціальних ознак конструювання маскулінності належать: підтримка існуючих соціальних зв'язків; утворення нових соціальних груп і формування нових зв'язків; формування гендерних відмінностей; використання

образу «спортсмена» для здійснення висхідної мобільності: руху по соціальній драбині і зміни соціальних статусів та ролей; підтримка «корпоративного стандарту»; формування образів нормативної маскулінності в сфері споживання через опосередкований вплив медіа–репрезентації.

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФУТБОЛУ ЯК КОМАНДНОГО ВИДУ СПОРТУ

2.1 Футбол як структурний елемент інституту спорту

Футбол – один з найпопулярніших видів спорту у світі. Крім того, футбол вважається значимим суспільним явищем XXI-го століття, соціокультурним феноменом, що має універсальний характер. Сьогодні футбол знаходиться у сфері інтересів фахівців різних наукових напрямків. В першу чергу його дослідженнями займається фізіологія, біомеханіка, маркетинг, психологія і педагогіка спорту, соціологія спорту та історія спорту [2; 6; 9; 10; 20; 28; 64; 69]. Проте вітчизняній науці відомі роботи і з більш вузьких дисциплін, наприклад з лінгвістичного аналізу дискурсу футболу [14] тощо.

Виходячи з логіки Н. Еліаса, який розглядав індустріалізацію і появу спортивних змагань, як взаємозалежні тенденції і складові моменти цілісного процесу трансформації суспільства в його сучасну форму, варто звернути увагу на взаємозв'язок процесів індустріалізації та перетворення футболу зі звичайної гри на соціальний інститут на початку XX ст. [24]. Отже, щоб зрозуміти сутність і роль футболу в сучасному суспільстві, насамперед необхідно простежити, яким чином футбольні практики, що виникли в Англії в процесі її індустріалізації, поширилися практично по всій планеті і перетворилися в індустрію футболу, яка пов'язала між собою різні сфери соціального життя. У середині XIX ст. футбол був виключно грою англійських аристократів та представників вищого середнього класу Великобританії. Поширення гри за межі Туманного Альбіону відбулося завдяки розвитку туризму та винайдення перших пароплавів (що йшло пліч-о-пліч з індустріалізацією), на яких британський вищий клас міг потрапити на інші континенти, взявши із собою м'яч. Дійсно масовим явищем футбол став після закінчення Першої світової війни, в цей же час відбувався інтенсивний процес диференціації гравців у

футбол на представників професійних команд та непрофесійних гравців, вболівальників. [2, с. 95–97].

Датою народження футболу вважається 1863 рік, коли була організована перша асоціація футболу і створені правила, які були схожі на сучасні [2]. Цей самий рік можна вважати роком початку інституціалізації футболу, перетворення гри на частину інституту спорту. Будь-який соціальний інститут, в тому числі й інститут спорту, має низку ознак, серед яких наявність культурних символів та кодексів поведінки, ідеології (як компендіуму ідей чи санкціонованої сукупності норм). [26, с. 124].

Ознаки соціального інституту також притаманні сучасному футболу. Так, футбол має розгалужену і складну організаційну мережу, що підтримує його існування на структурному рівні. Організацією футболу в світі опікується ФІФА – Міжнародна федерація футбольних асоціацій – міжнародний керівний орган футболу і найбільша спортивна організація світу. ФІФА складається з 207 національних асоціацій [65], що на 15 членів більше, ніж має ООН і на дві більше, ніж – Міжнародний олімпійський комітет. Правила гри встановлює Міжнародна Рада Футбольних Асоціацій. На континентальному рівні керівними органами футболу є відповідні континентальні федерації, зокрема, в Європі – УЄФА. Національними справами займаються національні федерації з футболу, в Україні – Федерація футболу України (ФФУ). В наш час футбольні змагання вищого рівня в більшості країн проводяться професійними футбольними лігами – незалежними комерційними організаціями, до складу яких входять національні футбольні федерації. В Україні такою лігою є Професійна футбольна ліга України. Отже, футбол зі звичайної дворової гри за півтора сторіччя перетворився на розгалужену мережу інституцій зі своїми правилами, нормами та санкціями.

Окрім чітко визначеної інституційної структури всередині інституту футболу також існує система норм та правил. Міжнародна федерація футбольних асоціацій (ФІФА) дає визначення футболу, як олімпійського виду спорту, командної спортивної гри, в якій беруть участь дві команди по одинадцять гравців в кожній. У футбол грають м'ячем на прямокутному

трав'яному полі з воротами на двох протилежних сторонах поля. Метою гри є забити якомога більше голів; тобто, завести м'яч у ворота супротивника якомога більше разів. Головною особливістю футболу є те, що гравці (за винятком воротарів) не можуть в межах ігрового поля торкатися м'яча руками. Переможцем гри є команда, що забила за час матчу (два тайми по 45 хвилин) більше голів, ніж супротивник. Описані характеристики футболу складають систему формальних правил гри, проте, крім офіційно закріплених норм у футболі існує значна кількість конвенційних правил гри та своєрідний «кодекс честі» вболівальників, що виявляються під час матчів.

У футболі існує значна диверсифікація, підтвердженням якої є факт існування значної кількості різновидів футболу – в тому числі: футдаблбол (гра з двома м'ячами), пляжний футбол (гра на піску), футзал (гра в залі на спеціальному покритті), дворовий футбол (гра на будь-якому покритті, на полях будь-якого розміру і за участі будь-якої кількості людей), болотяний футбол, футбольний фрістайл тощо. Зростання кількості різних форм футболу є сигналом ускладнення та розвитку інституту футболу, зростаючої спеціалізації окремих його частин, що є однією із основних характеристик розвитку будь-яких соціальних інститутів.

Диференціація в інституті футболу призвела до ускладнення структури вболівальницького середовища. Вболівальники, як і гравці у футбол, поділяються на професіоналів та любителів. До числа професійних належать найбільш активні прихильники клубів, що спостерігають за усіма матчами команди, в тому числі виїздними, мають розвинений ритуал вболівання (наприклад, колективного співання пісень чи виголошення «речівок», пускання «хвиль» стадіоном, тощо) та ціленаправлено займаються підготовкою до матчу (малюють плакати та транспаранти, забезпечують колег-вболівальників символікою клубу, тощо). До категорії «професійних вболівальників» належать так-звані «ультрас» та «хулс». Такий тип вболівальників демонструє «гегемонний» тип маскулінності, оскільки для них є важливим утвердитися на найвищому щаблі гендерної ієрархії та отримати таким чином символічну

владу над іншими, менш активними вболівальниками—чоловіками і жінками, для них характерний «культ тіла» та агресивна поведінка.

Непрофесійних вболівальників називають «кузьмичами». Тип маскулінності «Кузьмичів» є радше «традиційним»: вони не такі агресивні як «хули» та «ультрас». Ця категорія вболівальників відповідає основним характеристикам традиційної маскулінності: вони відмовляються від усього жіночого («без баб»); демонструють власну моральну витривалість та стійкість (особливо коли продовжують вболівати за команду, що програє декілька сезонів підряд); відчують себе «крутими», хоча, як правило, не провокують конфліктів[32].

Основним акцентом в ідеологічній складовій інституту футболу є його загальнодоступність та масовість: у футбол можуть грати люди будь-якого соціального статусу, представники різних соціальних класів, вікових та гендерних груп, на будь-якому континенті. Для того, щоб грати у футбол необхідно мати лише достатньо простору та охочих до гри: любительська чи непрофесійна гра майже не потребує додаткових матеріальних витрат на екіпірування гравців та додаткового приладдя, що дорого коштує (як, наприклад, тенісні ракетки та м'ячі чи клюшки для гольфу). Крім того, уніфікація та регуляція правил гри у кінці XIX ст. перетворили футбол у доступне задоволення, яке може дозволити собі будь-яка людина: чи то у вигляді гравця, чи то у вигляді вболівальника, читача газет, глядача телевізора, учасника бесіди [2, с.92]. Задоволення від футболу можна отримувати як у процесі безпосередньої гри м'ячем, так і в якості стороннього спостерігача—вболівальника, що ідентифікує себе з улюбленою командою чи окремими її гравцями, емоційно переживає успіхи та поразки улюбленого клубу. Отже, перші члени Британської Футбольної Асоціації, що уніфікували правила гри та не встановлювали майнового цензу для гравців, забезпечили футболу постійне зростання кількості прихильників, зробили його дійсно доступним, масовим видом спорту, яким він є і до сьогодні.

Футбол є глобальним явищем, його географія поширюється далеко за межі Європи. Як зазначив нинішній президент ФІФА Зепп Блатер: «Ми

прийняли історичне рішення в плані спорту і геополітики... Кубок світу відкриє для себе нові культури в нових регіонах ... Мій попередник Жорж Авеланж також говорив, що футбол – це універсальний вид спорту. Коли я вперше зустрівся з футболом, я зрозумів, що це дещо більше, ніж просте штовхання м'яча. Я став президентом ФІФА – і ми вирішили принести футбол в Азію. Потім була Африка. Логічно і природно, що ми постійно відкриваємо футболу нові регіони» [54]. Очевидним є той факт, що ФІФА продовжує популяризувати футбол на всіх континентах, останнім свідченням чого є затвердження Росії і Катару, як країн, що прийматимуть Чемпіонат світу 2018–го року і 2022–року відповідно.

Останні статистичні звіти Міжнародної федерації футбольних асоціацій демонструють постійне збільшення кількості людей, що безпосередньо пов'язані з футболом, тобто тих, що є гравцями або тренерами. В період з 2000–го по 2006–й рік кількість гравців по всьому світу зросла на 10%: з 242–х до 265–ти мільйонів [65]. Також на Рис. 2.1. продемонстровано відсотковий розподіл футболістів за статтю. Кількість гравців чоловічої статті значно переважає жіночу футбольну спільноту, щоправда приріст зареєстрованих жіночих представниць у футболі за шість років становив 54%, що свідчить про популяризацію футболу серед жінок і стирання стереотипу футболу, як суто «чоловічої» гри. Ці, та інші кількісні дані опубліковані ФІФА, ще раз підкреслюють актуальність дослідження футболу як глобального феномену, що сприяє конструюванню маскулінності.

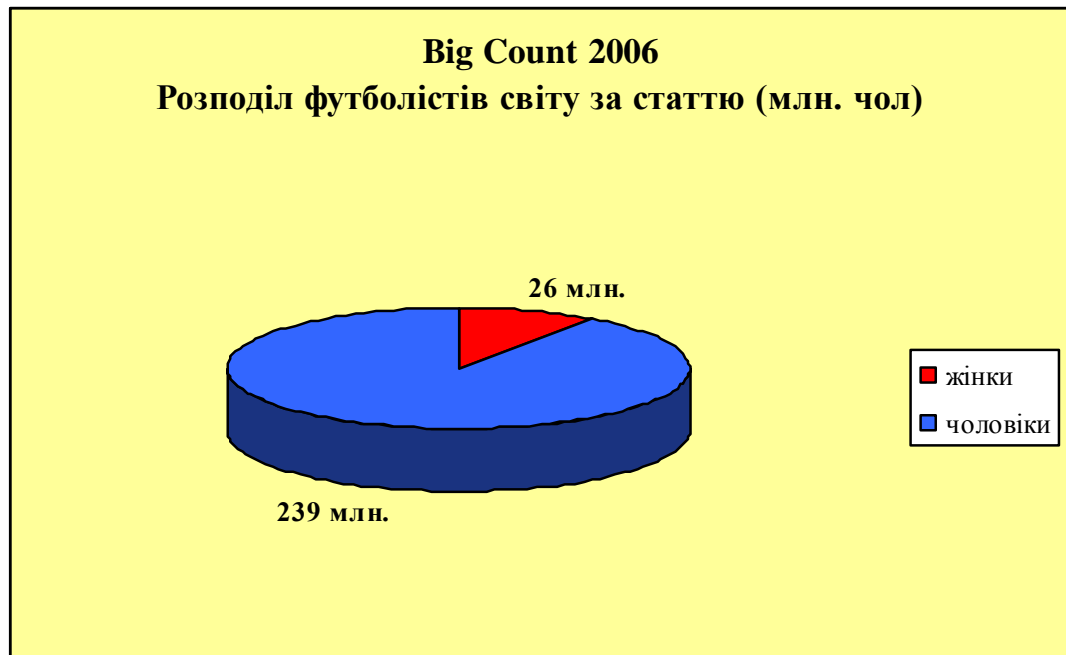

Рис. 2.1 Розподіл футболістів світу за статтю (млн. чол).
“FIFA Big Count 2006” [59].

Поширення футболу на всіх материках земної кулі також підтверджує те, що футбол – глобальний феномен. На Рис. 2.2. зображено розподіл футболістів світу за регіонами у відсотках до загального населення. Лише в Азії футболістами займається трохи більше ніж два відсотки населення, у всіх інших регіонах не менше ніж 4.7 відсотків займаються футболістами.

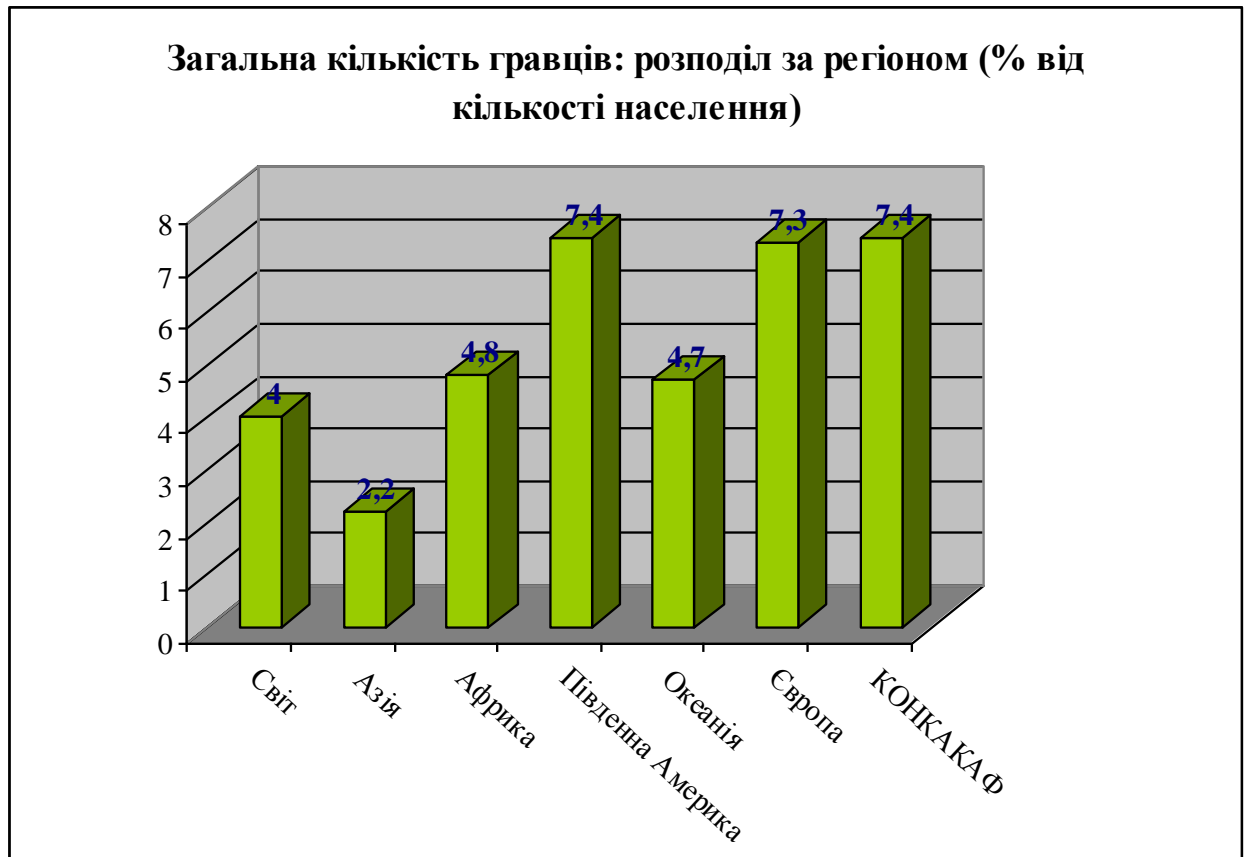

Рис. 2.2. Розподіл футболістів світу за регіонами (у % до загального населення) FIFA Big Count 2006 [59]

Останнім часом «загальнодоступність» як основний постулат ідеологічної системи футболу зазнає трансформацій через тенденції комерціалізації футболу, що набирають обертів [49]. Футбол став комерційним видом спорту ще у 20–30 роках ХХ ст., коли перші професійні гравці, в умовах економічної кризи, почали вимагати у клубів виплат заробітної платні [2, с.100]. На сучасному етапі розвитку футбол є одним із видів бізнесу, що приносить прибуток не лише гравцям та власникам футбольних клубів, але й широкій індустрії, що обслуговує футбол: ЗМІ, виробникам футбольного екіпірування та спортивного інвентарю, тощо. Успіх комерціалізації гри полягає у тому, що у розвинених країнах існує стійкий платоспроможний попит серед населення на видовище, гру, змагання, що пояснюється дедалі ширшим утвердженням цінностей суспільства споживання у капіталістичних країнах Заходу. Окрім позитивних наслідків для власників футбольних клубів та футболістів, що збільшують свої прибутки, комерціалізація футболу має також негативні наслідки, оскільки гра втрачає елемент спонтанності з появою

«домовлених» футбольних зустрічей, все більші інвестиції вкладаються не у покращення стандартів гри, а у її тиражування, наприклад, шляхом телетрансляцій. З 1994 по 2002 роки вартість прав на трансляцію Чемпіонату світу з футболу зросла на 1075% , а вартість права транслювати матчі Чемпіонату Європи з 2000 по 2004 рр. зросла на 512%. [12, с. 537] окрім прибутків від телетрансляцій, власники футбольного бізнесу також збільшують свої прибутки за рахунок ціни на квитки футбольних матчів. Вартість «фанатства» нині зростає: у Британії з 1989 по 1999 роки ціни зросли на 312%, і продовжують зростати у наш час [69]. Тож найбідніші верстви населення (в тому числі, представники робітничого класу у західних суспільствах) виявляються «виключеними з гри» за майновим цензом, що демонструє трансформацію ідеологічного апарату інституту футболу за останні 20 років.

Символічну системи футболу, як складового елементу інституту спорту, складає сформована у наш час навколо футбольна культура, представлена на іконічному рівні емблемою ФІФА, гербами клубів, формою команд, атрибутикою вболівальників (шарфи—«рози», прапори команд та національні прапори, копії форми улюблених гравців), на аудіальному рівні — гімнами команд, речівками та слоганами прихильників, тощо. Також символічний рівень футболу формується завдяки вболівальницькій культурі, що представлена різними типами практик та форм символічної ідентифікації гравців та прихильників клубів, завдяки якій довкола гри формується специфічне дискурсивне поле.

Футбол та навколо футбольна тематика стали важливими елементами сучасної масової культури. Футбол дедалі частіше зустрічається в публіцистиці та художній літературі [4; 17; 77], оскільки гра завдяки своїй популярності забезпечує авторам книг широку і постійну аудиторію читачів. А роботи таких авторів як Дугі Брімсон (Dougie Brimson), Джон Кінг (John King) та Нік Хорнбі (Nick Hornby) встигли стати культовими для футбольних вболівальників всього світу, сформулювавши особливе дискурсивне навколо футбольне поле. Більше того, за останні десятиліття знято десятки фільмів, що стосувалися історії футболу, футбольних гравців і футбольних фанатів: «Гра їхнього життя»,

«Проклятий Юнайтед», «Гладіатори футболу», «Третій тайм», «Марадонна: рука Бога», «Все життя – гра» тощо. Ряд книг, статей, автобіографій, підручників, фільмів та пісень на футбольну тематику з кожним роком поповнюється все більше і більше. Очевидним є те, що футбол – це вже не просто гра номер один, він розвинувся, модифікувався і став важливим соціально–культурним феноменом сучасного суспільства, невід’ємним елементом соціальної структури суспільства і явищем, без якого важко уявити сьогоденній інститут спорту.

Футбол використовується різними соціальними групами для вираження певних аспектів їхніх ідентичностей, в тому числі, гендерної, національної, локальної, релігійної, етнічної, політичної. За допомогою цієї гри відбувається не лише ідентифікація вболівальників з гравцями команди, яку вони підтримують, але й загострюються антагонізми між вболівальниками команд–суперників, чіткіше артикулюються дихотомії «ми–вони» та «свій–чужий» [61]. У більшості країн, що входять до складу ФІФА, футбол сприяє формуванню національної та політичної ідентифікації вболівальників, так, наприклад, вболівальники Київського футбольного клубу «Арсенал» вважають себе прихильниками лівого полюсу українського політичного спектру, а вболівальники футбольного клубу «Динамо Київ» навпаки – правого, що виражається у дискурсі вболівальників щодо цінностей, які вони культивують та артикулюють.

«Кузьмичі», «улятрас» та «хули» демонструють різну поведінку під час гри. Як перша, так і друга категорія прихильників застосовують особливі види практик під час вболівання на матчі. Якщо «кузьмичі», що займають центральні сектори на стадіоні подалі від воріт, споживають пиво та лускають насіння, вболівають сидячи, злегка похитуючись вперед–назад, то «ультрас» та «хулс», які дислокуються за воротами з обох боків стадіону, весь матч проводять стоячи, демонструють різні форми фізичної активності на трибунах. Таким чином, різні практики вболівання є ще однією складовою системи культурних символів футболу як елемента інституту спорту

Отож, підсумувавши вищеописані дані з історії футболу можна констатувати той факт, що майже за 150 років футбол перетворився з гри обмеженого кола англійців на глобальний феномен, навколо якого сформувалася система футбольних асоціацій, комерційних організацій, інших спортивних ігор, суспільнополітичних рухів і соціокультурних норм та традицій. Футбол, як і будь-який інший соціальний інститут, має такі ознаки як інституційну структуру, норми та правила, ідеологію. Інституційну структуру футболу складають футбольні асоціації різних рівнів. Норми та правила забезпечуються наявністю чітко встановлених правил гри, а також системи санкцій. Ідеологія футболу відображена у практиках вболівання, символічному оформленні матчів, популярності футбольної тематики у творах масової культури. Останнім часом саме ідеологічна складова інституту футболу зазнає суттєвих трансформацій через процеси комерціалізації спорту.

2.2 Конструювання маскулінності в командному спорті на прикладі футболу

Процес конструювання маскулінності у командному спорті, на відміну від індивідуального, має низку специфічних механізмів, що виходять із особливостей організаційної ієрархії, розподілу ролей та системи практик взаємодії командних гравців в середині команди, як єдиного утворення.

Командний спорт – це вид спорту, який, на відміну від індивідуального, базується на грі між конкуруючими командами, які взаємодіють безпосередньо і одночасно, задля досягнення мети. Мета полягає у здобутті очок, за допомогою тактичної взаємодії гравців однієї команди між собою і дотриманні встановлених правил гри. Для досягнення поставлених цілей командні спортсмени повинні не тільки покращувати фізичні і емоційні кондиції, як представники індивідуального спорту, а й спілкуватися, ставити цілі, вирішувати конфлікти і проблеми в групі, що спричиняє більшу кількість ознак конструювання маскулінності. Тож, командний спорт є важливим джерелом для дослідження конструювання маскулінності, оскільки

дослідження гравців у команді дозволяють дослідити інтерперсональну взаємодію членів команди, вплив середовища групи на конструювання маскулінності в усіх членів команди.

На сьогоднішній день існує незначна кількість досліджень, присвячених конструюванню гендерних ідентичностей у футболі, не дивлячись на те, що саме футбол був одним з перших об'єктів у дослідженнях командного спорту. Праці таких дослідників як М. Месснер (M. Messner), Р. Джуліанотті (R. Giulianotti), К. Кашіон (C. Cushion) М. Родерік (M. Roderick), Е. Даннінг (E. Dunning) є одними з небагатьох, що поповнили сучасну соціологічну науку фаховими дослідженнями конструювання та репрезентації маскулінності в середовищі такого виду спорту як футбол. Хоча тема конструювання маскулінності в середовищі футболу є актуальною, досліджень, які стосувалися даної тематики в українській соціологічній науці досі не було. Тому, при подальшому теоретичному аналізі конструювання маскулінності у футболістів ми опиралися на роботи західних та російських науковців.

Командним спортом номер один у світі на останньому засіданні ФІФА в 2010-му році було названо футбол. Це підтверджується кількістю гравців, тренерів і глядачів футболу по всьому світі. За статистичними даними, кількість чоловіків, що грають у футбол значно перевищує кількість жінок в усіх країнах-членах ФІФА. Так, в Україні кількість чоловіків-футболістів перевищує кількість жінок-футболісток у 6 разів, а загальна кількість клубів співвідноситься із кількістю клубів з хоча б однією жіночою командою як 1:32, тож футбол в Україні все ще є типово чоловічим видом спорту (Див. Табл.№2). Футбол все ще залишається гомосоціальним середовищем з якого майже повністю виключені жінки. Виключення жінок із поля футболу (фактичне чи символічне) є важливим елементом процесу конструювання маскулінності чоловіків, що виражається у протиставленні маскулінних рис фемінним, а чоловіків – жінкам.

Федерація Футболу України – статистичний звіт ФІФА

Асоціація	ФФУ (Федерація футболу України)
Населення	46710816
Гравці	2273017
% від населення	4,87%
Чоловіки	2040756
Жінки	323261
Професіонали	2427
Аматори (18 і більше)	25500
Молодь (до 18-ти років)	658540
Футзал	4350
Пляжний футбол	1500
Шкільні, університетські, армійські, вуличні команди	314700
Судді й асистенти суддів	7530
Адміністратори, тренери, технічний і медичний персонал	8050
Клуби	68
Команди	6050
Клуби з хоча б одною жіночою командою	2

Класик досліджень маскулінності в інституті спорту М. Месснер [47], припускає, що види спорту, такі як футбол, служать центром конструювання маскулінності для всіх хлопчиків і чоловіків у західних культурах. Під «конструюванням маскулінності» ми, вслід за І. Коном, розуміємо процес, протягом якого чоловіки свідомо чи несвідомо в процесі своєї діяльності актуалізують поведінкові та психічні риси, властивості та особливості, об'єктивно притаманні чоловікам на відміну від жінок. Таким чином, «конструювання маскулінності» є не одномоментним актом актуалізації та набуття хлопчиком чоловічих рис, а постійним процесом, що відбувається впродовж усього життя чоловіка. Конструювання маскулінності відбувається

по-різному на різних етапах дорослішання чоловіків. Як правило, перше знайомство хлопчиків із футболом відбувається ще в дитинстві (на рівні дворової команди). Кількість вуличних, шкільних, університетських та армійських футбольних команд, наведена у Таблиці 2, переконливо свідчить на користь цієї тези. В цей час для чоловіків важливо робити щось разом із іншими чоловіками: друзями, батьком чи старшим братом, тобто бути у спільноті, робити спільну справу, а також отримувати схвалення від старших чоловіків [44].

Надалі, заняття футболом для багатьох чоловіків відбуваються паралельно з їхнім дорослішанням: деякі продовжують професійно чи напівпрофесійно займатися футболом, як основним видом діяльності, інші – переходять на лаву вболівальників (активних, що самі не проти пограти з друзями у вільний час, чи пасивних, що дивляться матчі переважно по телебаченню). Механізми конструювання маскулінності у цих випадках відрізняються, оскільки гравці підтверджують та стверджують свою маскулінність у безпосередній взаємодії з іншими членами команди та тренером в процесі гри, а вболівальники конструюють свою маскулінність через відчуття «належності» до команди, символічного приєднання до гравців клубу, хоча й не мають намірів довести свою маскулінність безпосередньо на полі. Тому футбольні гравці різних рівнів – один з найкращих прикладів для дослідження конструювання маскулінності, оскільки саме на їхньому прикладі можна прослідкувати механізми зміни конфігурації маскулінності впродовж усього життя.

Командні види спорту, футбол зокрема, є полями (у термінології П. Бурдьє), де встановлені чіткі правила гри, межі припустимого і забороненого на полі, яких дотримуються гравці. Як показують дослідження, для підтримки цих правил і, одночасно, конструюванню та регуляції гендерної поведінки у спорті гравці та інші учасники футбольного дійства (тренери, вболівальники) використовують спеціальні дискурси, що підтверджують чи, навпаки, ставлять під сумнів маскулінність гравця. Е. Адамс (A. Adams) та його колеги виявили два переважаючі дискурси: *дискурс підсилення маскулінності* (masculinity

establishing discourse) і *дискурс оскарження маскулінності* (masculinity challenging discourse), що домінували у мовленні гравців напівпрофесійної британської футбольної команди. Дискурс підсилення маскулінності описується авторами, як набір практик, що презентують футбол, як гру «справжніх» чоловіків і визначають відповідні до цієї гри межі поведінки гравців. Дискурс оскарження маскулінності – це набір практик, що полягають у регуляції гравців з боку оточення у випадку, коли ті не можуть діяти відповідно до стандартів дискурсу зміцнення маскулінності [57].

На противагу концепту гегемонної маскулінності Р. Коннел (що, за визначенням притаманна незначній кількості чоловіків та є статистично маловірогідною і лише частина чоловіків можуть набути її) [44]; Е.Андерсен ввів поняття *ортодоксальна маскулінність*, яка, зазвичай, займала провідну позицію в спортивних культурах. Обов'язковими ознаками ортодоксальної маскулінності є гетеросексуальність і гіпермаскулінність [31]. Ортодоксальна маскулінність формується переважно в командному середовищі, де чоловіки весь час змагаються за право домінування. Під час гри на полі гравці весь час конструюють та реконструюють маскулінності інших членів команди за допомогою ідентифікації себе з іншими чоловіками та ствердження в собі суто чоловічих рис (утверджуючи свою ортодоксальну маскулінність), чи, навпаки, проблематизують її завдяки порівнянню себе із жінками чи особами з нетрадиційною сексуальною орієнтацією.

Вболівальники, що не є активними гравцями у футбол, конструюють свою маскулінність завдяки відчуттю належності, тотожності із гравцям команди, відчуття єдності та підтримки. Процес конструювання їхньої маскулінності суттєво відрізняється від професійних та напівпрофесійних гравців, оскільки вони не залучені безпосередньо до ядра поля футболу, а знаходяться на його периферії. Ілюстрацією психології вболівальників є дослідження В. Кісельової. Російська вчена стверджує, що в спортивному дискурсі футбол концептуалізується за допомогою базової метафори: «футбол — битва». Подальша аргументація дослідниці звучить так: «Метафора футбол — битва виявляє такі диференціюючі параметри футболу: фізична активність,

націленість і результативність, різноманіття тактичних дій, гостра емоційна напруженість, складний характер змагальницької діяльності.» [14, с. 196]. Дана теза підтверджує той факт, що сфера футбольної комунікації являється гендерно релевантною і містить стереотип традиційної маскулінності. Крім того, пасивні вболівальники, використовуючи метафору типово «чоловічого заняття» – битви, конструюють та підтверджують таким чином свій образ маскулінності через дозволені та соціально схвалені вияви агресії на трибунах. Інші дослідження показують, що окрім асоціації футболу із битвою чи війною, для багатьох представників чоловічої статі футбол асоціюється також із дружною, командним духом, взаємопідтримкою, що можуть бути реалізовані в гомосоціальному середовищі.

Окрім різних механізмів конструювання маскулінності у футболі на різних етапах життя чоловіків, також можна виявити агентів впливу, що транслують домінантні уявлення суспільства про маскулінність та фемінність, які, згодом відтворюють та «приміряють» на себе чоловіки на футбольному полі. Такими агентами впливу є засоби масової інформації, тренери та інші гравці команди, що справляють значний вплив на уявлення футболістів щодо їхніх професійних рис.

Дослідження, проведене групою західних вчених, на чолі з М. Месснером показало, що 90 відсотків американських хлопчиків регулярно або часто дивляться телевізійні спортивні програми [75, с. 12]. Під час Чемпіонату світу в Японії і в Кореї у 2002 році, експерти нарахували 28,8 мільярдів телевізійних включень. Це означає, що кожен із 6,2 мільярдів тогочасних жителів нашої планети, по статистиці, більш ніж чотири рази підключався до фіналу турніру. Вплив мас-медіа –репрезентації спортивних подій є очевидним. Однак, справа не зводиться до медійної події, а спонукає людей у всьому світі до спортивної активності [2, с. 91]. М. Месснер зазначає, що зі спортивних програм, які хлопці споживають найбільше, лунають постійні повідомлення про те, що «справжній» чоловік є сильним, жорстоким і агресивним. Щоб стати переможцем, він повинен бути готовим не шкодувати здоров'я і боротися з небезпекою, коли необхідно. Він повинен уникати «м'якості», бути агресором,

як на «полях битв» спорту. Наслідком «справжньої» чоловічої поведінки спортсменів є увага красивих жінок і захоплення інших людей [75, с. 11]. Свідомо чи несвідомо, гравці футбольних команд намагаються відповідати цим стереотипним уявленням, сформованим медіа, щодо образу «справжнього чоловіка».

Значний вплив на конструювання маскулінності в командному спорті робиться тренерами команд. Дослідження Р. Джонса і К. Кашіона, метою якого було забезпечення розуміння культури тренування молоді на прикладі професійного англійського футбольного клубу, це підтвердило. Дослідники використовували праці П. Бурдьє для розуміння і критики практики тренування. Такий підхід був спрямований з ціллю розуміння системи домінування і владних відносин, які створюють і підтримують їх [37]. Автори зробили висновок, що тренери – беззаперечні авторитети для гравців при формуванні прагнення до успіху в грі. Проте, тренери, завдяки їхній владі у полі, мають інструменти для селекції, винагород та покарань гравців. Таким інструментом, наприклад, є виділення «хороших гравців», улюбленців та «аутсайдерів» серед членів команди. Тренери, за допомогою дискурсів підсилення та оскарження маскулінності, що були описані Е. Андерсеном, роблять значний внесок в конструювання маскулінності у командному спорті. Вони протиставляють себе гравцям, оскільки займають позицію домінування відносно інших членів команди завдяки можливості безкарно застосовувати дискурси підсилення та, особливо, оскарження маскулінності щодо гравців, а також застосовувати дисциплінарні санкції у разі непокори. Крім того, тренери транслують та репродукують домінантні у суспільстві уявлення про гегемонну маскулінність, які надалі передають усім гравцям команди.

Оскільки футбол є командною грою, важливу роль у конструюванні маскулінності гравців відіграють також інтеракції гравців в середині команди. Структура команди є ієрархічною: найбільшим авторитетом є капітан, на якого рівняються всі інші члени команди. В команді зберігаються чіткі відносини субординації: тренера та всіх інших гравців команди; капітана команди та інших гравців. Не зважаючи на те, що перемогу отримує команда, під час гри

всі гравці намагаються одночасно проявити себе, показати свої здібності та зробити внесок у командну перемогу. Е. Адамс показує, що під час тренувань гравці команди, так само як і тренер, застосовують один до одного та інших членів команди дискурси підсилення та оскарження маскулінності. Таким чином, футбол перетворюється не лише на сферу, де чоловіки набувають (learn) своєї маскулінності, але й ареною, де їхня маскулінність зазнає стратифікації завдяки успіхам та поразкам, насиллю та субординації [57].

Отже, конструювання маскулінності у гравців, залучених до командного спорту, відбувається протягом усього часу їхньої залученості до гри. Як правило, хлопчик стає членом дворової команди в дитинстві. На цьому етапі конструювання маскулінності для нього важлива підтримка інших членів команди та старших чоловіків (зокрема, батька). В процесі дорослішання не всі чоловіки продовжують активно займатися футболом, деякі починають лише пасивно вболівати. У футбольних гравців маскулінність конструюється через безпосередню взаємодію з іншими членами команди та тренером. Вболівальники мають інший механізм: вони ідентифікують себе із гравцями улюбленої команди, конструюючи свою маскулінність через відчуття приналежності до футбольного дійства. Важливу роль у конструюванні маскулінності у футболі відіграють тренери, інші гравці команди та мас медіа, що виступають як зовнішні агенти конструювання маскулінності. Їхня функція полягає у трансляції та репродукуванні домінантних дискурсів щодо маскулінності, що існують в суспільстві.

РОЗДІЛ 3.

КОНСТРУЮВАННЯ МАСКУЛІННОСТІ ГРАВЦІВ НАПІВПРОФЕСІЙНОГО КОМАНДНОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

3.1 Загальна інформація про дослідження

Для дослідження конструювання маскулінності в інституті спорту було проведено інтерв'ю з одинадцятьма напівпрофесійними футболістами із командного спорту в Україні. Така кількість проведених інтерв'ю вважалася достатньою для аналізу, оскільки після дев'ятого інтерв'ю відбувався повтор відповідей попередніх респондентів, що є ознакою перенасичення даних.

Формальними ознаками вибірки були: вік респондента (від 18–ти до 25–ти років), наявність другого або першого розряду з футболу, термін постійних тренувань, що перевищував п'ять років. Респонденти проживали і займалися спортом в шести українських містах: Києві, Донецьку, Вінниці, Конотопі, Одесі, Білій Церкві.

Професійні футбольні команди відрізняються від всіх інших тим, що їх учасники отримують оплату за свою працю і для них футбол – основне місце роботи. Грані між іншими рівнями професійності футбольних гравців є досить умовними. В даній роботі ми досліджували представників напівпрофесійного командного футболу. Під напівпрофесійними футболістами ми розуміли гравців, які мають спортивний розряд з футболу, є постійними учасниками футбольних команд, які беруть участь у футбольних турнірах і можуть отримувати за це гроші, але для яких футбол – не основне джерело фінансового доходу. В якості респондентів для проведення даного дослідження були обрані напівпрофесійні футболісти, оскільки доступ до них був легшим, порівняно із представниками професійного футболу.

Всі респонденти з дитинства почали займатися спортом. Середній термін їхніх тренувань становив близько одинадцяти–п'ятнадцяти років. Оскільки основною стратегією при формуванні вибірки було створення

невеликої гомогенної вибірки, що б дало можливість описати певну групу спортсменів якнайповніше, то всі респонденти були майже ровесниками. Середній вік респондентів коливався від дев'ятнадцяти до двадцяти двох років. Середня тривалість інтерв'ю становила 30–35 хвилин. Всі хлопці були не одруженими і навчалися в державних університетах. Респонденти поставилися доволі серйозно до інтерв'ю, і якомога детальніше намагалися давати відповіді на поставлені запитання, тому ми отримали дані, наповнені важливою інформацією для аналізу.

Для більш повної характеристики респондентів, основні дані про них було наведено в таблиці (Див. табл.3). З етичних міркувань в усіх респондентів до початку інтерв'ю була взята згода на використання їхніх справжніх імен та демографічних даних. Ніхто з опитаних не заперечував проти озвучування справжнього імені в тексті диплому. Інші вимоги конфіденційності (заборона розповсюдження матеріалів інтерв'ю у ЗМІ (в тому числі, соціальних), будь-якого їх репродукування та відтворення без згоди автора в інших, окрім робочих, цілях) були дотримані дослідником.

Таблиця 3

Демографічні дані респондентів представників напівпрофесійного футболу в Україні

№	Ім.'я	Стать	Вік	Освіта	Сімейний стан	Регіон проживання	Термін Занять
1	Роман	Чол.	19	Незак. вища	неодруж.	м. Київ	11 р.
2	Олександр	Чол.	22	Вища	неодруж.	м. Вінниця	14 р.
3	Євген М.	Чол.	20	Незак. вища	неодруж.	м. Київ	14 р.
4	Вадим	Чол.	19	Незак. вища	неодруж.	м. Донецьк	12 р.
5	Микола М.	Чол.	20	Незак. вища	неодруж.	м. Київ	12 р.
6	Дмитро	Чол.	21	Вища	неодруж.	м. Конотоп	14 р.
7	Андрій	Чол.	22	Вища	неодруж.	м. Київ	12 р.
8	Микола С.	Чол.	20	Незак. вища	неодруж.	м. Біла Церква	14 р.
9	Артур	Чол.	20	Незак. вища	неодруж.	м. Київ	11 р.
10	Олег	Чол.	22	Вища	неодруж.	м. Київ	15 р.
11	Євген Г.	Чол.	21	Вища	неодруж.	м. Одеса	15 р.

Гайд інтерв'ю було розбито на п'ять блоків. Починалося інтерв'ю зі знайомства і питань про демографічні дані респондента. Другий блок питань базувався на коротких відомостях про залучення респондента у спортивне життя, а саме: кількість років, протягом яких респондент займається футболом та самоідентифікацію респондента (професійний футболіст, напівпрофесійний, аматор). В третьому блоці запитань гайду ставилася ціль дізнатися про особливості конструювання маскулінності у футболі. В респондентів запитували про основні мотиви при залученні до спорту, про роль команди та тренера в спорті, про конструювання «командного духу». В наступному блоці гайду були питання, пов'язані зі ставленням спортсменів до жінок і чоловіків не спортсменів та не футболістів (поставлені з метою виявлення протиставлень між респондентами, як членами футбольної команди, та іншими соціальними групами). Останній блок запитань стосувався теперішньої мети респондентів у футболі і майбутніх поглядів щодо ролі футболу в житті респондентів.

Для збору інформації був використаний метод напівструктурованого фокусованого інтерв'ю. За допомогою цього методу нам вдалося зібрати глибинну інформацію про процес конструювання маскулінності в інституті напівпрофесійного командного спорту.

Логіка вибірки полягала у відборі інформаційно багатих випадків, для глибинного вивчення, на основі яких можна було зробити висновки, які б мали важливе значення для розв'язання завдань дослідження. Вибірка респондентів проводилася по методу «снігової кулі». Даний метод являє собою модифікацію соціометричного опитування: у респондентів запитували, чи не знають вони людей, що підходять за тими чи іншими ознаками для включення у вибірку [15, с. 45–46]. Застосування даного підходу було ефективним для нашого дослідження, оскільки представники напівпрофесійного командного спорту в Україні – досить закрита група, тому, список ключових інформантів поповнювався виходячи із рекомендацій опитаних респондентів. Проведене дослідження допомогло нам з'ясувати ознаки конструювання маскулінності в українських чоловіків–спортсменів, з'ясувати мотиви чоловіків при залученні

до командного спорту і визначити роль гомосоціального середовища при конструюванні маскулінності у чоловіків–спортсменів.

3.2. Результати проведених інтерв'ю із представниками напівпрофесійного командного спорту в Україні

Аналіз матеріалів інтерв'ю з гравцями напівпрофесійних футбольних команд було здійснено за допомогою програми «Weft QDA» версія 1.0.1 (вільного програмного забезпечення, що знаходиться у відкритому доступі). Програма спеціально розроблена для обробки текстової інформації, працює із документами, польовими нотатками та транскриптами інтерв'ю у форматі *.pdf та *.txt. Програмне забезпечення «Weft QDA» дозволило провести якісно–кількісний аналіз даних щодо конструювання маскулінності у напівпрофесійних футбольних гравців.

Усі матеріали інтерв'ю, що стосувалися процесів та механізмів конструювання маскулінності у напівпрофесійних футболістів, були розділені нами на три аналітичні категорії: агенти конструювання маскулінності, дискурсивні стратегії конструювання маскулінності та практики конструювання маскулінності.

Таблиця 4

Конструювання маскулінності у напівпрофесійних футболістів: аналітичні категорії

Дискурсивні стратегії конструювання маскулінності	Агенти конструювання маскулінності	Практики конструювання маскулінності
«Футбол–поле бою»	Батьки	Інтенсивний режим тренувань
«Футбол–битва»	Тренер	Висхідна соціальна мобільність футболіста
«Футбол» – чоловіча територія	Команда	
«Я–футболіст»	Капітан	
Моє оточення – спортсмени	Команда	
	Друзі та ровесники	
	Медіа	

Під агентами конструювання маскулінності ми розуміємо осіб, що на різних етапах становлення хлопчика як футбольного гравця, впливали на його уявлення про себе як чоловіка; а також засоби масової інформації, за допомогою яких в суспільстві поширюється домінуюче уявлення про маскулінність. До агентів конструювання маскулінності належать: батьки, тренер, команда, капітан команди, друзі та ровесники, медіа. Фактично, агентами конструювання маскулінності виступають агенти соціалізації, оскільки конструювання маскулінності є однією зі складових процесів соціалізації. А соціалізація індивіда, як відомо, триває протягом усього його життя. Функція агентів конструювання маскулінності у процесі конструювання маскулінності є специфічною. Вона полягає не лише у тому, що агенти конструювання маскулінності здійснюють безпосередній вплив на формування у хлопчика маскулінних рис, хоча, при цьому, виконують усі інші функції соціалізації.

Найпершими агентами конструювання маскулінності в інституті командного спорту виступають батьки, друзі та медіа. Майже всі респонденти зазначали, що потрапили у футбольну секцію у ранньому віці (в середньому від 6 до 8 років). В основному, в секцію їх привів хтось із батьків: частіше – батько, проте в деяких випадках – мати.

«У 6 років мене батько відвів в ДЮСШ №1 на секцію футболу до мого першого тренера» (Микола С., 20)

«В сім років мама мене відвела на футбол, хоча я в принципі ще не знав, що то таке» (Олег, 22)

«Батько, пам'ятаю, перший раз відвів до знайомого тренера на тренування» (Олександр, 22)

Таким чином, батьки виступають як одні із перших «провідників» дитину у командний спорт. Крім того, можна припустити, що таким чином вони намагаються не просто розважати хлопчика, а залучити його до «чоловічого спорту». Також, на цьому етапі конструювання маскулінності діє важливий механізм конструювання маскулінності: тато приводить хлопчика у новий світ, де знаходиться значна кількість чоловіків. Таким чином

відбувається залучення хлопчика до гомосоціального чоловічого середовища. Саме на цьому проміжку для хлопця важливо здобувати підтримку з боку батька, визнання його досягнень.

Крім батьків, значний вплив на залучення хлопців до футболу мають друзі та ровесники. В деяких випадках вони також виступають «провідниками» до футбольної секції:

«Я юи, мабуть, навряд чи пішов, а так. Сумісним рішенням вирішили піти на тренування» (Євген Г., 21)

«На перше тренування мене запросили мої друзі» (Дмитро, 21)

Також ровесники відіграють важливу роль у залученні хлопця до командної гри, входження, таким чином, у чоловічий колектив. Як правило, початковий інтерес до футболу з'являється ще на рівні дворової команди, де хлопець грає у футбол з ровесниками. На цьому етапі у нього починає формуватися відчуття «команди», а також дихотомія «свій–чужий» через протистояння із старшими хлопцями, що не беруть малечу до гри.

Останнім агентом конструювання маскулінності на етапі входження хлопчика до світу командного спорту виступають засоби масової інформації, зокрема телебачення та комп'ютерні ігри. Таке залучення відбувається через спільні із татом перегляди футбольних матчів, обговорення результатів із друзями в дворі, а також через управління гравцями команд в комп'ютерних іграх. Телебачення також дає ідеальну картинку для наслідування, формує з футбольних гравців різних команд кумирів молоді, тим самим спонукає хлопців прагнути бути такими ж, досягати успіху.

«Я змалку любив дивитися футбольні матчі по телевізору, мені було цікаво дивитися як це все відбувається» (Андрій, 22)

«Коли в мене з'явився комп'ютер і комп'ютерні ігри стали популярними, і я почав грати в ці футбольні ігри, наприклад «FIFA». Це було популярно серед моїх друзів, ми грали з ними по локальній мережі в ці ігри і так весело проводили час » (Микола М., 20)

Після того, як гравець інтегрується в команду, провідну роль у конструюванні маскулінності починають відігравати нові агенти: тренер,

команда та капітан команди. Тренер відіграє дуже важливу роль у конструюванні не лише маскулінності, але й особистості напівпрофесійних футбольних гравців, оскільки для них він є беззаперечним авторитетом:

«Тренер – це навіть більше ніж пів команди. Людина, яка має бути беззаперечним авторитетом у колективі» (Дмитро, 21)

За висловлюваннями респондентів, він виконує декілька ролей: творця, вихователя–наставника, наглядача–карателя, психолога, родини, двигуна. Роль творця полягає у формуванні тренером особистості гравців, впливу на їхні морально–вольові якості; формування командного духу; пов'язує розрізнених людей в одну команду:

«...тренер будує особистість ще з дитинства» (Олег, 22).

«Нами керує тренер, який нам дає різні настанови, поради, як правильно грати» (Артур, 20)

Дисциплінарні функції та функції покарання, розв'язання суперечок тренер виконує у функції наглядача–карателя:

«...тренер досить суворий...змушує нас максимально виложуватись, показувати свої здібності» (Андрій, 22)

«У нас на тренуванні, коли я ще у Вінниці грав, двоє хлопців побилися. І тренер одного з них вигнав, тому що він був, скажем так, ... забишакою (сміється). Це було не перше його дисциплінарне порушення, тому наш тренер його вигнав з команди» (Роман, 19)

У ролі вихователя–наставника тренер виступає, коли пояснює членам команди правила гри, її тактику, стратегію тощо, а також, коли дає настанови перед грою, розповідає футбольні «фокуси».

«Він(тренер) не просто ставить нам гру, він вчить нас жити» (Євген Г., 21)

Роль двигуна тренер виконує, коли налаштовує гравців на перемогу під час гри творить стратегію та тактики гри:

«Коли тренер нам дає настановку, кричить, підбодряє, робить так, щоб ми вірили в свої сили і хотіли виграти у суперника» (Євген М., 20)

Окрім своїх формальних ролей безпосередньо пов'язаних із процесом тренування, тренер для футболістів також виконує функцію когось із членів родини та психолога, оскільки дає поради щодо особистого життя та допомагає розв'язувати поточні проблеми, наприклад, із влаштуванням підопічних в ВНЗ чи влаштування «відборів» до команд вищого рівня:

«...вважаю (тренера) його можливо другим батьком, оскільки він помагає в особистих проблемах, в проблемах поза футбольним полем, в повсякденному житті.» (Микола М.,20).

Отже, тренер є важливим агентом конструювання маскулінності, оскільки він є беззаперечним авторитетом для усіх респондентів, від його оцінки залежить статус гравця у команді, його авторитет серед інших гравців: він може як підвищити самооцінку, так і понизити; як зробити з хлопчика чоловіка одним словом, так і перетворити його на жінку. У взаємодії з тренером та порівнянні із ним відбувається конструювання маскулінності гравця. Тренер виступає найбільш сильною фігурою, своєрідним «патріархом», що наділений владою карати. Його слова не піддаються сумніву. Місце тренера в ієрархії, хоч і являється найвищим завдяки статусу, авторитету та віку, проте деякі гравці борються за те, щоб замінити його, символічно виключаючи його з команди, виносять за межі поля, що також є спробою підвищити своє місце в ієрархії, використовуючи психоаналітичну термінологію, «вбити батька»:

«Але, тим не менше, хоч і ... вони (тренер і його помічники) знаходяться поза полем. А на самому полі є капітан команди... »(Роман, 19)

Ще одним агентом конструювання маскулінності є капітан команди, що має трохи вищий ступінь ієрархії, ніж всі гравці. Респонденти порівняно мало говорили про капітанів їхніх команд. Напевно, це пов'язано із тим, що кожен із них потай конкурує із капітаном за першість у команді. Його функцію переважно визначають як регента тренера на футбольному полі: він повинен допомагати іншим гравцям, підказувати, формувати командний дух під час гри:

«Він повинен не давати гравцям розслаблятись, мотивувати та заводити до боротьби. Саме тому, вибір капітана – це дуже відповідальна місія» (Дмитро, 21).

Але з іншого боку, капітан команди є найвищим в ієрархії на полі, тож, як видно з попередньої цитати, він намагається утвердити свій статус, замістивши навіть тренера. Серед інших 10-ти гравців, капітан має трохи вищий статус, оскільки його роль передбачає символічну владу над гравцями на полі: він «веде» команду під час гри.

Окрім капітана команди та тренера важливим агентом конструювання маскулінності виступає сама футбольна команда. Із нею пов'язано багато функцій, що дають чоловікам стверджувати свою маскулінність: це і справжня чоловіча дружба *«коли спиною відчуваєш партнера по команді»*, відчуття, досягнення мети (перемоги), відчуття підтримки, особливого командного духу.

«А командний дух це те, що, знаєте, я вважаю, що як коли ми виходимо на поле, нас 11 чоловік і ми всі граємо як один, ми всі граємо один за одного» (Микола С., 20)

У команді гравці напівпрофесійного футболу знаходять одностудців, які поділяють їхні інтереси; спілкування із товарищами по клубу (не лише про футбол, але й про особисте); відчуття сили (підсилене уявленням про командну єдність, зіграність команди: *«єдиний організм»*)

«Футболісти не виступають індивідуально на змаганнях, виступає команда, тому командні досягнення перш за все – самі важливі в цьому виді спорту.» (Андрій, 22)

Команда виступає важливим елементом конструювання маскулінності, оскільки через відчуття спільності, індивідуальна маскулінність кожного із гравців, фактично, підсилюється. Також належність гравця до напівпрофесійної футбольної команди робить його автоматично маскулінним за визначенням, а командна гра це лише підтверджує.

Окрім агентів конструювання маскулінності, респонденти вживали різноманітні дискурсивні стратегії щодо футболу, як інституту конструювання маскулінності. Дискурсивні стратегії – це термін, що використовується в рамках дискурсивного аналізу, соціолінгвістики та «аналізу розмов» у зверненнях до «лінгвістичних та соціокультурних практиках взаємодії, що використовуються мовцями для вираження та інтерпретації значень у розмові»

[48, с. 160]. Оскільки «маскулінність» є соціальним конструктом, ми вважаємо, що вона конструюється як в процесі взаємодії актора з агентами конструювання маскулінності, так і в процесі взаємодії інтерв'юєра та респондента під час їхнього спілкування на цю тему. Тож, у даній роботі ми розуміємо дискурсивні стратегії конструювання маскулінності, як лінгвістичні та соціокультурні практики взаємодії індивіда та акторів конструювання маскулінності, що актуалізовані під час розмови інтерв'юєра з цією особою на тему «конструювання маскулінності в інституті спорту». До таких стратегій конструювання маскулінності належить: уявлення про футбол як поле бою, «битву»; визначення футболу як чоловічої території (де домінують чоловіки та з якої виключені жінки), формування образу «я–футболіст» (через опис власних досягнень, привілеїв, які надає футбол, а також морально–вольових та фізичних якостей, набутих у грі); відокремлення від інших соціальних груп та чоловіків–не спортсменів (за допомогою визначення власного кола спілкування).

Респонденти переважно описували футбол, вживаючи метафору «поля бою», «битви». Таким чином, гравці підкреслюють, що на футбольному полі вони займаються типово чоловічою справою – війною. Ризикованості цій справі додає той факт, що футбол – небезпечна, травматична гра, а отже, під час гри у футбол гравці можуть отримати символічні «поранення» та «шрами» як на справжньому полі бою.

«Футбол передбачає собою боротьбу, а боротися, це одна з характеристик чоловіка взагалі» (Роман, 19).

«Так як футбол вважається одною з найнебезпечніших, один з найнебезпечніших видів спорту... це дуже травматичний спорт. Часто гравці отримують важкі травми, переломи.» (Андрій, 22)

Напівпрофесійні футболісти, говорячи про роль команди у перемозі, зазначали, що «один в полі не воїн», тобто один гравець, не зважаючи на його особливі риси, не зможе привести команду до перемоги. Для результату потрібна командна єдність, допомога не лише всіх гравців, але й тренера, вболівальників і навіть членів родини:

«Якби зібрати одинадцять класних ігравців і поставити їх грати – ніякого футболу не вийде, не буде ніякого досягнення і успіху, і компромісу» (Микола М, 20)

Майже всі гравці використовують дискурсивну стратегію визначення футболу як «чоловічої території» через утвердження домінування на полі футболу (у термінології П. Бурдьє), стверджуючи, що *«футбол – це чоловіча гра»*. Додатковим елементом домінування виступає невизнання жінок як рівних чоловікам у грі майже усіма респондентами. Навіть ті гравці, що формально визнають жіночий футбол та навіть дивилися деякі матчі із участю жінок, називають цей вид спорту не інакше як *«цікавим»* та не розглядають можливості грати із жінками на рівних. Основні причини через які напівпрофесійні футболісти не хочуть грати із жінками у футбол – це фізичні особливості будови жінок та відсутність у них спеціальних навиків, логіки та тактики, що потрібні до гри. Основний мотив заперечення участі жінок у матчах на рівні з чоловіками – це есенціаліське пояснення відмінностей між чоловіками та жінками, що не можуть бути подолані (оскільки природу жінок змінити не можливо).

«Все таки ми чоловіки, ми сильніші, ми будемо боятися зробити їм (жінкам) боляче» (Євген Г., 20)

«Вони зовсім якось не у футбол грають, необдуманно. І фізичні дані у них явно не чоловічого рівня, щоб грати на рівних»(Євген М., 22)

Навіть якщо футболісти допускають думку про те, що на їхню територію можуть вторгнутися жінки, чоловіки–футболісти все одно повертають їх до «жіночих справ»:

«Жінки повинні мати такі самі права у футболі, як і чоловіки... але також, жінка має багато приділяти часу, якщо у неї є сім'я – сім'ї» (Артур, 21).

Окрема дискурсивна стратегія конструювання маскулінності полягає у ідентифікації себе з футболістом (разом з усіма атрибутами: морально-вольовими якостями та фізичною формою, набутою у грі, констатацією привілеїв, які дають заняття футболом, емоційного задоволення від гри).

Футболісти конструюють свою маскуліність через опис образу тіла, який формується в процесі тренувань: сильні ноги, накачаний торс, (створений за допомогою додаткових тренувань в тренажерному залі), сильне тіло, що може протистояти ударам.

«Ну футболіст, взагалі – це позитивний, веселий хлопець з міцними ногами. Як правило, у футболістів міцна тілесна комплектація.» (Роман, 19)

«Футбол дав мені багато і в плані фізичного розвитку, у мене немає скаліозу, який є, мабуть, у всіх, хто не займається спортом, взагалі мені подобається моя фізична форма» (Дмитро, 21)

Проте, на їхню думку, значно більш важливими (з огляду на частоту згадувань) є морально–вольові якості, яких набувають футболісти під час ігор, взаємодії з іншими членами команди, тренером. Основними якостями, які характеризують футболістів, на думку респондентів, є дисциплінованість, витримка, велика сила волі, координація, що входять у набір стандартних «чоловічих рис». Для напівпрофесійних футболістів важливим є те, що завдяки футболу вони мають візію, ціль, мету в житті, перспективи зростання та руху.

«Тому можна з легкістю сказати про футбол, що він розвиває мужність в кожному хлопцю». (Роман, 19)

Свою слабку сторону (через невизначеність статусу «напівпрофесійного» футболіста) вони в процесі взаємодії із інтерв'юєром трансформують у перевагу. Адже з одного боку, вони не знаходяться поза звичайним, не спортивним світом, а з іншого – мають хоч і не значні, проте успіхи у напівпрофесійному футболі.

«Якщо змагання якісь – уроків відпускали раніше. А якщо учителя більш-менш адекватні, так нам інколи, навіть, оцінки піднімали, чи хоча б не хапитували на уроках.» (Олександр, 20)

Напівпрофесійні футболісти стверджують свою маскуліність через констатацію власних досягнень та привілеїв, що вони отримували в повсякденному, позафутбольному житті, протиставляючи себе тим, хто не займається футболом. Крім того, вони озвучують свої амбіційні мрії (отримати Кубок Ліги чемпіонів, Золотий м'яч, зіграти у збірній України чи у якійсь

міжнародній команді), знаючи про те, що, напевне, вони не справдяться. Тож кожен із них готує «запасний аеродром»: отримує вищу освіту, працює.

«Грати на міжнародному рівні... грати в збірній України...з такими гравцями як Шевченко і з іншими зірками як українського так і міжнародного футболу...Також ціль заробляти великі гроші, так щоб це було найбільшим джерелом мого доходу.» (Микола С., 20)

Напівпрофесійні спортсмени конструюють власну маскулінність через відокремлення себе від неспортсменів та символічного приєднання до інших спортсменів. Більшість футболістів наділяють спортсменів (навіть не футболістів), рисами, схожими на ті, які хочуть бачити у собі: зібраність, сила духу, дисциплінованість, старанність, наполегливість та працьовитість, витривалість. Чоловік, наділений такими рисами, виступає як носій гегемонної маскулінності. Напівпрофесійні спортсмени, таким чином свідомо чи несвідомо намагаються оточувати себе «справжніми чоловіками», це підсилює їхні власні маскулінні риси. Середовище спортсменів (яке переважно складається із чоловіків) є близьким для футболістів, оскільки вони поділяють однакові цінності, мають спільні теми для обговорення. Ця дискурсивна стратегія направлена на підсилення власної маскулінності через механізм належності до ширшої гомосоціальної спільноти, певне відчуття «захищеності» її кордонами. Тут присутня бравада, відчуття власної окремішності, диференціації від неспортсменів, які не мають цілі у житті, хоча й мають формальне право на інші види дозвілля.

Напівпрофесійні футболісти втілюють власні дискурсивні стратегії конструювання маскулінності за допомогою практик конструювання маскулінності. Під практиками конструювання маскулінності ми розуміємо певні види діяльності, здійснювані в межах занять футболом, що сприяють конструюванню та відтворенню маскулінних рис футболістів. До таких практик належить: режим та кількість тренувань, перехід із однієї команди до іншої (вищої за статусом), додаткове (окрім футболу) тренування тіла. Більшість опитаних тренується як мінімум три рази на тиждень. Деякі респонденти мають два тренування щодня.

«Максимально я навантажую себе раз в день... Сім раз в тиждень...Іноді получається тренуватися два рази в день...Я, в принципі, зараз постійно тренуюсь.» (Олег, 21)

Крім цього, деякі респонденти згадували, що окрім ігор та тренувань «фізики» (фізичної культури) вони додатково відвідують спортивний зал з метою підтримання фізичною форми у період між тренуваннями. Таким чином вони конструюють сильне (на потивагу жіночому слабкому) тіло:

«Паралельно стараюсь займатися іншим видом спорту для підтримки своєї фізичної підготовки, наприклад важкою атлетикою» (Євген Г., 22)

Важливе значення у практиках конструювання маскулінності має дотримання режиму, що не може бути порушений навіть через заплановану зустріч із дівчиною. Регулярні тренування є запорукою гарної фізичної форми гравця, і, відповідно, підтвердженням його мужності через образ сильного тіла.

Окрім тренувань, ще однією практикою конструювання маскулінності є перехід з слабших команд до більш сильних. Адже, для того, щоб футболіста помітили, він має проявити свої найкращі «морально—вольові якості», перебувати у відмінній формі та демонструвати лідерський потенціал. Тому про своє кар'єрне зростання усі напівпрофесійні футболісти говорять із задоволенням, незалежно від того, в команді якого рівня вони зараз грають. Фактично, напівпрофесійні футболісти мріють про вертикальну професійну мобільність. Проте, для багатьох напівпрофесійних футболістів заняття футболом переходять у категорію «трохи більше, ніж хоббі». На перший план для таких чоловіків виходять кар'єрні досягнення, здобуття вищої освіти.

«Досягнення у мене почалися в футболі десь в років одинадцять—дванадцять, як я почав грати в нашій районній команді. Потім мені запропонували грати за збірну області... але можливості не було... батьки не відпускали...» (Артур, 22)

Такий стан речей резонує з ідеями М. Месснера: заняття професійним спортом для привілейованих чоловіків може бути додатковим, проте основним фокусом їхньої діяльності має бути кар'єра.

Зважаючи на поставлені завдання нам вдалося проаналізувати, яким чином відбувається конструювання маскулінності в інституті спорту на прикладі представників українських напівпрофесійних команд. Ми виділили агентів конструювання маскулінності, дискурсивні стратегії конструювання маскулінності та практики конструювання маскулінності. До агентів конструювання маскулінності належать батьки, ровесники, мас–медіа, тренер, капітан команди та команда. До дискурсивних стратегій конструювання маскулінності – належність до гомосоціального середовища (з повною ексклюзивністю жінок); конструювання футбольного матчу як поля бою (де можна займатися типово чоловічими заняттями: штовхатися, битися, «воювати», проявляти свої лідерські якості, отримувати задоволення від перемоги над суперниками); утвердження власної маскулінності через належність до спортивної спільноти; формування образу «я–футболіст» (за допомогою акцентуації власних досягнень, привілеїв, що надає футбол та особистісних рис, які він формує). До практик конструювання маскулінності належить інтенсивний та виснажливий режим тренувань, досягнення висхідної професійної мобільності за рахунок переходу до футбольних команд вищого рівня. Практики конструювання маскулінності дозволяють напівпрофесійним футболістам за допомогою практичних дій втілювати власні ідеали маскулінності.

ВИСНОВКИ

Спорт є соціальним інститутом, оскільки має характерні для соціальних інститутів ознаки: систему організацій, комітетів, нормативну складову у вигляді норм та правил, що регулюють поведінку акторів, ідеологічну складову, що проявляється у сукупності норм, цінностей та ідей. Інституціоналізація спорту відбулася в середині XIX ст. Перші праці з соціології спорту датуються перехідними періодами новітньої історії та акцентують свою увагу на ролі спорту в мас-медіа, психології, спортивній етиці, а також на відображенні спорту у суспільній думці. Сучасні дослідження в сфері соціології спорту переважно трактують спорт як автономний соціальний інститут, та концентруються на взаємодії інституту спорту та інших соціальних інститутів.

Футбол є елементом інституту спорту. Інститут футболу має розгалужену і складну організаційну мережу, що підтримує його існування на структурному рівні. Окрім чітко визначеної інституційної структури всередині інституту футболу також існує система норм та правил. Ідеологічна складова інституту футболу реалізується у сфері масової культури, що використовує навколофутбольну тематику та у практиках вболівання шанувальників футболу. За останні кілька десятиліть інститут футболу зазнав значних змін: завершився процес його інституціоналізації, відбулася диверсифікація всередині інституту, посилюються тренди глобалізації та комерціалізації футболу.

Не зважаючи на те, що перші праці з соціології спорту з'явилися на початку XX ст., лише у 90-х рр. XX ст. питання конструювання маскулінності в інституті спорту були досліджені низкою західних та російських науковців: М. Кімелом, М. Месснером, Р. Коннел, Дж. Херн, І. Коном. В результаті аналізу теоретичних підходів до конструювання маскулінності в інституті спорту виділено такі ознаки маскулінності: підтримка існуючих соціальних зв'язків у межах гомосоціального чоловічого середовища, утворення нових соціальних груп і нових зв'язків, формування командного і змагальницького духу, гендерних відмінностей чоловіків та жінок, формування образів нормативної

маскулінності в сфері споживання, через опосередкований вплив медіа–репрезентації, конструювання сильного чоловічого тіла, компенсація чи симуляція нестачі маскулінності, ототожнення зі спортсменами через пасивне споживання мас–медіа, психологічна і фізична потреба в самозахисті. Під «конструюванням маскулінності» ми розуміємо процес, протягом якого чоловіки свідомо чи несвідомо в процесі своєї діяльності актуалізують поведінкові та психічні риси, властивості та особливості, об'єктивно притаманні чоловікам на відміну від жінок. Таким чином, «конструювання маскулінності» є не одномоментним актом актуалізації та набуття хлопчиком чоловічих рис, а постійним процесом, що відбувається впродовж усього життя чоловіка.

В результаті дослідження механізмів конструювання маскулінності у гравців, залучених до командного спорту (футболу) виділено низку ознак процесу конструювання маскулінності у чоловіків. Процес конструювання маскулінності відбувається протягом всього часу залученості гравця до гри. Важливу роль у конструюванні маскулінності у футболі відіграють тренери, інші гравці команди та мас–медіа, що виступають як зовнішні агенти конструювання маскулінності.

Опитування українських напівпрофесійних футболістів дозволило виділити три основні групи чинників конструювання маскулінності: агенти конструювання маскулінності, дискурсивні стратегії конструювання маскулінності та практики конструювання маскулінності. Під агентами конструювання маскулінності ми розуміємо осіб, що на різних етапах становлення хлопчика як футбольного гравця, впливали на його уявлення про себе як чоловіка; а також засоби масової інформації, за допомогою яких в суспільстві поширюється домінуюче уявлення про маскулінність. До агентів конструювання маскулінності належать батьки, ровесники, мас–медіа, тренер, капітан команди та команда. Дискурсивні стратегії конструювання маскулінності – це актуалізація під час інтерв'ю лінгвістичних та соціокультурних практик взаємодії індивіда та агентів конструювання маскулінності, що направлені на конструювання маскулінності індивіда.

Дискурсивними стратегіями конструювання маскулінності є виокремлення футболу як гомосоціального середовища; конструювання футбольного матчу як поля бою; утвердження маскулінності через належність до спортивної спільноти; формування образу «я–футболіст» (за допомогою акцентуації власних досягнень, привілеїв, що надає футбол, та особистісних рис, які він формує). Під практиками конструювання маскулінності ми розуміємо певні види діяльності, здійснювані в межах занять футболом, що сприяють конструюванню та відтворенню маскулінних рис футболістів. До практик конструювання маскулінності належить інтенсивний, посилений режим тренувань та висхідна соціальна мобільність, що дозволяють за допомогою практичних дій втілювати стратегії конструювання маскулінності, описані напівпрофесійними футболістами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Антология* гендерных исследований / [Сб., пер., сост. и комментарии Е. И. Гаповой и А. Р. Усмановой]. – Мн.: Пропилеи, 2000. – 384 с.
2. *Айзенберг К.* Футбол как глобальный феномен. Исторические перспективы/ Кристина Айзенберг. Логос. – №3 (54). – 2006. – С. 91–103.
3. *Бергер П.* Социальное конструирование реальности: Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
4. *Бруссіг Т.* Як хлопці стають чоловіками або чому футбол / Томас Бруссіг; [пер. з нім. Софії Онуфріїв]. – Львів: Кальварія, 2006. – 96 с.
5. *Бурдьє П.* Начала. Choses dites. / Пьер Бурдьє; [Пер. с фр. Шматко Н. А. / Pierre Bourdieu. Choses dites. Paris, Minuit, 1987]. – М.: Socio–Logos, 1994. – С. 257–275.
6. *Ведерникова Н.С.* Социология спорта: история развития и современное состояние. Маг. Дис. / Наталья Сергеевна Ведерникова. – М., 2004. – 55 с.
7. *Гаврилюк В.В.* Маскулинность в социализации городских подростков / Вера Владимировна Гаврилюк // Социология молодежи. – М.: 2004 – С. 98–104.
8. *Дубин Б.* Спорт в современных обществах: пример России / Борис Дубин // Вестник общественного мнения: Данные. Анализ. Дискуссии. – 2004. № 2 (70). – С. 70–80.
9. *Зальцман М.* Новый мужчина: маркетинг глазами женщин / М. Зальцман, А. Мататиа, Э. О'Райли. – СПб.: Коммерсантъ, 2008. – 352 с.
10. *Захаров М. А.* Социология спорта: учебно–методическое пособие / М. А. Захаров. – 2–е изд., перераб. и доп. – Смоленск: СГАФКСТ, 2008. – 216 с.
11. *Здравомыслова Е.* Кризис маскулинности в постсоветском дискурсе / Е. Здравомыслова, А. Темкина // О муже(N)ственности: сб. статей // Сост. Ушакин С. – М.: 2002. – С. 432–452.

12. *Зінюк А.В.* Роль телебачення у формуванні іміджу спорту / А. В. Зінюк // Вісник Одеського національного університету. – Т.14, В.13, 2009. – С. 270–276.
13. *Кириленко О.Н.* Международная ассоциация социологии спорта (ISSA): история и направление деятельности на современном этапе / О.Н Кириленко // Вестник Одесского национального университета. – Т.14, В.13, 2009. – С. 55–64.
14. *Киселева В.А.* Лексико–фразеологическая экспликация концепта футбол в спортивном дискурсе: Дис. ... канд. филол. наук. / Виктория Анатольевна Киселева. – Санкт–Петербург, 2009. – 247 с.
15. *Ковалев Е.Ж.* Качественные методы в полевых социологических исследованиях / Е. Ж. Ковалев, И. Е. Штейнберг. — М.: Логос, 1999. — 384 с.
16. *Кон И.С.* Мальчик – отец мужчины / Игорь Семёнович Кон. – М.: Время, 2009. – 704 с.
17. *Коннелл Р.* На захист маскуліності / Райвен Коннелл // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2003. – № 27. – С. 49–70.
18. *Краснов А.* Одиннадцать подозреваемых / Антон Краснов. – М.: Эксмо, 2008. – 320 с.
19. *Ласкене С.* Возможности анализа спорта как социального феномена / С. Ласкене, В. Чингене // Социологические исследования. – № 11, Ноябрь 2007. – С. 117–125.
20. *Легкий Л.* Історія світового футболу / Левко Легкий // Енциклопедичний довідник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 576 с.
21. *Лукащук В.І.* Розвиток індустрії спорту як відповідь на інституціональні зміни суспільства / В. І. Лукащук // Вісник Одеського національного університету. – Т.14, В.13, 2009. – С. 81–87.
22. *Люта Л.П.* Інституціалізація спорту: динаміка структурних змін: Дис. ... канд. наук: 22.00.03 / Леся Петрівна Люта. – К., 2008. – 204 с.

23. *Месснер М.* Маскулинность и профессиональный спорт / Майкл Месснер // [Антология гендерной теории. Сб. переводов] // Сост., комментарии и общая ред. Е.И. Гаповой, А.Р.Усмановой. – Мн.: 2000. – С. 218–235.
24. *Норберт Э.* Генезис спорта как социологическая проблема / Элиас Норберт. - Логос. – №3 (54), 2006. – С. 41–62.
25. *Паначев В.Д.* Спорт и личность: опыт социологического анализа / В. Д. паначев // Социологические исследования. – № 11, Ноябрь 2007. – С. 125–128.
26. *Фролов С. С.* Соціологія / С. С. Фролов // [учеб. для выс. уч. зав]. – М.: Наука, 1994. – 256 с.
27. *Фуко М.* Наглядати й карати: Народження в'язниці / Мішель Фуко // [пер. з фр. П.Таращук]. – К.: Основи, 1998. – 392 с.
28. *Хигир Б.* Психологический анализ в большом футболе / Борис Чигир // НЛП: Советский спорт. – Москва, 2008. – 152 с.
29. *Цикунова Н.С.* Гендерные характеристики личности спортсменов в маскулинных и фемининных видах спорта: Дис. ... канд. психол. наук / Наталья Сергевна Цикунова – Санкт–Петербург, 2003, – 181 с.
30. *Чернова Ж. В.* Корпоративный стандарт современной мужественности / Ж. В. Чернова // Социологические исследования. – № 2. – М.: – 2003, С. 97–103.
31. *Anderson E.* “I used to think women were weak”: Orthodox masculinity, gender segregation, and sport / Eric Anderson // Sociological Forum. – V. 23, № 2, June 2008. – P. 257–280.
32. *Brannon R.* The male sex role: Our culture's blueprint for manhood and what it's done for us lately / Robert Brannon // D. David & R. Brannon (Eds.), The Forty–Nine Percent Majority: The Male Sex Role Reading, MA: Addison – Wesley, 1976. - P. 1–48.
33. *Coakley J.* Handbook of sport studies / J. Coakley, E. Dunning. – SAGE Pub. Inc. London: Thousand Oaks, New Delphi, 2006. – 599 p.
34. *Connell R. W.* Gender and Power / Robert William Connell. – Stanford, CA: Stanford University Press, 1987. – 352 p.

35. *Connell R. W. Masculinities* / Robert William Connell. – Berkley: University of California press, 1995. – P. 67–92.
36. *Connell R. Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept* / Raewyn Connell, James W. Messerschmidt // *Gender & Society*. – V. 19 № 6, December 2005. – P. 829–859.
37. *Cushion C. Power, discourse and symbolic violence in professional youth football: The case of Albion football club* / C. Cushion, R. L. Jones // *Sociology of Sport Journal*. – № 23, 2006. – P. 142–161.
38. *Giulianotti R. Football: Sociology of the global game* / Richard Giulianotti. – Cambridge, England: Polity Press, 1999. – 225 p.
39. *Grant J. Sport, Social Change and the Public Intellectual* / Grant Jarvie // *International Review for the Sociology of Sport*. – 42/4, 2007. – P. 411–424.
40. *Guba E. Compelling Paradigms in Qualitative Research* / E. Guba, Y. Linkoln. – 1994. – 109 p.
41. *Holly T. Bourdieu, Gender Reflexivity, and Physical Culture: A Case of Masculinities in the Snowboarding Field* / Holly Thorpe // *Journal of Sport and Social Issues*. – V. 34, № 2, 2010. – P. 176–214.
42. *Houlihan B. Sport and society: a student introduction* / Barrie Houlihan // *British Library Cataloguing in Publication Data, SAGE Pub. Inc., London, 2003. – 379 p.*
43. *Maguire J. Sport Worlds: A sociological perspective* / J. Maguire, G. Jarvie, L. Mansfield, J. Bradley // *Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, USA, Human Kinetics, 2002. – 245 p.*
44. *Messner M. Masculinities and Athletic Careers* / Michael Messner // *Gender and society*. – V. 3, № 1. – Mar, 1989. – P. 71–88.
45. *Messner M. Boyhood, organized sports, and the construction of masculinities* / Michael Messner // *Journal of Contemporary Ethnography*. – V.18, № 4, Jan. 1990. – P. 416–444.
46. *Messner M. Separating the Men from the Girls: The Gendered Language of Televised Sports* / M. Messner, M. Duncan, K. Jensen // *Gender and society*, V. 7, № 1, Mar., 1993. – P. 121–137.

47. *Messner M. Taking the field: Women, men, and sports* / Michael Messner. – Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2002. – 241 p.
48. *Race and Gender Discours Strategies: Creating Solidarity and Forming Civil Rights Movement* [M. R. Fraster, G. M. Platt] // *Social Problems*, V. 45, № 2, may 1998. – 160 p.
49. *Slack T. The commercialisation of sport* / Trevor Slack // *British Library Cataloguing in Publication Data: Routledge*, 2004. – 335 p.
50. *Архангельская Е. Силовой спорт ведет к усилению агрессивности у подростков* [Электронный ресурс] / Независимая газета. – 2009. – Режим доступа:
<http://www.psychotherapy.by/index.php?module=articles&c=articles&b=1&a=50>
51. *Бримсон Д. Футбольный хулиган. Шокирующая правда о футбольном насилии* [Электронный ресурс] / Издание Либерально–демократической партии России, 2001. – Электрон. Дан. (1 файл). – 68 с.
52. *Кон И.С. Меняющиеся мужчины в изменяющемся мире* [Электронный ресурс] / Игорь Семёнович Кон // Сексология. Персональный сайт И.С. Кона. – Режим доступа: http://sexology.narod.ru/publ018_1.html
53. *Кон И.С. Гомосоциальность и гомосексуальность. О природе мужского общения.* [Электронный ресурс] / Игорь Семёнович Кон // Сексология. Персональный сайт И.С. Кона. – Режим доступа:
http://sexology.narod.ru/publ021_2.html
54. *Офіційний сайт ФІФА* [Электронный ресурс] – «FIFA.com». – Режим доступа: <http://www.fifa.com/>
55. *Семенова В.В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию* [Электронный ресурс] / В. В. Семенова // Учеб. пособие для студентов вузов / Ин–т социологии РАН. – М.: Добросвет, 1998. – Электрон. дан. (1 файл). – 168 с.
56. *Трубина Е. В форме себя держать: социальные симптомы и экзистенциальные тупики мужской биографии* [Электронный ресурс] / Елена Трубина. – Электрон. дан. (1 файл). – 22 с.

57. *Adams A.* Establishing and Challenging Masculinity: The Influence of Gendered Discourses in Organized Sport [Электронный ресурс] / A. Adams, E. Anderson, M. McCormack // *Journal of Language and Social Psychology* 2010; 29: 278 originally published online 10 May 2010. – Режим доступа: <http://online.sagepub.com>
58. *Bairner A.* Sport, nationalism, and globalisation: European and North American perspectives [Электронный ресурс] / A. Brainer // *Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, USA, State University of New York Press* 2001, 193 p. – Режим доступа: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1573-7861.2008.00058.x/full>
59. *Big Count: 265 million playing football* [Электронный ресурс] // *FIFA Magazine*, July 2007, P. 10–15. – Режим доступа: http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/emaga_9384_10704.pdf
60. *Big Count 2006: Statistical Summary Report by Association* [Электронный ресурс] // *FIFA Communications Division. Information Services*, July 2007. – Режим доступа: http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/statsumrepassoc_10342.pdf
61. *Burdsey D.* Soldiers, sashes and shamrocks: Football and social identity in Scotland and Northern Ireland [Электронный ресурс] / D. Burdsey, R. Chappell // *SOSOL – Sociology of Sport Online* V. 6, Is. 1, June / July 2003. – Режим доступа: http://physed.otago.ac.nz/sosol/v6i1/v6i1_1.html
62. *Demetrius J. P.* From Science to Practice to Policy [Электронный ресурс] / Demetrius J. Porshe // *American Journal of Men's Health*: V. 2 № 1 March 2008; P. 2–5. – Режим доступа: <http://online.sagepub.com>
63. *Don S.* Book Reviews: Anderson, Eric. (2005). *In the Game: Gay Athletes and the Cult of Masculinity* [Электронный ресурс] / Don Sabo // *Men and Masculinities* 2007; 10; 260 originally published online May 18, 2007. – Режим доступа: <http://online.sagepub.com>

64. *Dunning E.* Spectator violence at football matches: Towards a sociological explanation [Электронный ресурс] / Eric Dunning, Patpick Murphy, John Williams // The British Journal of Sociology, V. 37, № 2.– Jun., 1986.– P. 221–244. – Режим доступа: <http://jstor.org/sici?sici=0007-1315%28198606%2937%3A2%3C221%3ASVAFMT%3E2.0.CO%3B2-H>
65. *FIFA Big Count 2006: 270 million people active in football* [Электронный ресурс] // FIFA Communications Division. Information Services, 31.05.2007. – Режим доступа: <http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/bigcount.statspackage7024.pdf>
66. *Football for hope* [Электронный ресурс] // Federation Internationale de Football Association, Communication and Public Affairs Division, Switherland 2010, 20 p. – Режим доступа: http://www.fifa.com/mm/document/afsocial/worldwideprograms/51/56/34/football_for_hope_brochure_2010_e.pdf
67. *Gilligan C.* In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, [Электронный ресурс] MA: Harvard University Press. 1982, (one pdf* file)
68. *Huan X.* The Evolution of Urban Society and Social Changes in Sports Participation At the Grassroots in China [Электронный ресурс] / Huan Xiong // International Review for the Sociology of Sport: 42/4(2007) P. 441–471. – Режим доступа: <http://irs.sagepub.com/cgi/content/abstract/42/4/441>
69. *Hudson J.* Critically examining the commercialisation of English football A case for government intervention [Электронный ресурс] / J. Hudson // SOSOL – Sociology of Sport Online V. 4, Is. 1, 2001. – Режим доступа: <http://physed.otago.ac.nz/sosol/v4i1/v4i1hud.htm>
70. *Jane S. P.* The Effects of Team–Skills Training on Transactive Memory and Performance [Электронный ресурс] / Jane S. Prichard, Melanie J. Ashleigh // Small Group Research: V. 38 № 6 (Dec. 2007) P. 696–726. – Режим доступа: <http://sgr.sagepub.com/cgi/content/abstract/38/6/696>

71. *Jefferson T.* Muscle: 'Hard Men' and 'Iron' Mike Tyson: reflections on desire, anxiety and the embodiment of masculinity [Электронный ресурс] / Т. Jefferson // *Body & Society*, 1998, V. 4(1), P. 77–98. – Режим доступа: <http://online.sagepub.com>
72. *Jeffrey H.* Sport Stripped Bare : Deconstructing Working–Class Masculinity in "This Sporting Life" [Электронный ресурс] / Hill Jeffrey // *Men and Masculinities* V. 7. № 4, (April 2005). P. 405–423. – Режим доступа: <http://jmm.sagepub.com/content/7/4/405>
73. *Louisa A.* "Sensitive and Real Macho All at the Same Time": Young Heterosexual Men and Romance [Электронный ресурс] / Allen Louisa // *Men and Masculinities* V. 10 № 2, (Oct 2007), P. 137–152. – Режим доступа: <http://jmm.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/2/137>
74. *Martha W.* Race to the Top: Masculinity, Sport, and Nature in German Magazine Advertising [Электронный ресурс] / Wörsching Martha // *Men and Masculinities*: V.10, № 2 (Oct. 2007), pp. 197–221. – Режим доступа: <http://jmm.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/2/197>
75. *Messner M.* Boys to MEN. [Электронный ресурс] / М. Messner, D. Hunt, М. Dunbar // *Sports media. Children & the Media Program* . – Children Now. – 1999. 1 pdf* file. – 16 p.
76. *Plaza D.* Camaraderie and hierarchy in college football: A content analysis of team photographs [Электронный ресурс] / D. Plaza, К. Stanley // *SOSOL – Sociology of Sport Online* V. 5, Is. 2, Nov. / Dec. 2002. – Режим доступа: http://physed.otago.ac.nz/sosol/v5i2/v5i2_4.html
77. *Roderick M.* The work of professional football: A labor of love? [Электронный ресурс] / Martin Roderick // London, England: Routledge. El. res. – 1 pdf* file. – 196 p.
78. *Wheaton B.* New Lads. Masculinities and the New Sport Participant [Электронный ресурс] / Belinda Wheaton // *Men and Masculinities*: V. 2 № 4 (Apr., 2000), P. 434–456. – Режим доступа: <http://online.sagepub.com>

ДОДАТОК А.

Гайд для проведення інтерв'ю

Місце та час проведення:

Інтерв'юер: Швець Олександр

Для оператив них робочих позначок	<p>1. Демографічний блок: Ім'я, стать, вік, освіта, сімейний статус, регіон походження і проживання.</p> <p>2. Відомості про те, наскільки респондент залучений у спортивне життя.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Як давно ви почали відвідувати футбольну секцію? ▪ Наскільки регулярно Ви тренуєтесь? Режим тренувань. ▪ Чи вважаєте ви себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи футболістом–любителем? ▪ Чим Ви займаєтесь окрім футболу? (навчання, робота) ▪ Що для Вас є основним родом діяльності? <p>3. Конструювання маскулінності у поглядах респондента.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ За яких обставин ви почали займатися спортом (що було основним мотивом)? ▪ Чи багато друзів, знайомих на той час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на Вас? ▪ Чи багато Ваших друзів зараз також є футболістами, спортсменами? ▪ Чи давали Вам колись заняття футболом привілеї порівняно з іншими в школі, університеті чи побутових справах? Які? ▪ Наскільки важливою у футболі для Вас є команда? ▪ Для Вас є важливішими індивідуальні чи командні досягнення? ▪ Наскільки, на Вашу думку, є важливий тренер у футболі?
---	--

	<p>Поясніть.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Як Ви розумієте таке поняття, як «командний дух»(як воно формується)? <p>4. Ставлення респондента до людей, які не займаються спортом та жінок у футболі</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Чи існує відмінність у Вашому ставленні до спортсменів і не спортсменів? До футболістів і представників інших видів спорту? ▪ Як Ви ставитесь до жінок у футболі? Поясніть. ▪ Чи згоднісь би Ви зіграти на–рівних з жіночою командою? ▪ Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у Вас заплановано і тренування і зустріч з дівчиною – яку б альтернативу Ви обрали? <p>5. Роль футболу в житті респондента</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Що для Вас означає бути футболістом? ▪ Якою є Ваша основна мета в футболі? Поясніть. ▪ Наскільки важливе місце у Вашому житті займає футбол? ▪ Чи змогли б ви у майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у Вашому житті? ▪ Резюмування бесіди. Подяка респонденту.
--	--

ДОДАТОК Б

Транскрипти проведених інтерв'ю

Інтерв'ю №1

Респондент – Роман, студент, 19 років, неодружений, проживає у місті Києві, грає у футбольному клубі першої ліги Києва та за університетську команду, високого зросту, україномовний. Інтерв'ю було проведено 14-го березня 2011 року в кімнаті респондента .

Контакт з респондентом було налагоджено за допомогою попереднього знайомства.

Тривалість – 49 хв. 20 сек.

І.: Отож, почнемо наше інтерв'ю. Перше запитання, почнемо з демографічного блоку. Скажи будь-ласка як тебе звати, вік, освіта, сімейний статус.

Р.: Мене звати Роман, мені 19-ть років, Навчаюся в Київському Національному Економічному університеті імені Вадима Гетьмана. На другому курсі, факультету економіки аграрно-промислового комплексу. Стан сімейний – неодружений.

І.: Зрозуміло. Регіон походження і проживання скажи будь-ласка?

Р.: Ну народився я в місті Вінниці. А зараз проживаю в гуртожитку від університету.

І.: в Києві?

Р.: Ну да в Києві.

І.: Дякую Далі перейдемо ближче до теми нашого інтерв'ю. Перше запитання. Як давно ти почав відвідувати футбольну секцію?

Р.: Ну футбольну секцію я почав десь відвідувати к класі першому, здається. В сім років. Потім роки два я займався. Потім у мене була певна перерва. У зв'язку з батьками, вони мені не дозволяли.

І.: А скільки перерва тривала?

Р.: Перерва тривала близько чотирьох років. Чотирьох – п'яти років, десь так.

І.: І знову коли повернувся у футбол?

Р.: Знову повернувся десь в класі восьмому ... Так, повернувся у восьмому класі, почав грати у Вінниці, у місцевому клубі.

І.: А що за клуб?

Р.: Ну раніше називався «Нива Світанок» ... Нє., навіть не «Нива Світанок»! Спочатку він називався ФК «Вінниця», потім ФК «Світанок». Пізніше «Нива Світанок», а зараз вже називається просто ПФК «Нива».

І.: Зрозуміло. А зараз, я так розумію, ти теж десь граєш?

Р.: Ну да, зараз граю по-перше – за збірну університету, а також за ДЮСШ – 15, ну крім цього. Вот так вот.

І.: А ДЮСШ–15 це...?

Р.: Ну це футбольна київська команда. Дитяча юнацька школа...

І.: А з дорослих команд за якісь граєш?

Р.: Ну це і є доросла команда. Я граю за цю і граю за юніорську – ю–17. І граю за дорослих за цю ж команду.

І.: Ясно. А на скільки ти регулярно тренуєшся? Режим тренувань?

Р.: Ну режим тренувань досить таки високий. Як мінімум три тренування на тиждень виходить. Інколи ... Ну це без ігор! А так, як з іграми, то майже кожен день взагалі виходить.

І.: А скільки триває одне тренування приблизно?

Р.: Ну одне тренування ... дивлячись від характеру тренування. Тобто одне тренування може проводитись – суто крос. Тобто ми бігаємо, нас можуть завести в ліс. Заставити бігати крос, по годині. Ну то таке тривання триває годину – півтори. А якщо з м'ячем, то тренування триває близько двох годин.

І.: Дякую. Чи вважаєш ти себе професійним, напівпрофесійним футболістом чи футболістом любителем?

Р.: Ну я вважаю себе, мабуть ..... Мабуть, таки напівпрофесійним. Тому що я граю у футбол досить багато, але моя заробітня платня ... Інколи зовсім нічого не платять, інколи платять за ігри. Але все ж таки – основне заняття яким я займаюсь – навчання. Тому, все-таки, мабуть, напівпрофесійний гравець я.

І.: зрозуміло. А скільки приблизно тобі платять? За гру скільки дають?

Р.: (сміється) Враховуючи результат. Якщо виграєм – сто п'ятдесят. А якщо програєм – то десь п'ятдесят гривень.

І.: Ага. Зрозуміло. Дякую. А чим ти ще займаєшся, окрім футболу?

Р.: Крім футболу?...

І.: Ну навчання, робота...

Р.: Ну навчання – само собою. На роботу часу майже не вистачає. Тому от тільки навчанням і займаюсь. Футбол і навчання.

І.: Зрозуміло. А що для тебе є основним родом діяльності? Ти вже трошки говори щойно. Може більш якимось ... більше інформації можеш сказати?

Р.: Ну основним родом діяльності є навчання ... Не знаю як тобі детальніше сказати ... Рано прокинувся і давай вчити економетрику, а потім на пари, а потім вже на футбол.

І.: Тобто футбол на другому місці, після навчання?

Р.: Саме так.

І.: Наступне запитання. За яких обставин ти почав займатися спортом?

Р.: Ну за яких обставин... Мені сподобався цей вид спорту. Я попросив свого тата, щоб він мене завів на футбольну секцію ... навіть так, що я його попросив, але він мене не завів. Але до нас в школу прийшов тренер з місцевої футбольної команди, ну ПФК «Нива» – оголосив набір, бажаючи, хто хоче – той може йти. Ну я, відповідно як мені подобався футбол, то я пішов на тренування, мені сподобалось і так вже я почав ходити.

І.: Це ти вже говориш про восьмий клас так?

Р.: Ні, це я говорю про перший клас.

І.: Ясно. А чому тобі сподобався саме футбол в першому класі? Що стало основним мотивом, чому ти почав футболом займатися, а не іншим якимось видом спорту? Чим він тебе зацікавив?

Р.: Ну, я не знаю. В мене багато старших друзів, ровесників грають у футбол. В дворі є футбольна площадка де є грав у футбол, ну і так подобається ... Душевний поклик (сміється).

І.: В шість чи в сім років тобі сподобалась гра старших, і тому ти вирішив займатися футболом?

Р.: Так, саме так.

І.: Чи багато друзів, знайомих на той час, займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на Вас? Питання трохи дотичне до попереднього.

Р.: Трохи є. Ну як я вже сказав, багато друзів займалося. Ну, якщо не професійно – то просто. І я бачив – і хотів грати краще за них. Це заставляло мене займатися футболом ... Моє бажання стати кращим, співпадало з моїми інтересами і поглядами. Відповідно я пішов на футбол, щоб досягнути успіхів.

І.: Тобто ти пішов на футбол не тільки через те що тобі подобалась гра, а й через те що ти хотів стати кращим у цьому виді спорту за інших хлопців? Правильно я розумію?

Р.: Так, так, так.

І.: Зрозуміло. Чи багато твоїх друзів зараз також є футболістами, спортсменами?

Р.: Так, я не скажу, щоб дуже багато, але значна частина моїх друзів, мого кола спілкування, займається футболом. Більшість футболом, а деякі й іншими видами спорту.

І.: Якими видами спорту?

Р.: Ну, деякі займаються баскетболом, деякі – хокеєм на траві, тенісом або, наприклад, важкою атлетикою.

І.: Більшість, я так розумію, футболісти?

Р.: Так, звичайно.

І.: А який, приблизно, відсоток друзів займається футболом? Більшість друзів займається спортом чи ні?

Р.: Так, більшість знайомих займається спортом, а відсоток футболістів – десь 50–60.

І.: Від всіх твоїх друзів?

Р.: Так

І.: Хлопців, чи й дівчат теж?

Р.: Від друзів хлопців.

І.: Зрозуміло, дякую. Чи давали тобі колись заняття футболом привілеї, порівняно з іншими, в школі, в університеті чи в якихось інших побутових справах? І які?

Р.: Ну так. Почнемо з школи. У нас директор був, звати його Олександр Іванович, він сам любить футбол, тому він підтримував нашу шкільну футбольну команду, за яку я грав починаючи з дев'ятого класу. Він, навіть, тим хто гарно у футбол грав – руку потискав (сміється). В одинадцятому класі я вже був капітаном збірної. Тобто, в школі, коли там змагання якісь були, чи футбол, то футболістів звільняли з уроків. А якщо у нас були якісь значні проблеми з навчанням, то адміністрація школи вирішувала їх. Тобто були привілегії все-таки в школі. А щодо університету, то ... нам казали, що певні привілегії є, але не такі великі, адже викладачі не всі дослуховуються до прохань адміністрації чи інших викладачів. Хоча наші .... Деканат, викладачі з футболу записували наші прізвища, тих що грають за збірну, з обіцянкою, що якщо у нас виникнуть

якісь труднощі, чи інші проблеми з навчанням, то нам обов'язково допоможуть ... А ще у нас в університеті щороку проводяться змагання між факультетами по футболу. Є дві чи три групи. Нє, чотири, навіть. З чотирьох груп виходить по одній команді. Вони зустрічаються в півфіналі, а потім в чвертьфіналі. Тобто, наша команда вийшла з групи, пройшла півфінал і вийшла у фінал. У фіналі, на враховуючи чи програли ми, чи виграли. Ми вже, так би мовити, здійснили великий успіх. І після чвертьфіналу наші прізвиська записали, й попросили написати предмет по якому у нас є труднощі, ось так було.

І.: І ці труднощі були вирішені?

Р.: Так (посміхається)

І.: Дякую. А в школі, ти так і не розказав. Вам якісь оцінки ставили, чи які привілегії були?

Р.: Так, звичайно. Вчителі. Було багато вчителів .... Взагалі, почнемо з того, що половина матчів між футбольними командами шкіл міста проводились у нас на стадіоні. Тобто вісімнадцять шкіл. Ну у нас у Вінниці 36-ть шкіл, вісімнадцять приїжджало до нас, були, тіпа змагання. І фінальний поєдинок між іншими вісімнадцятьма школами і нашими вісімнадцятьма проводився у нас. Тобто фінал проводився у нас. І дуже багато викладачів. І наші й інші, виводили всі класи на поле, щоб вболівали за нашу команду. Тобто викладачі самі підтримували нас. І, відповідно, на уроках ми відчували теж їхню підтримку, їхню посмішку, тепло (сміються). Інколи навіть оцінки ставили вищі. Тобто, ось так.

І.: Зрозуміло, дякую. Наступне запитання. Наскільки важливою у футболі для тебе є команда?

Р.: Ну ... як наскільки?

І.: Ну порівняно з індивідуальними цілями, наскільки важлива команда?

Р.: Звичайно, всі кажуть: ой там індивідуальні гравці, Ліонель Мессі, Крістіану Роналду, Сеск Фабрегас та інші там видатні, Андрій Шевченко, хоч він вже зараз на завершальній стадії своєї кар'єри, але вони є досить відомими і вважають, кажуть, що ось там такі гравці ... Але перш за все, є таке поняття як колектив. Тобто, якщо команда грає колективно, зіграно, тобто є певні комбінації, які команда відпрацьовує на тренуваннях, якщо гравці розуміють один одного. Відчувають, знають, що там є їхній, як це сказати ... ну одноклубник, чи як там, товариш. Навіть інколи, не дивлячись спиною дають пас, тобто це стає явною характеристикою того, що гравці відчувають один одного, і це приводить до значно кращого результату, ніж, наприклад, там буде десять Ліонель Мессі і Крістіану Роналду, але вони не зможуть досягнути такого успіху, як гравці, навіть нижчого класу. Але зіграні, з відчуттям підтримки один одного. І це може значно підвищити результати команди. І це допоможе досягти кубку якогось, зокрема, ліги чемпіонів чи ліги Європи.

І.: Зрозуміло. Ти більшість сказав про команду і переваги команди у футболі, так? А може команда для тебе грає якусь роль поза футболом. Чи, для прикладу, здруженість команди, конфлікти команди поза футбольним полем якось можуть впливати на ситуацію на полі?

Р.: Ну я зрозумів Ваше запитання Олександр...

І.: Та твоє. Для чого викати? (посміхається)

Р.: Ну я хочу сказати, що дуже! велике значення відіграє те, що відбувається поза футбольним полем і те, що відбувається на полі. Адже, якщо ти довіряєш людині в побуті, якщо ти довіряєш людині поза футбольним полем, то ти, відповідно, можеш і довіритись цій людині на футбольному полі. Віддати пас. Чи ще якимось.

І.: Зрозуміло. А якщо ти, наприклад, конфліктуєш то (перебив)

Р.: То да, звичайно, ти тій людині навряд чи колись пас дасиш. А це буде впливати на зміст гри та на її результат.

І.: А як ці конфлікти вирішуються?

Р.: Ну або футболісти в команді самі вирішують цей конфлікт, домовляться чи здружаться чи ще якимось. Або цей конфлікт вирішується за допомогою тренера чи адміністрації, чи президента клубу, чи там він може накласти якісь штрафні санкції. Або, якщо вони не зможуть досягти компромісу між собою такими методами, то, звичайно, один із футболістів повинен піти з команди ... Ну він може піти сам, чи один чи інший. Проте, це мало коли таке відбувається, адже кожен хоче залишитись і таким чином надокучити іншому, щоб він пішов. Тому, як правило, сюди включається тренерсько-викладацький штаб і тренер або хтось з адміністрації вирішує хто винен у конфліктній ситуації, чи хто взагалі не потрібен команді і його виганяють або продають, в залежності від рівня на якому грає команда.

І.: І було в твоєму досвіді таке, що хтось покидав, чи когось виганяли з команди через конфліктні ситуації?

Р.: Так, звичайно. У нас на тренуванні, коли я ще у Вінниці грав, двоє хлопців побилися. І тренер одного з них вигнав, тому що він був, скажем так, ... захищаючий (сміється). Це було не перше його дисциплінарне порушення, тому наш тренер його вигнав з команди.

І.: Зрозуміло, наступне запитання. Для Вас є важливішими індивідуальні чи командні досягнення у футболі?

Р.: Ну особисто для мене (сміється) ... Є така річ як егоїзм. Ось, в мені його теж трошки є, тому, хоч колектив колективом, але індивідуальні досягнення все таки на першому плані стоять.

І.: Ага, зрозуміло. А чому так? Лише через егоїзм? Яка центральна мета?

Р.: Ну, добитися успіху, щоб тебе поважали інші, щоб ти не просто лежиш на ліжку, спиш, нічого не робиш, передивляєшся фільм за фільмом, лузаючи зернята, а працюєш на результат, чогось добиваєшся. Особливо у наш час, досить ціниться те, що ти маєш якусь мету і хочеш до неї добитися, навіть якщо в тебе це не завжди виходить.

І.: Зрозуміло, тобто якби перед тобою постала така ситуація, що тобі б запропонували грати в кращому клубі, або залишитися в своїй команді, то ти б вибрав кращий клуб?

Р.: Ну ... я думаю що так. Я думаю, що мої друзі, які грають зі мною в команді зрозуміли б. Адже кожен так би хотів піти.

І.: Тобто для всіх твоїх соратників по команді ... вони б всі вибрали краще індивідуальний ріст, ніж залишитися з друзями по команді?

Р.: Я думаю, було б саме так.

І.: Дякую. Наступне запитання трошки стосується попередніх. Наскільки, на твою думку, є важливий тренер у футболі?

Р.: Тренер – це як капітан у штурвала корабля (сміється) ... Не дивлячись на те, що він знаходиться поза полем, але він справляє великий вплив на гру, яку проводить команда. Адже, саме він вибирає тактику, положення гравців, хто як де має грати ... як має діяти команда. Він перед грою ставить результат, він кожному гравцю дає постановки на гру, які він має виконувати. В разі невиконання, звичайно, відбуваються заміни. Ну, тобто, тренер, він ... ну, цим самим він справляє великий вплив на команду і на її досягнення.

І.: А хто крім тренера ще відіграє роль такого собі «двигуна» команди? Можливо капітан, помічники якісь?

Р.: Ну ... на звичайному рівні немає таких, щоб аж помічників тренера. На високому рівні, звичайно є помічники, вони допомагають тренеріві, адже, як то кажуть, одна голова добре, а три краще (сміється). Тобто вони теж орієнтуються у футболі, знають як краще, підкрикують під час гри футболістам, підказують їм. Але, тим не менше, хоч і ... вони знаходяться поза полем. А на самому полі є капітан команди, один з одинадцяти гравців, який відповідає, скажемо так, невеликою мірою за команду. Це є, як правило, досвідчений гравець з високими якостями, як вольовими, так і фізичними. Він повинен завжди допомагати іншим гравцям, підказувати їм, слідкувати за грою. Адже, все–таки, на полі ситуацію видно краще, ніж поза полем, тому самому тренеру, чи його поміщикам.

І.: Дякую. Як ти розумієш таке поняття як «командний дух»? І як воно формується?

Р.: Командний дух ... ну, Ви мене вже питали ... командний дух схоже до питання про колектив, але є все–таки, трошки різниця. Адже, перед грою, відомо, що команда перед тим як вийти на поле. Збирається в роздягальній, по середині стоїть тренер і вимовляє ... слова путівні (сміється), інколи не цензурні. Але цим самим він хоче якось достукатися до сердець футболістів, щоб вони, виходячи на поле відчували ... один одного, щоб вони розуміли чому вони туди виходять. Окрім того, щоб вони досягнули результату, щоб вони грали в задоволення, адже нема, я думаю, жодного футболіста, який би грав з примусу... Тренер, якимось чином, скажемо так, знаходить шляхи до футболістів, щоб їх падбадрить (посміхається). І коли команда виходить з настроєм на поле ... коли гравці, так би мовити завелісь перед грою, то така команда, як правило, добивається результату.

І.: Тобто цей командний дух формується перед грою, в перерві (перебив)

Р.: Да в перерві

І.: ну за цей час. А там не тренуваннях командним духом не займаються?

Р.: Нє, на тренуваннях мало чим займаємось

І.: Тобто, на тренуваннях командний дух тренер не намагається підвищити у Вас?

Р.: Ну, нє, мало, мало таких тренерів є ...

І.: Дякую. Наступне запитання. Чи існує відмінність у твоєму ставленні до спортсменів і не спортсменів?

Р.: Так, у мене є відмінність у ставленні до спортсменів і не спортсменів

І.: (сміються) Якось більше опиши різницю у своєму ставленні позитивно чи негативно. Як ти ставишся до футболістів і до представників інших видів спорту? Може в тебе є якась ієрархія?

Р.: Ну, почнемо по-перше з того, що ... з мого відношення до спортсменів і не спортсменів. Яким би не був спортсмен, яким би видом спорту він не займався – я його поважаю, тому що він, скажемо так, прикладає великих зусиль, великих старань, трудиться, має щось на меті. Тобто, людина, яка живе не даремно, а хоче щось досягнути... А не спортсмени. Ну я не скажу, що якщо людина не спортсмен, то це вже всьо, ну, капець, адже людина може займатися якимись іншими справами. Зокрема, займатися економікою держави, чи ще якимись іншими питаннями. Він же не зобов'язаний щодня ходити в тренажерний зал, їздити грати у футбол чи ще щось. Але я вважаю, що такі люди, ну хоча би раз в тиждень мають займатися якимось спортом для підтримання, як мінімум, фігури, морального духу. Адже не дивлячись ні на що, я хочу сказати, що фізична праця, фізичні здібності, ну, одним словом, заняття спортом, дуже підвищує моральні та вольові якості. Для прикладу, коли ти сидиш серед ночі і вчиш «діфінішинси» з англійської, то людина яка не займається спортом – піде, накриється одіялком тепленьким і ляже спати. А людина, яка займається спортом ... так, в неї в голові будуть пролітати думки «я хочу спати», але все-таки, як наприклад на біговій доріжці атлети: вони хоч вже і не можуть, їм хочеться стати, але вони біжать до фініша, так і він чи вона буде сидіти на стільці, і довчить ті «діфінішинси». До того всього я ще хочу сказати моє відношення до різних видів спорту. Я підтримую майже всі види спорту, окрім ... ну я не дуже люблю баскетбол, але це моя суб'єктивна думка, адже я ну ... не подобається мені цей спорт і я баскетболістів недолюбляю. Вот і все.

І.: Ясно. На рахунок різних видів спорту. А до всіх інших представників видів спорту ти нормально відносишся, крім баскетболістів? Як до бодібілдерів ставишся, для прикладу, це ж теж спорт?

Р.: Ну ... до бодібілдерів ... коли як. Я все-таки за, але бодібілдери здається приймають якісь хімічні речовини, щоб розвивати фізичну кондицію своїх м'язів. Я хочу, щоб бодібілдери розвивали свої м'язи на природному рівні, а не їли всякі Х... стероїди й анаболіки.

І.: Дякую. Ти раніше говорив про те, що в спорті розвиваються вольові якості і вони перекидуються на інші види діяльності. Ту ж саму англійську і так далі. Тобто ти цим хотів сказати, що якщо людина займається спортом, тренується, о це їй допомагає в інших справах досягати результатів?

Р.: Так. Так-так.

І.: Зрозуміло. Дякую. Наступне запитання ... Як Ви ставитесь до жінок у футболі? Як ти ставишся, і поясни будь ласка.

Р.: Я взагалі-то позитивно ставлюся до жінок (сміється). Але все-таки на тих жінок, які грають у футболі ... я не дивлюсь на неї як на жінку, а дивлюсь як на якогось, ну скажемо так, як на вульгарну якусь дівчину. Тому що, як правило, вони футболістки трохи такі, грубуваті ...

І.: А ти знайомий з дівчатами, які реально займаються футболом?

Р.: Так щоб дуже близько – ні. Але деяких знаю.

І.: І вони часто проявляють якусь агресивну поведінку?

Р.: Так, вони трохи дурнуваті, можна так сказати (сміється).

І.: Зрозуміло. Тоді таке запитання, чи ти вважаєш футбол суто чоловічим видом спорту, чи жінки теж припустимі у футболі? І як ти ставишся взагалі до жінок у футболі?

Р.: Ну, я вважаю, що футбол є і жіночим, і чоловічим видом спорту. Але все-таки більш чоловічим. Адже жіноча справа – це ходити по магазинах, їсти варити і ходити по подіумах.

І.: Ясно. Це твоя узагальнена думка, чи все-таки є якісь жіночі види спорту?

Р.: Узагальнена

І.: Можливо є якісь види спорту для жінок, а не для чоловіків?

Р.: Ну легкоатлетичні види спорту, так. Я підтримую в цьому плані жінок. Легка атлетика це той вид спорту, де їм варто займатися ...

І.: Зрозуміло. А чи згодився би ти зіграти на рівних з жіночою футбольною командою?

Р.: (сміється) На рівних? Я б не згодився. Я би, звичайно, хотів би зіграти з дівчатами, але лише заради власного задоволення. Але так щоб на рівних, щоб серйозно – то ні, ні.

І.: А чому?

Р.: Тому що, це слабша половина нашого людства і з ними не можна серйозно грати, тому що вони значно слабші в плані футболу за нас. Ну і фізично теж.

І.: А вони б могли досягнути таких самих, чи навіть кращих результатів ніж чоловіки, чи ні?

Р.: Ну, я бачив декілька матчів за участю дівчат. Скажем так, в більшості з них ноги не стоять до футболу, і в них ніколи не вийде так грати як у чоловіків. Не знаю, у них чи від природи чи взагалі – немає такої майстерності як у хлопців, і в них немає сили удару і всього іншого.

І.: Зрозуміло. А якби виникла така ситуація, що в один і той же день в тебе заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу ти обрав?

Р.: Дивлячись де тренування і з якою дівчиною (сміються). Якщо б у мене було звичайне тренування у звичайній команді, яке відбувається три рази на тиждень, і я би зустрівся з якоюсь суперзіркою (сміється) ....

І.: В тебе є дівчина взагалі?

Р.: Немає.

І.: Ну якби проста дівчина, твоя, уяви ...

Р.: Я б їй, мабуть, сказав що хай почекає і пішов би на тренування.

І.: Зрозуміло. Дякую. Завершальний блок питань. Що для тебе означає бути футболістом?

Р.: Ну, скажем так, це моє хобі, моє задоволення, частинка життя ... Ну я думаю, що я ще довгий час буду грати у футбол бо це мені подобається. Навіть п'ятнадцять хвилин погравши у футбол я себе відчуваю набагато щасливішим ніж до цього.

І.: Ясно. А ще якісь прикметники у тебе пов'язані з футболом виникають на думці? Наприклад футболіст – хто це?

Р.: ну футболіст, взагалі – це позитивний, веселий хлопець з міцними ногами. Як правило, у футболістів міцна тілесна комплектація. Трошки футболісти не

дисципліновані, як правило. Вони можуть «пачудіть» (сміється). Ну ось таке у мене враження про футболістів.

І.: Дякую за відповідь. Якою для тебе є основна мета у футболі?

Р.: Колись в мене мрія була стати професійним футболістом. Ще у восьмому класі я захотів поїхати, але мене мама не відпустила.

І.: Куди поїхати?

Р.: В київський «Арсенал» мене запрошували. Також мене на першому курсі університету запрошували в столицю В'єтнаму грати. В Ханой, да. За досить таки великі гроші, що в Україні мало хто заробляє. Але вже було трохи пізно для цього. По–перше, у мене травма була на той час, а по–друге я не міг кинути університет, адже я вже навчався ... мати була проти, ну ...

І.: А чому мати була проти, ти раніше говорив, що вона й в школі тобі забороняла?

Р.: По–перше вона боїться, що мені зроблять щось з ногами, тобто здоров'я – перше. Якщо щось раптом станеться зі здоров'ям, то вона каже: «Як ти потім будеш заробляти на життя? Як ти будеш жити далі, якщо в тебе не буде освіти? Якщо ти кудись поїдеш і отримаєш травму то ти вже не будеш нікому потрібний. Освіти немає. Що ти будеш робити? І так далі».

І.: А батько?

Р.: А батько більш лояльний. Він, скажемо так, був за, але і не дуже «за». І не дуже «проти». Тобто він хотів, щоб я грав у футбол. Але теж підтримував думку матері.

І.: На скільки важливе місце в твоєму житті займає футбол?

Р.: Футбол займає один з найважливіших етапів мого життя, і займає важливе місце в мому житті, адже часто я засипаю під мрії, як я граю десь на «Камп–Ноу» з Барселоною, як забиваю «шедеври» у ворота, та інші мрії у мене бувають. Тобто, я хочу сказати, що хоч я і навчаюся, але після я хочу грати у футбол, а не вчитися далі, чи там, мікроекономіку чи англійську ту саму зубрити.

І.: Це твої плани? Чи ти просто хотів би грати у футбол?

Р.: Нє, я сумніваюсь що я стану футболістом, але я планую на такому, аматорському чи напівпрофесійному рівні грати далі, тому що мені це подобається.

І.: Зрозуміло. Чи зміг би ти у майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у своєму житті?

Р.: Ну це трошки схоже з попереднім запитанням, тому я повторюся, що я думаю, що чим далі, тим трішки менше я гратиму у футбол. Зараз навчання, звичайно чим старший, тим більше хочеться грошей, тому я піду на якусь роботу, я так планую – буде менше часу на футбол. Але все–таки, я думаю я буду знаходити час зустрітися з друзями, навіть поїхавши до дому – вийти на стадіон, пограти у футбол, відпочити, розвіятись...

І.: В принципі, з підготовлених запитань у мене все. Ще б хотілося резюмувати бесіду, запитати про друзів і про ситуацію поза футбольним полем. Як часто ти спілкуєшся з друзями–футболістами? Чи багато в тебе їх? Чи спілкуєтесь Ви поза полем про футбол, обговорюєте щось, можливо ходите дивитися

футбольні матчі інших команд? І взагалі свій вільний час поза навчанням і тренуванням ти проводиш зі скількома людьми з футболу?

Р.: Ну, нажаль, я проводжу мало часу поза футбольним полем з футболістами, адже у всіх футболістів є свої справи. Ми, скажемо так, спілкуємося на тренуваннях, чи пів години після, коли йдемо разом до дому. Ну звичайно, буває так, що ми разом можемо піти на футбольний матч, чи піти на якийсь організаційний концерт в університеті, чи ще десь. Наші розмови, як правило, про футбол, про результати видатних футбольних клубів. Ну, зокрема зараз, є питання «Динамо Київ» та «Шахтар Донецьк», які пройшли в наступний раунд. Динамо в Лігу Європи, а Шахтар в Лігу Чемпіонів. У нас часто виникають дискусії, більшість за «Динамо» вболіває, але все-таки теж на рівні, тому ми футболісти, ми розуміємо що в «Шахтаря» зараз трошки вищий рівень ніж у «Динамо», тому частина з нас вболіває за «Динамо», а частина за «Шахтар». У нас навіть несерйозні конфлікти виникають. Підкалуємо один одного, один з одного сміємось. Тобто ось так.

І.: Ясно. А от футбол, на скільки він відіграв роль в становленні тебе як хлопця, як чоловіка?

Р.: Ну, сам футбол передбачає собою боротьбу. А боротися, це одна з характеристик чоловіка взагалі. Тому можна з легкістю сказати про футбол, що він розвиває мужність в кожному хлопцю.

І.: А ще які чоловічі характеристики розвинув у тобі футбол?

Р.: Наглисть (сміється)

І.: Ти говорив, що жінки не створені для футболу, які саме характеристики заважають жінкам, скажемо так, не бути футболістами? Яких характеристик їм не вистачає, щоб професійно, напівпрофесійно займатися футболом на рівні з чоловіками?

Р.: Ну взагалі, я скажу з чим у мене асоціюється жінка. Вона має бути ...

(технічні негаразди)

І.: Перепрошую за те що перервав інтерв'ю. Ми зупинилися на останньому запитанні, про ті риси, які виховав у тобі футбол? Які відрізняють тебе від жінок?

Р.: ну, я хочу сказати, що жіночі якості не дозволяють їм грати у футбол, аже футбол передбачає багато жорстокої гри, тобто потрібно бути наглим, потрібно поштовхатися, скажемо так. А це дівчатам не йде, оскільки вони мають бути делікатні ...не знаю... всі найкращі синоніми, які є, то дівчата мають бути такими. Тому, гра у футбол не дуже підходить жіночій статі.

І.: Зрозуміло. Дякую за всі відповіді, за велику кількість інформації, що ти мені дав.

Р.: Нема за що (посміхається).

Інтерв'ю №2

Респондент – Олександр, 22 роки, неодружений, проживає у місті Вінниця, працює, грає у футбол за футбольний клуб першої ліги Вінницької області, середній на зріст, російськомовний. Інтерв'ю було проведено у м. Вінниця по вул. Пирогова 78а, 12 лютого 2011 року.

Контакт з респондентом було налагоджено за допомогою попереднього знайомства.

Тривалість інтерв'ю – 33 хв 12сек.

Інтерв'юер (І.): Отож, почнемо.... Для початку скажи свої основні демографічні дані, тобто як тебе звати, стать, вік, освіту.

Респондент (Р.): Зовут Вадим...двадцять два года уже, проучился в нашем винницком пед на физкультурном ... на заочном...

І.: А де ти проживаєш? Чи одружений?... Можливо десь працюєш?

Р.: Живу здесь, в Виннице ... на Вишенке,... не женат, слава Богу, есть де вушка. Работаю официантом в «Пирогоффе» два через два ... плюс по сезону платят за игры.

І.: Дякую. Тепер трохи ближче до теми. Як давно ти почав відвідувати спортивну секцію з футболу?

Р.: Ну кажись в лет девять.... Это класс второй был вроде бы.

І.: І після того регулярно відвідуєш футбольну секцію?

Р.: Ну да в принципе ... Там может в детстве летом пропускал, мама забирала к бабушке в село ... И еще когда руку и палец на ноге ломал, то некоторое время приходилось халавить. А так ...

І.: Ясно. А на скільки регулярно ти тренуєшся? Який у тебе режим тренувань?

Р.: В зависимости от сезона, от тренера. Сейчас зима – тренируемся большинство времени в зале ... три раза в неделю без игор. Хотя игор ща тоже нет. Как–то затихли все еще после нового года. Весной, корда уже можна будет на траве бегать – четыре раза может быть тренировка ... както–так.

І.: А скільки триває тренування? І ти казав, що в залежності від тренера міняється регулярність і режим тренувань?

Р.: Ну да ... это как повезёт. Ща например Юлик нас тренирует – он не сильные нагрузки даёт, разрешает побегать ... почти каждую тренировку играем ... и физуху он тоже сильно не садит. Короче говоря где–то пол часа – час на розминку, тое–сёе, а потом еще часик делимся – бегаем. А года два назад нас Митрованыч тренировал, так я там накаждой трене рыгал ... Зимой даже, кроссы бегали по снегу на лесопарке, по полтора часа. Плюс играть не давал, максимум – раз в неделю, в пятницу разрешал побегать, а всё остальное время физуха, комбинации, стандарты ... С одной стороны хорошо, конечно, но всё равно ... ну как это сказать ... играть больше нравится.

І.: Ясно. Дякую. Чи вважаєш ти себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи футболістом–любителем?

Р.: Не знаю, это уж как посмотреть....наверное полупрофессионал.

Профессионалы – это, наверное, премьер лига Украины, а я играл раньше

максимум на Украину за Ниву и то с второй лиги. А ну да, еще за СДЮШОРку, но это более юношеский уровень.

І.: А зараз?

Р.: ...теперь за Немиров на область играю. За сборную области играл на последних соревнованиях, но это такое, там мы два раза перед игрой тренировались вместе – и сразу в бой.

І.: Зрозуміло. А чим ти займаєшся окрім футболу?

Р.: Ну чем еще?... Я ж уже говорил, работаю в Пирогоффе .. что еще... гуляю, отдыхаю на выходных, телевизор смотрю (сміється)

І.: Дякую (посміхається). А що для тебе є все–таки основним родом діяльності? Робота чи футбол, чи ще щось?

Р.: Даже не знаю, дядь. Работа или футбол ... ну как посмотреть ... ну ... если с финансовой стороны, то работы наверное основное, за футбол я получаю копейки и то время от времени... а если по интересам, то футбол более интересный, наверное так.

І.: Ага, дякую, а за яких обставин ти почав займатися спортом? Що було основним мотивом?

Р.: Мотив?... Ну не знаю, в девять лет как–то не очень об этом думал. ...Отец помню первый раз отвел к знакомому тренеру на тренировку .... Ну надо ж было каким–то спортом заниматься. Э...ну с первого раза понравилось...понял что футбол это моё и уже поехало–пошло там дальше.

І.: Ясно...дякую. А не пригадуєш, на той час багато друзів займалося спортом? Якщо, так, то чи вплинули їхні погляди на тебе?

Р.: Та я не особо помню... Ходили вроде бы. На футбол двое–трое ходило с класса, на лёгкую ходили ... на танцы (сміється). Во дворе много ребят тренировалось ... Но никто не влиял, я ж говорю отец отвел, хотя я тоже может хотел куда–то пойти. Та если честно, какой–то странный вопрос. Я как–то не помню что у меня в голове было в первом классе.

І.: Зрозуміло. А на сьогоднішній день багато твоїх друзів є футболістами чи спортсменами?

Р.: Пфф ... Друзей полюбому много, особенно когда в школе был, а щас в команде уже меньше общаемся с парнями... Просто есть и с Винницы и с Литына и с Хмельника ребята....правда с Немирова нема (сміється)... потому меньше общаемся, плюс работа... Но всеравно большинство друзей это всё футболисты и одноклассники, вот.

І.: Наступне запитання. Чи давали тобі колись заняття футболом привілеї порівняно з іншими на роботі, в університеті, в школі тощо?

Р.: Ну не знаю как на работе, футболом там никого не удивишь, наверное ... ну возможности точно нет, разве что общаемся с парнями после лигочемпионовских матчей. А вот в школе кое–какие поощрения практиковались ...

І.: А які?

Р.: Ну как. Если соревнования какие–то – с уроков отпускали раньше. Притом, без разницы какие соревнования. Или футбол, или, лёгкая, или волейбол, или даже спортивное ориентирование ... мы, короче во всём брали участие. А если

учителя более–менее адекватные, так нам иногда даже оценки поднимали, или хотя бы не спрашивали на уроках.

І.: А в університеті були якісь привілеїї?

Р.: Какие на заочке привелегии? Единственная привелегия была наверное в том, что я вообще туда поступил. Я, честно говоря, учился неочень (сміється). И единственная дорога мне была в бурсу ... но как–то фартануло, тренер где–то весною позвал меня еще с одним типом, тоже одиннадцатикласником с команды ... И говорит, мол так и так, есть возможность ... ну ты сам понимаешь. Не бесплатно – но дешево...

І.: І що далі?

Р.: Ну что, говорит звите родителей, болем плотно пообщаемся с ними. Как бы так сделать, чтоб вы учились в институте.

І.: Ясно. Весело.

Р.: Та да.

І.: Дякую...А на скільки в спорті для тебе є важливою команда?

Р.: Ну как, ты и сам ...наверно понимаешь шо в футболе без команды никак. Футбол это командная игра. Особенно если команда сыгранная ну так вообще... ну там не так чтоб просто состав собирают и всё – бегайте... хотя даже тогда без команды ты сам ничего не сделаешь... Ну и вообще команда это должно быть как единое целое. Как на пример Реал Мадрид в 2005–году. Реально скупили всех звёзд. Зидан, Роналдо, Фигу, Рауль, Роберто Карлос, Бекхем ... та всех лучших игроков мира короче ... И что? ...И ничего, в лиге чемпионов даже до полуфинала не смогли найти. У какого–то Милана или Интера проиграли. Это еще раз доказывает, что звезда звездой, а команда решает!

І.: Погоджуюсь, безперечно. Для тебе є важливішими командні чи індивідуальні досягнення?

Р.: Ну не знаю .... Как сказать...сложный вопрос. Конечно хочется чтоб команда выигрывала ... но самому тоже не хочется быть каким–то серым, да ... хочется продвигаться, как–то повышать собственный уровень... Ну это сложный вопрос

І.: Ну ти б поміняв свою команду якби в тебе була б якась краща альтернатива?

Р.: Смотря какая альтернатива (сміється)

І.: Ну наприклад більша зарплата (посміхається)...

Р.: Думаю поменял бы. Я, честно говоря, не сильно держусь за свою нынешнюю команду и играю в своё удовольствие ... Конечно есть много хороших ребят с которыми уже как бы и сдружился, но всё равно, если б была возможность побегать за кого–то попрестижней Немирова – я бы не отказался.

І.: На скільки, на твою думку, є важливий тренер у футболі?

Р.: Ну, тренер, как ... это очень важный компонент, так сказать, команды. Без тренера и команда – не команда ... так сброд парней. Ну представь себе чтоб мы делали без тренера, как бы мы тренировались? Пришли бы, никто б не розминался, не наигрывал никаких комбинаций, так, пришли бы, мяч попинали, поссорились, подрались и разошлись бы ... как во дворе короче. Тренер – он дисциплинирует, организывает всё, ну без тренера ... ну не знаю. Хотя, опять же, бывали такие тренера что уже лучше без них. Еще в школе когда

тренировался, за свой год бегал, так нас где-то год тренировал один Валера, так мы реально делали что хотели. Он мог даже бухим на тренировку прийти. Ад короче говоря.

І.: Цікаво (посміхається) І таке буває. Як ти розумієш таке поняття, як командний дух? І як воно для тебе формується?

Р.: Ну командный дух это ... это наверно сплоченность команды,... настрой перед игрой, ...не знаю....

І.: А як формується?

Р.: Ну за это тренер должен отвечать. Хотя не всегда так. Раньше у меня тренера как-то старались, настраивали перед игрой.... А щас не очень ... сами стараемся собраться, капитан тоже... Это вообще как настроение команды.

І.: Дякую. Далі таке питання, А чи існує відмінність у твоєму ставленні до спортсменів і не спортсменів?

Р.: Интересный вопрос.... Сначала подумал нет, а потом все-таки передумал... Ну просто если парень занимается спортом, то он в физическом плане здоров... не знаю...собран что-ли, а если вообще без спорта люди живут, то это как-то дико для меня.....ну сам подумай...

І.: А якщо говорити про футболістів і представників інших видів спорту, ти їх якось розрізняєш? Ставишся до когось краще до когось гірше?

Р.: Та без понятия. Ну к футболистам более горячо наверно отношусь (сміється). Как ... на самом деле спорт, он объединяет в себя все виды. Просто одни более популярные, другие нет ... Ну, к примеру боксёры, борцы всегда были у меня в авторитете. Тяжелоатлетов я как-то не перевариваю, ну смысл поднимать ту штангу, не понимаю. Всякие кёрлинг, бадминтон – вообще молчу ... ну это не спорт, так, чисто поржать.

І.: (посміхається) Дякую за відповідь. Наступне запитання. Як ти ставишся до жінок у футболі?

Р.: Та никак не отношусь.

І.: Чому?

Р.: А как к ним относится? Ну это тот же вопрос, если б ты меня спросил как я отношусь к мужчинам в какой-то гимнастике с мячиками и кеглями, или в синхронном плавании ... Футбол – игра мужчин, а женщины созданы для другого.

І.: Мабуть наступне запитання вже немає сенсу, але все ж запитаю Чи згодився б ти зіграти на рівних з жіночою командою по футболу?

Р.: Нет конечно. Это просто-напросто не имеет смысла. Это то же самое что драться на равных с девушкой. Мы в школе практиковали несколько раз еще малыми играть с девушками ... Это меня приводило в дикое бешенство ... Они вообще не смыслят ничего в футболе, понятие не имеют что такое пас, и очень сильно лупят по ногам ... Ну и ты взаимностью ответить, ясен пень, не можешь. Короче говоря, я бы с девушками не хотел играть ни при любых раскладах.

І.: (посміхається) Таке питання: Якби виникла така ситуація, що в один і той же час в тебе заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу ти обрав?

Р.: (сміється). Не, ну тут одно из двух, либо на тренировку. Либо на тренировку, а потом гулять. Вообще то тренировка в обедне или вечернее время. А с девушкой я привык гулять ночью. Так что совпадения маловероятны.

І.: Ну просто уяви, що так сталося, що ти вже домовився гуляти, і тут в тебе тренування.

Р.: Не, ну я думаю ничего бы страшного не случилось, если бы мы перенесли встречу часика на два. Тренировка только добавила бы энергии в вены. (сміється)

І.: ... (сміється) Останній блок моїх запитань. А що взагалі для тебе означає бути футболістом?

Р.: Ну не знаю... футболіст и футболіст, что тут такого....нравится мне в футбол играть наверное ... и не только мне ... не знаю.

І.: А які асоціації виникають, коли чуєш слово футболіст?

Р.: красавчик (сміється) ... Дай подумаю ... Ну парень в форме возникает, что еще ... не знаю ... какая то лёгкость, веселье, внимание ассоциируется ...

І.: Добре. А тоді скажи якою для тебе в футбол є основна мета? Ну наприклад гроші чи фізична форма чи подальша кар'єра ... чи може бути з друзями?

Р.: Ого... ну не знаю... всё наверное что ты сказал важно ... что-то больше что-то меньше...

І.: ну а що найбільше?

Р.: Деньги всему голова наверное ну и карьерный рост (сміється)... меня полюбому повысят скоро до директора с официанта ... Та вообще, футбол для мене это как стихия. Футбольное поле – это единственное место где я чувствую себя абсолютно легко и беззаботно. Я думаю только об игре, я чувствую партнёров ... короче говоря, я реально наслаждаюсь. Футбол – это реально кайф.

І.: Ясно... дякую. А наскільки важливе місце в твоєму житті займає футбол?

Р.: ... Ну я ж наверное объяснил. Важное место... очень (сміється). Просто у меня спорт со всем переплетается ... уже больше чем десять лет играю... какое еще место он должен занимать?

І.: Дякую. Останнє запитання. Чи зміг би ти в майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у своєму житті?

Р.: Не ... ничего я ни хочу менять. Мне так хорошо. Я люблю футбол – это моя жизнь. Почему я должен что-то менять, уменьшать. Надеюсь, буду играть, пока ноги не отвалятся, и своих детей буду учить.

І.: Дякую. Може ти хотів якось узагальнити все що мені казав до цього з приводу футболу і чоловіків?

Р.: Ну да, что там обобщать. Сказал вс' что знал и думал

І.: Ну тоді дякую!

Р.: Обращайся.

Інтерв'ю №3

Респондент: Євген, 20 років, грає у футбольному клубі першої ліги України «Динамо–2», неодружений, проживає у місті Києві. Інтерв'ю було проведено 12 січня 2011 року, м. Київ, вул. Архітектора Вербицького, 26–А.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 29 хвилин 7 секунд

Інтерв'юер(І): Ну що, розпочнемо наше інтерв'ю. Для початку розкажіть свої демографічні дані. Як звати? Вік? Освіта? Сімейний статус? Регіон походження проживання?

Респондент(Р): Женя ... двадцять років недавно виповнилось ...

І.: Вітаю (посміхається)

Р.: Спасіба (сміється) ... Зараз навчаюсь на заочці на фізкультурному. Холостий (сміється).

І.: Ясно. А регіон походження і проживання?

Р.: Київ.

І.: Як давно Ти почав відвідувати футбольну секцію?

Р.: Давненько ... зараз важко сказати. Ну грав, мабуть з років шести. А уже тренуватися ... трошки пізніше. Ну може в вісім, дев'ять ... десь так. Важко сказати.

І.: Наскільки регулярно Ви тренуєтесь?... Який режим тренувань?

Р.: Чотири – п'ять раз на тиждень ... Як коли. Плюс все залежить від розкладу ігор, сезону.

І.: А режим?

Р.: Який режим ... зранку, ввечері? ... Ну буває таке, що може бути два тренування на день. Ну це рідко, а так раз обща трень і все.

І.: Я в плані, скільки триває тренування?

Р.: А... ну два часа, три максимум. Це ще з виховальною роботою.

І.: Ясно. Дякую. Наступне запитання. Чи вважаєш ти себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи футболістом–любителем?

Р.: Для кожного поняття професійний й любитель своє. Що точно ти розумієш під професіоналом і не ...?

І.: Мені цікаво як ти сам думаєш?

Р.: а що я думаю ... тіпа професіонал і тіпа не професіонал ... не знаю

І.: а чого ти вагаєшся віднести себе до когось одного?

Р.: ну професіонал якось дуже пафосно звучить. «Динамо–2» по суті – це просто клуб першої ліги України, з якого вже можуть відбирати гравців у прем'єр–лігу. Ну і я граю більше за другий состав, два рази лиш їздив на збори ... і то в Турцію ... Я б назвав себе полу професійним футболістом ... До професійного ще треба дорости.

І.: Ясно. Дякую за відповідь. Цікавий погляд. Наступне запитання, чим ти займаєшся окрім футболу? Навчання, робота?

Р: Ну футбол – це і є моя робота. Платять як не як ... тренуюся, граю ... Вже казав, що вчуся на зочці другий рік в інституті фізкультури. Но там я так вчуся, перед сесією і після захожу, рішаю ... зальоти проставляю і собі дальше займаюся своїми справами.

І: Тобто основним родом твоєї діяльності є футбол?

Р: Ну да в принципі.

І: А після тренувань, чи до ... ти чим займаєшся?

Р: Сплю (сміється). Маюся ... таке. Вкантакті сижу, фільми дивлюся, в проеволюшн шпіляю ... гуляю ... клубаси, паті (сміється).

І: Непогано. Дякую ... За яких обставин ти почав займатися спортом (що було основним мотивом)?

Р: Та я пасмурно помню ... Основним мотивом ... може гра збірної України у відбірному циклі до чемпіонату світу 1998 у Франції. Я побачив по телевізору декілька матчів, бо ... а згадав ... я малим був, хотів мультики дивитися, а папа цілими днями дивився тоді футбол, чуть не всі ігри, ну я короче теже, щоб хоч шось дивитися, сидів з ним .... навіть я вже не пам'ятаю. Ну коротше мені спочатку папа розказав правила, всі приколи, через день чи два уже купив мені сам м'яча дитячого, резинового ... Потім вже якось в дворі почав з малими грати ... і так пішло–поїхало.

І: Класна історія. А не пам'ятаєш, чи багато твоїх друзів, знайомих на той час займалися футболом? І чи вплинули їхні погляди на тебе?

Р: На який, на той?

І: Ну коли ти починав лиш займатися футболом?

Р: Таке питаєш ... які там друзі ... ну в дворі всі грали ... у нас тільки футбол і грали ... так і стадіон футбольний лиш є під домом. Всі грали у футбол і я грав, це ж нормально. А щоб вплинули ... ну це якось неправильно сказано. Ніхто спеціально мене ... на мене не впливав, не заставляв. Я сам більше того хотів, мабуть.

І: Ясно, а чи багато твоїх друзів зараз також є футболістами і спортсменами?

Р: Ну да. Майже всі. Впринципі всі мої близькі друзі – з тренування, спорт школи ... ще дружу з кількома однокласниками, але ми рідко бачимся. Більше ... да більше всетаки з парнями з тренування

І: А всі футболісти, чи і є друзі–спортмени якихось інших видів спорту?

Р: Ну я ж кажу, більшість – футболісти. Ну, Толя баскетболом займався кілька років .... Не знаю ... ще один однокласник плаванням професійно займався, але ми з ним не сильно дружим, так зрідка переписуємося .. ну, короче кажучи, футболісти – більшість.

І: Дякую. Наступне запитання. Чи давали тобі заняття футболом якісь привілеї на навчанні, роботі, чи в будь-яких інших справах.

Р: Привілеї ... ну може хіба що в школі.

І: А які?

Р: Ну наш фізрук ходив до інших вчителів і просив їх, щоб виправляли коли. Памятаю, він ще разом з депеюшником і вчителем креслення дружив ... ну як дружив ... сам розумієш. Так я на кресленні був два рази за весь рік, а мені Харламов поставив десять чи одинадцять.

І.: А при вступі до університету були якісь пільги, через те, що ти займаєшся футболом?

Р.: При вступі пільги у всіх однакові (сміється) ... не ну тренер там має зв'язки з деканом, то мені це недорого обійшлося.

І.: Зрозуміло. А наскільки важливою у спорті для Вас є команда?

Р.: Футбол це командний вид спорту. За «командність» вже говорить сама назва цього спорту. Одна людина футболу не зробить. За це я її і люблю. Лише команда може створити бездоганні комбінації. Фінтами не обійдешся.

І.: Для Вас є важливішими індивідуальні чи командні досягнення? Що є важливішим?

Р.: І те і інше ... Але ж мені здається, що для мене найважливіше командні досягнення. Оскільки кожен гравець приносить результат команді ... ну просто коли ми командою виграємо, то відчувається якась сильна радість, натхнення ... гордість, не знаю . Я думаю як би не команда, то ... ну команда і командні перемоги піднімають настрій, здружують нас. Якби я більше за індивідуальні переживав, то думаю було б якось не так.

І.: Яку на твою думку відіграє роль тренер в команді? На скільки тренер є важливим для команди?

Р.: Роль ... тренер він стратег і вихователь. Він вибудовує нашу гру, слідкує за дисципліною, вистроює тактику ... піднімає настрій час від часу . Тренер заводить нас перед грою. Ну, без тренера ніяк, сам розумієш. Тренер – це головне що є. Я думаю в будь-якій команді головним є тренер і ніякий гравець не може бути за нього важливішим. Наприклад боготворять Лео Мессі кожен день, і всюди пишуть, що без нього Барселона – не Барселона. Але насправді Пеп Гвардіола в десятки разів важливіший для Барси, він створив команду тако, яка вона є! Так само Манчестер без Фергюсона – ніщо, Арсенал без Венгера. Ну що там казати, сам розумієш.

І.: Я поняв. Цікаво. А як ти розумієш таке поняття, як «командний дух»(як воно формується)?

Р.: Формується налаштування на гру, мікроколективом, відносинами в команді. Всі ці фактори і формують командний дух. Він або є, або його немає.

І.: А він формується безпосередньо перед грою, чи якось раніше, на тренуваннях, поза тренуваннями?

Р.: Ну перед грою, в перерві особливо – це головне. Коли тренер нам дає настановку, кричить, підбадьє, робить так, щоб ми вірили в свої сили і хотіли виграти у суперника. А ... а на тренуваннях не знаю, на тренуваннях відпрацьовується техніка, фізична підготовка, а дух формується вже десь перед грою.

І.: Чи існує відмінність у Вашому ставленні до спортсменів і не спортсменів? До футболістів і представників інших видів спорту?

Р.: Ну...не знаю. Я просто спілкуюся майже весь час з людьми, які займаються спортом. Ну не спортсмени. Ну всяке буває ... кожному своє. Просто в мене з такими людьми, мабуть, менше інтересів. Немає про що поговорити, тем дотику шолє. А до футболістів у мене ясно, що найкраще ставлення, оскільки це мій улюблений вид спорту...

І.: А як ставишся до жінок у футболі?

Р.: (сміється) Не знаю. Ну футболістки вони якісь не такі як інші дівчата. Вони ... я навіть не знаю як сказати ... грубіші шолє. Ну я просто бачив як грають жінки на рівні ... ну це не гра, це як армагедон якийсь. Суєта, підкати звірські ... ну на футбол це мало схоже, скажу чесно.

І.: А на рівних ти би згодився зіграти з жіночою футбольною командою?

Р.: Ну не звичайно. Для чого? ... Це смішно.

І.: Чому?

Р.: Ну я ж кажу. Вони зовсім якось не у футбол грають, необдуманно. І фізичні дані у них явно не чоловічого рівня, щоб грати на рівних.

І: Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у Вас заплановано і тренування і зустріч з дівчиною – яку б альтернативу Ви обрали?

Р: Моя дівчина вже звикла до розкладу моїх тренувань. Ми без проблем можемо бачитись в інший час. Тому я не бачу сенсу створювати для себе якісь незручності.

І: Ясно. Дякую. Останній блок запитань. Що для тебе означає бути футболістом?

Р: ... якось дуже розпливчате запитання ... ну це, мабуть, бути собою. Я цілком ідентифікую себе як футболіста і не уявляю поки що інакшого розкладу, так в принципі ...

І: Якою є твоя основна мета в футболі?

Р: Мабуть досягнення на професійному рівні. Стати професіоналом, розвинути свою майстерність, досягнути поставлених цілей ... Виграш усіляких чемпіонатів, кубків ... мабуть кожен футболіст, який пов'язує своє життя з футболом, хоче виграти лігу чемпіонів. Якби такої мрії не було ... то я думаю, футбол не був би таким популярним. Є куди тягнутись, є з ким рівнятись.

І: Дякую. Наскільки важливе місце у твоєму житті займає спорт?

Р: Це моє головне заняття. Це і роботі і навчання і хобі і все підряд вкучу. Ти розумієш. Місце футболу в моєму житті не менше як книжок у письменника чи ... якийсь бред говорю. Ну короче ти розумієш, футбол це основне що в мене є на сьогоднішній день і в майбутньому.

І: Розумію. Наступне запитання, мабуть, буде недоречним, але все ж я запитаю. Чи зміг би ти у майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у своєму житті?

Р: навпаки, тільки збільшити. Чим далі, тим більше я тренуюся і тим більше живу футболом. Того, навпаки, місце футболу, дай Боже, зростатиме.

І: Дякую за те, що відповів на всі мої запитання. Було дуже цікаво почути твою думку.

Р: Нема за що.

Інтерв'ю №4

Респондент – Вадим, студент, 19 років, неодружений, проживає в м. Донецьку, грає за футбольний клуб прем'єр-ліги України «Металург Донецьк», високий на зріст, російськомовний.

М. Вінниця, ТЦ «Магігранд», ресторан «Єврохата», 4 грудня 2010 р.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо через іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 32 хв. 14 сек.

Інтерв'юер (І.): Ну начнём, здравствуй!

Респондент (Р.): и тебе здравствуй.

І.: Для начала, расскажи пожалуйста кратко о себе. Имя, пол, возраст, образование, семейное положение, место происхождения и проживания.

Р.: Ну зовут Вадим, 19 лет, не женат .... Чё там еще?

І.: Образование, место происхождения и проживания.

Р.: Образование среднее, сейчас параллельно с футболом учусь на заочном на юридическом. Родился в Виннице, сейчас уже четыре года живу в Донецке в футбольном интернате.

І.: А как давно ты начал ходить на секцию футбола?

Р.: Щас....Ну с первого класса, как только пошел в школу, так сразу и на футбол за девяносто первый год. Так играл в разных командах винницких, За «Спорт–Тайм», за «Ниву»..., а потом после девятого класса меня мой тренер отвез на смотр в Донецк, там сказали мол я пацан нормальный, мама еле дала добро, отпустила сына короче говоря. С того времени я жил и учился в Донецке, в футбольной школе–интернате.

І.: Хорошо. А как регулярно ты тренируешься? Какой у Вас режим тренировок?

Р.: Регулярно... Стандартно – одна–две тренировки в день, пять раз в неделю. На сборах две тренировки каждый день. Под сезон нагрузки не такие – игры, все дела, дают отдохнуть.

І.: А режим какой? Сколько длится тренировка?

Р.: Ну первая тренировка где–то два, два с половиной часа, вторая полтора, может даже час, если нагрузки большие, и физику подтягивают. Ну где–то так ... не знаю.

І.: Ясно. А как ты думаешь... Ты считаешь себя профессиональным спортсменом, полупрофессионалом или любителем?

Р.: Проффессионал конечно звучит, но чтоб называть себя, или чтобы тебя называли профессионалом, нужно соответствовать. Профессионалом я смогу себя называть когда будут хотя бы выходить в основе «первой» команды. А так, я пока хоть и капитан, но лиш второй команды... Надеюсь скоро переведут или сам перееду, но пока я полупрофессионал, наверное, если так можно выражаться.

І.: Спасибо. А чем еще кроме футбола ты занимаешься?

Р.: Чем только не занимаюсь ... Отдыхаю в клубах всяких разных, езжу домой в Винницу, к маме, брату, там тоже отдыхаю неплохо. Типа учусь ... Ну всем по-немножку, не скучаю.

І.: А основным родом деятельности все таки что есть?

Р.: Тренировки, конечно

І.: Ясно, спасибо. А за каких обстоятельств ты начал заниматься футболом? Каким был основной мотив?

Р.: Даже не знаю...та все ребята начинали в школе куда-нибудь ходить. Кто куда, ну на футбол большинство ходило. Я во дворе, наверное, где-то услышал, сказал маме. Та не против. Наоборот хорошо чтоб дома не сидел пока она на работе, вот. А мотива как такого, наверное и не было. Хотя позже может быть телевизор повлиял, потому что в первом классе я его не смотрел, точнее запрещали (посміхається). А уже через пару лет начал смотреть «Серию А», «Интер», «Милан», «Ювентус», потом Шэва перешол с Динамо в «Милан» так вообще все матчи смотрел, яро болел. Может это и повлияло, что сам захотел стать профессиональным игроком.

І.: Спасибо. А много твоих друзей на время начала твоей спортивной карьеры занимались спортом, футболом?

Р.: Ну это был первый класс, какие там друзья. Ну так, ребята знакомые ходили на всякие секции. Не дома ж сидеть. Тем более футбол всегда, как я помню, был бесплатным, никто ни за что не платил, так чего ж не ходить, пожалуйста, лишь бы не учиться (посміхається).

І.: Я понял. Ну а все таки, повлияли какие-то взгляды друзей на то, что ты начал заниматься футболом, или только, как ты говоришь, телевизор, не желания ходить в школу?

Р.: Ну как... Я ж говорю, понятие друзья, оно как-то позже появилось. А когда еще в начальное школе я ходил на тренировки ... мне это просто нравилось. Ну конечно нравилось наверное и с парнями общаться, не ходить же оборотнем. А уже в средней школе ... ну если ты ходил на футбол, у тебя формировался какой-то круг общения с людей, которые занимаются и любят футбол. Я не знаю или это можно назвать влиянием ... Думаю нет.

І.: А сейчас у тебя много друзей футболистов?

Р.: Ну время берет своё, чем больше я втягивался в футбол – тем больше друзей было со спорта, с команды короче говоря .... Все таки общие интересы как ни как. Ну вот когда в Винницу приежжаю то тут и со школы старые друзья есть .... А в Донецке так только команда, больше мало с кем общаюсь, сам понимаешь. Разве шо на выходных, но это так, дружеским общением не назовёш, явно.

І.: Следующий вопрос звучит так. Давали ли тебе когда-нибудь занятия спортом какие-либо привилегии по сравнению с другими в школе, институте или где-либо.

Р.: Ну да. Это наверное неправильно, но часто фактор самого слова футболист помогало решать кое-какие вопросы. В той же школе, все учителя с пониманием относились к футболу. И хотя мы этим пользовались, могли отпрашиваться со школы, с контрольных, когда у нас не то что игор, даже тренировок не было ... ну всякое бывало. Вообще как-то так интересно было.

Экзамены когда в девятом классе сдавал, помню зауч, покойный, зашел на сдачу, а я как раз отвечать собирался, на географии кажись. Так он Жопецкой, это учительницы фамилия, говорит: «Это ж Волошинский. Наш футболист.» ... мой ответ явно на отлично не дотягивал, но одиннадцать я получил. Ну такое часто случалось, это приятно, главное не по-хамски себя вести, а то некоторые ребята зарывались, то их и футбол от двоек не спасал.

И.: А в университете?

Р.: Ну я ж на заочке учусь, тут как бы вопросы не так просто как в школе решаются, но когда слышат что играю за Metallurg, то тоже как-то полаяльней относятся, что ли.

И.: Спасибо. На сколько важной для тебя в футболе есть команда?

Р.: Ну футбол это прежде всего командная игра. Команда это самое важное в игре, тут вопросов никаких. Нет команды – никакой суперигрок не поможет.

И.: Да конечно ... Следующий вопрос. Для тебе есть важнее индивидуальные или командные достижения?

Р.: Хм... Ну конечно я щас могу рассказывать мол команда это для меня всё и так далее ... но это будет не очень искренне. Конечно когда тренируюсь, просто общаемся – команда имеет большое значения. Тем более я уже долгое время типа капитан, должен сплочать команду, ее дух .... Но есть и другая сторона, не буду скрывать что я не собираюсь останавливаться на достигнутом, хочу поднимать свой уровень .... Перейти в команду уровнем выше Metallurga... зарабатывать деньги конец концов. Вот недавно тренер мне говорил, мол с Шахтера агенты приезжали, интересовались мной ... довольно лестно ... короче индивидуальные достижения на данном этапе для меня очень важные, хотя команда тоже безупречно играет большую роль ... без команды я бы сам ничего бы не достиг.

И.: А на сколько, как ты думаешь, важен тренер в футболе?

Р.: Тренер это самое главное что может быть в футболе вообще. Никакая самая адская команда не сможет существовать без тренера. Он как поводырь. Что там рассказывать взять последний чемпионат мира. Аргентина – реально, один из фаворитов чемпионата. Тренер Марадона, наркоман конченный – и всё – команды нет. Ни Месси, ни Тевеса, никого нет, потому что тренер никакой. То же самое – Франция. Между командой и тренером конфликт – и всё, французы даже с группы не вышли ... Та не надо далеко идти. Вон у нас уже больше года в сборной нету тренера, и как они выступают? А никак, с молодёжки соберёт исполняющий обязанностей, плюс Шева, Тимошук и всё. Ну короче, если так дальше будет, то мы на Евро вылетим в первой игре.

И.: Спасибо. А как ты понимаешь такую фразу как «командный дух»? И как он для тебя формируется?

Р.: ... всё время делается внимание на этом духе, а как сказать что это даже не знаю ... Ну наверное это настрой команды перед игрой ... или даже не перед игрой, а как вообще всередине команды игроки общаются между собой....

И.: А как он формируется?

Р.: Ну наверное чем дольше существует коллектив, чем лучше игроки знают друг друга, чем больше они сыграны тем сильнее командный дух. А вообще многое зависит от тренеров они играют большую роль... настраивают, влияют

разными путями... И капитан во время игры тоже наверное как-то влияет на командный дух ... так наверное.(посмѣхается)

І.: Ясно. Спасибо. Следующий вопрос: Существует ли различие в твоём отношении к спортсменам и не спортсменам, к футболиста и представителям других видов спорта?

Р.: В каком плане?

І.: Ну в глобальном (посмѣхается) Вот есть люди которые занимаются спортом, а есть такие, которых он не интересуется совсем. Твое отношение к этим двум категориям разное или нет?

Р.: А черт его знает... Нет все-таки знаешь, может это и не правильно, но каким то спортом человек должен полюбому заниматься. Нет ничего плохого, что человек увлекается всякими книгами, компьютерами, но полностью зависать на этом нельзя...

І.: А чем именно спорт влияет на твои отношения к людям?

Р.: ... Ну если человек занимается спортом значит он следит за собой... Хочет как-то поэстетичней выглядеть может. Ну вообще он не заиклен на чём-то одном... Кароче я не могу внятно объяснить свое мнение, но очевидно то, что все мои друзья как-никак но спортом занимаются.

І.: А между разными видами спорта ты видишь разницу? Какой-то спорт может лучше, какой-то хуже?

Р.: Не ну ясно что мне футбол нравится больше чем другие виды спорта. Еще биатлон люблю почему-то смотреть, бокс, само собой. Ну вот, бодибилдинг, не перевариваю, точнее, это даже не спорт, это какая-то болезнь у этих парней, они заиклены, причем нездорово заиклены. Потому что это не просто кач, они ж хавают анаболы все. У меня одноклассник бывший ... я его недавно увидел – ох*ел, здоровый –как бык. А в школе был нормальный человек. Так вот, мне мама потом рассказывала, что у него в школе давление в старших классах, когда он начал качаться падало и возросло на пунктов шестьдесят за час. Ну короче, это бред полнейший. Спорт должен развивать людей, делать их физически сильными, выносливыми, здоровыми, а не гробить здоровье.

І.: Полностью согласен. Такой вопрос. Как ты относишься к женщинам в футболе?

Р.: Так а как я к ним отношусь? ... Параллельно. Я особо с такими дела не имел? Разве шо видео видел в ютубе как бабы травят? ... Ну вообще я считаю что это извращение – женщины и футбол. Как с грудью, длинными волосами, и без физики можно играть в футбол ....

І.: Ясно. А на равных ты бы согласился сыграть с женской футбольной командой? Ну если это была бы какая-то тренированная команда?

Р.: Зачем. Это смешно и никому не нужно. Это тоже самое что выйти здоровому натренированному лбу и с детьми во дворе играть. Весело конечно. Но таким образом повышать собственную самооценку как-то не целесообразно, наверное.

І.: Та впринципе я понял ход мыслей... Следующий интересный вопрос. Если у тебя сложилась такая ситуация, что в одно время у тебя назначена тренировка и в тоже время ты договорился встретиться с девушкой. Какую бы альтернативу ты выбрал?

Р.: Хо-хо(посміхається). Чё-то я не припоминаю такого в своей памяти. Разные другие дела были во время тренировки, я как-нибудь успевал и туда и туда, а вот свиданий не было...

І.: Ну а предположи что было бы (посміхається)

Р.: Предполагаю (посміхається). Ну я бы как-то с девушкой бы договорился на другое время, а пошел бы на тренировку наверное. Ну я вообще-то сомневаюсь что меня бы тренер понял, если бы я ему сказал что пропущу тренировку из-за свидания. Думаю после такого случая как минимум капитанскую повязку у меня бы забрали.

І.: Ясно. Будем уже заканчивать. Что для тебя означает быть футболистом?

Р.: Что значит – то и значит. Футбол – это игра которая стала моей жизнью. Это не только игра, а и полноценная работа. Я получаю достаточно, чтобы свободно жить, тратить деньги на то что мне надо и не просить их у мамы как делают сейчас большинством моих ровесников. Короче – мне по кайфу. Мне нравится тренироваться, играть и чего-то достигать. У меня есть цели в футболе, которых я хочу достигнуть, поэтому ...

І.: Спасибо большое. Еще парочку вопросов и все. Какой есть твоя основная цель в спорте?

Р.: Основная установка – это, наверное, на данном моменте – будущая карьера. Нужно не терять темп, наращивать игру, чтоб играть в основе какой-то сильной команды. Пока не буду загадывать какой. А вообще целей много. Раньше например в детстве, главное было с друзьями поиграть, развиваться. А сейчас хочется большего. Цели растут (Посміхається).

І.: А для чего тогда ты учишься на юриста?

Р.: Ну во-первых это была цель номер один моей мамы. Она мне поставила ультиматум, мол если не поступишь и не закончишь институт – заберу с футбола. Ну сейчас она меня явно никуда не сможет забрать, но всё равно ... и еще, конечно же все боятся травм. Всякое бывает, это футбол, это не шахматы, где нужна одна целая рука. Поэтому многие страхуются, чтобы не остаться ни с чем при форсмажоре. Да и ... после футбола, карьера заканчивается при наилучших раскладах в лет 35-ть ... что делать? Пол жизни лиш прошло. По этому, я считаю образование высшее нужно.

І.: Ясно. А какое место в твоей жизни занимает спорт?

Р.: Большое.

І.: (сміються) А поподробней

Р.: Ну целыми днями ничего не делаю, только тренируюсь, играю, смотрю и думаю о футболе. То какое место он может занимать?

І.: Понимаю. Такой провокативный вопрос дальше...

Р.: Давай

І.: Смог бы ли ты в дальнейшем поменять свои взгляды и уменьшить долю футбола в твоей жизни?

Р.: Ну в планах такого нет. Я устремлён развиваться в жизни по футбольной линии. Конечно жизнь не предсказуема. Опять же: травмы. Форсмажоры и так далее. Но футбол всегда будет моим главным интересом и прадпочтением. Я без футбола себя не представляю.

I.: Спасибо Вадим. Может хочешь как-то резюмировать нашу беседу. Добавить что-то, что я забыл спросить?

P.: Та я вроде бы по вопросам всё сказал. Уже даже нечего добавить.

I.: Ну тогда спасибо большое за интервью! Социология не останется в долгу!

P.: Та пожалуйста!

Інтерв'ю № 5

Респондент: Микола, 20 років, грав у футбольному клубі першої ліги України «Волинь», грає за КНЕУ, неодружений, проживає у місті Києві. Інтерв'ю було проведено 12 березня 2011 року, м. Київ, вул. Желябова в автомобілі інтерв'юера.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 31 хвилина 33 секунди

І: Добрий день!

Р: Доброго дня!

І: Скажіть будь-ласка ваші ім'я, стать, вік, освіту, сімейний статус, регіон походження і проживання.

Р: Звати мене Микола, фамілія моя Мазурик, я чоловік і мені 20 років, скоро мені буде 21 рік. Я навчаюсь в Київському національному університеті ім.Вадима Гетьмана, на факультеті «економіки агропромислового комплексу». Я навчаюсь на 4 курсі і вот скоро буду закінчувати навчання. Я не одружений. Родився і провів дитинство в Луцьку, на Волині. Проживав до 17 років там, після чого вступив в Київському національному університеті ім.Вадима Гетьмана і зараз навчаюсь і проживаю в Києві, в гуртожитку №3, кімнаті 416 з ще чотирма співжителями.

І: Як давно ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р: Ооо футболем я цікавився з самого раннього дитинства, як тільки я побачив м'яч, як тільки я побачив своїх вже майбутніх друзів, з якими ми.. які грали в футбол. Можна сказати через футбол ми з ними і подружилися. Ми грали в років в 8, 10 ще в дворі, збиралися, коли була погода і грали в футбол. Після чого ми грали із старшими, «старшаками», з якими було грати набагато важче і це було стимулом для того, щоб покращити свої вміння, покращити свої навички і вступити в якусь футбольну секцію, де мене б навчили більш краще грати в футбол.

І: Наскільки регулярно ви тренуєтесь і взагалі який режим ваших тренувань?

Р: Ну .. тренуюсь я тричі на тиждень, але стараюсь і це я б займався ще більше, але не дозволяє час, оскільки я навчаюсь вже на четвертому курсі, потрібно закінчувати навчання, потрібно як.. підтянути навчання і із-за цього в мене не вистачає часу, щоб займатися. І крім того я ще займаюся в тренажерному залі, що також забирає час і сили на тренування. Вот.

І: Чи вважаєте ви себе професійним, напів-професійним футболістом чи футболістом любителем?

Р: Ну це таке питання не однозначне, я не знаю як зразу сказати, ну мабуть все таки не професійним, тобто напів-професійним. Оскільки я вже досить довго займаюся футболем, з раннього дитинства. І багато грав на таких серйозних матчах і зараз граю за збірну свого університету Київського національно економічного, і я вважаю що це також якесь досягнення, хоча я і професіонал але напів-професіоналом, я думаю можна себе гордо вважати.

І: Чим ви займаєтесь окрім футболу, можливо навчання чи робота?

Р: Як я вже казав я навчаюсь в університеті і на роботу... на роботу я не ходжу оскільки в мене і так не вистачає часу на мої заняття навчанням, футболом. І крім того я вже згадував, що займаюсь в тренажерному залі, для підтримки своєї загальної фізичної підготовки. Це все дуже забирає час. Це все.

І: Що для вас є основним родом діяльності?

Р: Є, було і буде це навчання. Оскільки я вважаю, що навчання це майбутнє, це майбутня робота. Це робота і я думаю, що це буде моїм основним джерелом доходу, оскільки я не вважаю, що футбол мені зможе приносити мені доходи для содержання себе і сім'ї. Другим в списку родів діяльності, я вважаю, є футбол, оскільки це моє хобі, це найбільш цікаве заняття житті. І я з самого дитинства крок за кроком просуваюся все вище і вище у своїх досягненнях. Я вже грав в футбольній команді «Волинь» дев'яностого року і грав раз з основною командою. Це мені був великий досвід і після цього, коли я вступив в Київський національний економічний університет ці мої досягнення там дали мені змогу вступити тут в команду.

І: За яких обставин ви почали займатися спортом, що було основним мотивом?

Р: Мабуть основним було те, що всі мої друзі, всі мої найкращі друзі і я теж грав в футбол і мені було весело проводити час з ними, граючи в футбол. Ми мабуть грали в футбол кожен день коли була погода на вулиці, оскільки на той час ми ще не могли грати ні в яких залах. І ще таким мотивом було, оскільки футбол був скрізь навколо мене: мій батько завжди дивився футбол і я разом з ним, і всі ці видатні футболісти були для мене кумирами і викликали бажання стати такими як вони. Також, коли в мене з'явився комп'ютер і комп'ютерні ігри стали популярними, і я почав грати в ці футбольні ігри, наприклад «FIFA». Це було популярно серед моїх друзів, ми грали з ними по локальній мережі в ці ігри і так весело проводили час.

І: Чи багато друзів, знайомих на той час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на вас?

Р: Так як я вже казав це правда, мої найкращі друзі займалися футболом, що було стимулом для мене?

І: Чи багато ваших друзів також є футболістами, спортсменами?

Р: Так, так мої друзі, більшість моїх друзів з якими ми починали грати в футбол ще в дворі, вони продовжують так само як і я їти далі, досягати успіхів. Так деякі також грають в університетських командах, а деякі навіть грають в професійній команді мого рідного міста Луцьк, в основному складі команди «Волинь». А дехто просто грає для свого задоволення, їм це цікаво і вони просто грають в футбол. Деякі з моїх друзів, наприклад Олександр, який перекваліфікувався і зараз займається в тренажерному залі, що також вплинуло на моє бажання займатися в тренажерному залі. Також є друзі, які грають в баскетбол, теніс, тобто кожен займається тим, що йому подобається.

І: Наступне запитання. Чи давали тобі заняття футболом якісь привілеї порівняно з іншими в школі, в університеті, в побутових справах? Які зокрема?

Р: Ну я не можу так відразу сказати, які саме привілеї. Але мені здається, що давали. Оскільки навчаючись навіть в школі, коли я грав в шкільній команді, то вчителі мене ... коли я в них просився, без сумнівів відпускали мене з занять,

коли я казав їм що йду на тренування. Навіть допомагали з оцінками, можливо навіть завишали оцінки мені. Ну в університеті , ну можна сказати тут викладачі вже по суворіші і не має такої «лафи» яка була в школі, зате спортсмени нравяться дівчатам, в мене наприклад дуже багато поклонниць, від яких нема відбою. Вот такі привілеї.

І: Наскільки важливою в футболі для тебе є команда?

Р: Ну оскільки футбол це командна гра то команда це головне, тобто командний дух просто потрібний . Якби зібрати одинадцять класних ігравців і поставити їх грати ніякого футболу не вийде, не буде ніякого досягнення і успіху, і компромісу. Оскільки тактика, стратегія це все має бути в команді, то має бути командний дух, має бути зіграність... це ж футбол. Ну для мене команда це друга сім'я, оскільки ми настільки здружились, настільки ми довіряємо один одному, що просто я можу покластися на свою команду, на своїх найкращих друзів в будь-яку хвилину, вони можуть допомогти мені будь-коли навіть в час ночі, оскільки ця гра на полі ці спільні перемоги зближують і ми якимось стаємо рідними, можна так сказати.

І: Таке питання, для тебе є більш важливими індивідуальні чи командні досягнення?

Р: Ой це питання досить не однозначне, оскільки я вже повторюся, футбол це командний вид спорту і як би я не хотів мої.. свої стремління показати себе, це не дасть результату, треба грати командою, щоб досягти спільного результату, тобто забити гол, виграти противника. Але ж треба показувати і індивідуальні якісь досягнення, треба робити якусь кар'єру, треба просуватися вище, треба показувати все нові вищі результати. Ну і отже індивідуальність теж важлива в командній грі, щоб тебе помітили тренери, якихось кращих команд і можливо вони запропонують перейти до інших кращих команд, що перекинуть тебе на вищий рівень, він тебе тренував і ти б удосконалювався. Самому не можливо удосконалитись так і показати свої досягнення. Досягнення показуються в грі в команді. Вот я так вважаю.

І: На вашу думку на скільки тренер є важливий в футболі? Поясніть.

Р: На мою думку тренер це є один з найважливіших аспектів, оскільки тренер має бути і другом і наставником, наставником духовним, моральним і футбольним тренером, все це має поєднуватись в хорошому тренері. Я вважаю, що роль тренера в футболі є надзвичайно важливою оскільки його можна вважати 12 іграком команди. Можливо фізично він не приймає участь в грі, але він направляє команду, розробляє стратегії гри і тактику гри команди. Крім того я вважаю його можливо другим батьком, оскільки він помагає в особистих проблемах, в проблемах поза футбольним полем, в повсякденному житті.

І: Наступне питання, як ти розумієш таке поняття як командний дух, як воно формується?

Р: Командний дух це можна сказати залог успеха. Він формується на довірі, на дружбі між гравцями, на досвіді гри цієї команди, на досвіді зіграності між гравцями. Це дозволяє на підсвідомості розуміти один одного, навіть на інтуїції і це дозволяє досягати вищих результатів.

І: Чи існує відмінність в твоєму ставленні до спортсменів і не спортсменів, до футболістів і представників інших видів спорту?

Р: Я вважаю що сильної такої відмінності не має, всі ми люди. Є нормальні ребята і серед не спортсменів, але просто з спортсменами я якось більше проводжу свій час і тому вони для мене є якось ближчими до душі, оскільки я сам спортсмен і займаюсь футболом і легкою атлетикою і мені це більше подобається. А на рахунок представників інших видів спорту я не маю нічого проти, оскільки «на вкус и цвет товарища нет», як говорять. Кожному нравиться щось своє. Кожен займається тим видом спорту, який йому подобається. Кожен вважає той вид спорту головним, любимим, найкращим над усіма іншими видами спорту. Я вважаю, що спортсмен, навіть якщо він займається шахами, це він все рівно спортсмен; він сильний духом, оскільки спорт виховує силу духу, дисциплінованість, він розвиває фізичну і моральну виносливість. Це все спорт. Спорт це залог здоров'я.

І: Добре, дякую. Як ти ставишся до жінок у футболі? Поясни.

Р: Жінок у футболі? Ну я вважаю, що футбол це не жіноча гра, не знаю чому, можливо я не правий. Але мені кається, що це більш чоловічий вид спорту. Оскільки жіночий вид має бути це гімнастика, аеробіка, акробатика. Но не футбол так само як жінки в важкій атлетиці, це геть не їхнє. Але як я вже казав, якщо це тобі подобається ти можеш цим займатися і ніхто не має права тебе судити, оскільки «не суди и не будеш судимым». Вот.

І: Наступне запитання. Чи згодився би ти зіграти на рівних із жіночою командою?

Р: Ні, я б не погодився грати, оскільки це геть інший рівень, чоловіки із жінками не можуть суперничати. Це не суперники, я вважаю, а тим більше в футболі. Оскільки футбол буває таким більш жорстким. Жінки, які б вони не були, їх не хочеться штовхнути і не хочеться поранити, а футбол без цього не обходиться. Футбол це досить травматичний вид спорту. Так що я з жінками не грав би і іншим не бажаю. Жінки хай грають з жінками.

І: Якби виникла така ситуація що в один і той же час у тебе заплановане і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу ти обрав?

Р: Ну це залежить від ситуації: якби це було якесь важливе тренування чи передматчове тренування, чи скоро в мене назрівав який важливий матч, то звичайно я б пішов на тренування. Оскільки зустріч з дівчиною можна перенести, в такому випадку це є не так важливо. Але якщо подивитися з іншого боку, якщо це якесь чергове тренування, то його можна і пропустити. Раз можна собі дозволити. Наступне питання...

І: Що для тебе означає бути футболістом?

Р: Бути футболістом .....(пауза, думає)... бути футболістом означає для мене бути дисциплінованим, мати якусь ціль, ціль в спорті, досягти якихось результатів, показати себе, показати свої можливості, показати, що ти чогось вартий. Це також відвідувати тренування, можливо не завжди приймати в них участь, можна просто подивитись зі сторони як це виглядає, проаналізувати, зробити якісь висновки, потім застосувати свої висновки в грі, покращити себе і свою гру. Бути футболістом це мати велику силу волі, заставляти себе робити ті речі, які тобі треба робити для досягнення цілі. Бути спортсменом це класно і круто.

І: Якою є твоя основна мета в футболі? Поясни будь ласка.

Р: Моя основна мета в футболі, це ціль прищеплена до душі ще з дитинства це грати, грати на міжнародному рівні, грати в збірній України, з такими гравцями як Шевченко і з іншими зірками як українського так і міжнародного футболу. Також ціль заробляти великі гроші, так щоб це було найбільшим джерелом мого доходу . Також досягти якогось визнання серед тренерів серед інших професіональних гравців, серед друзів, серед всієї країни. Це моя ціль.

І: На скільки важливе місце в вашому житті займає футбол?

Р: Футбол займає мабуть третину мого життя, так як я тричі на тиждень займаюсь тренуваннями, займаюся футболом, продивлююсь фільми, продивлююсь матчі футбольні, що також займає час. Да футболу в моєму житті дуже багато. Футбол дуже важливий в мому житті.

І: Чи змогли б ви в майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу в вашому житті?

Р: Ну я не можу так одразу сказати, це ж життя, це зміни в житті і все може змінитися. Так це може бути правдою, і я можу змінити свої погляди на футбол, оскільки на приклад, не дай Бог, я отримаю якусь травму, як я зможу займатись? В мене не буде такої можливості. Можливо з часом також з'явиться сім'я, діти , тоді також буде не можливо займатись спортом і це можливо буде впливати на мою думку, щодо футболу. Можливо я не буду професійно чи напів–професійно займатися футболом, але так я буду грати в футбол завжди. Оскільки я не можу без футболу, він мені подобається.

І: І останнє запитання. Що для вас є взагалі футбол, яку роль він відіграє в вашому житті і які ваші мрії які б ви хотіли б досягнути у футболі?

Р: Ну всім відомо, що футбол це гра мільйонів, оскільки в кожній школі в кожному університеті є команди, всі грають в футбол і займаються спортом. Окрім цього є також футбольні фанати, футбольні вболівальники, які складають ще більшу частину любителів футболу. І тому це гра мільйонів. Моєю мрією є зіграти в збірній України, в якомусь дуже важливому матчі, з сильнішим противником і забити гол і вивести команду вперед, і щоб ці трибуни кричали моє ім'я. Це і є моєю мрією, визнання всіх мене як футболіста, як класного іграка.

І: Добре дякую, до побачення!

Р: До побачення!

Інтерв'ю № 6

Респондент: Дмитро, 21 рік, неодружений, проживає у місті Конотоп, сумської області. Інтерв'ю було проведено 23 березня 2011 року по телефону.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 27 хвилин 17 секунд

І: Я вже ввімкнув диктофон, тож почнемо.

Р: Давай!

І.: Скажи будь-ласка як тебе звати, вік, освіта, сімейний статус, регіон походження та проживання.

Р.: Самойлович Дмитро Олегович ... Стать чоловіча, освіта середня, зараз навчаюся в Конотопському інституті Сумського державного університету. Не одружений. Народився і проживаю – Сумська область, місто Конотоп.

І.: Як давно ти почав відвідувати футбольну секцію?

Р.: Вперше я відвідав футбольну секцію у сім років.

І.: І після того регулярно відвідував тренування?

Р.: Виходить що так.

І.: Добре, дякую. А наскільки регулярно ти тренуєшся?

Р.: Я тренуюсь 2–3 рази на тиждень.

І.: А який режим тренувань?

Р.: Тобто?

І.: Ну скільки триває тренування? Як воно проходить?

Р.: Триває десь в районі двох–трьох годин. А як проходить ... Проходить як проходить. Як всі тренування (сміється).

І.: Чи вважаєш ти себе професійним футболістом, напівпрофесійним, чи футболістом любителем?

Р.: я вважаю себе напівпрофесійним футболістом, адже я не граю лише на напівпрофесійному рівні. Першість області, чи України на юнацькому рівні – це, я вважаю. Напівпрофесійний рівень футболу.

І.: А чим ти займаєшся окрім футболу?

Р.: Ну крім футболу я вчуся, як я уже казав, і підробляю наладчиком станків з ЧПУ час від часу.

І.: Цікава робота

Р.: Це близько до моєї спеціальності (посміхається). Просто у дядька майстерня і він мені інколи підкидує роботу, щоб трохи підробити.

І.: Ясно. А що все-таки є для тебе основним родом діяльності?

Р.: В дитинстві я часто нехтував навчанням заради тренувань з футболу, але ставши дорослішим, я зрозумів, що футбол не стане для мене професією, тому активно перебудувався на отримання знань, і в подальшому отримання професії, яка допоможе мені заробляти на життя.

І.: За яких обставин ти почав займатися спортом? Що було основним мотивом?

Р.: Улюбленою іграшкою в дитинстві в мене був м'яч. Я був з ним практично нерозлучний. Проте, на перше тренування мене запросили мої друзі.

І.: В сім років?

Р.: Ну як. Це було якось механічно. У всіх я думаю були ровесники в дитинстві, з якими кожен день спілкувалися, гралися і вважали своїми друзями.

І.: Зрозуміло. А чи багато Твоїх друзів, знайомих на той час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на тебе?

Р.: Мої найліпші друзі займалися ходили разом зі мною на тренування. Вони мене вмовили туди піти, незважаючи на те що я був молодшим на 3 роки. Проте в мене з'явилися інші друзі, з якими я познайомився вже безпосередньо у іншого тренера, який набрав групу вже мого віку.

І.: А на сьогоднішній день багато твоїх друзів є футболістами чи спортсменами?

Р.: Так, їх досить багато, проте вони, як і я, грають на аматорському рівні.

І.: А більше спортсменів чи не спортсменів?

Р.: Ну більшість футболісти

І.: Дякую. Таке запитання: чи давали тобі колись заняття футболом привілеї порівняно з іншими в школі, університеті чи будь-де?

Р.: В малому віці, десь до 14 років моє заняття футболом дуже заохочували, причому скрізь. У школі завжди давали грамоти, адже я представляв свою школу на обласному рівні, таким чином доводячи, що моя школа сильна не тільки своєю навчальною базою, але й своїми спортивними досягненнями.

І.: Зрозуміло. Скажи будь ласка, наскільки на твою думкою є важливою команда у футболі?

Р.: Це досить важливий момент ... Коли в середині гарний мікроклімат – це сказується на результатах команди. всі мають одну мету – й намагаються її досягти. За таких умов гра команди дуже видовищна, а головне результативна.

І.: Тобто в команді головне мікроклімат?

Р.: (сміється) Ну ти розумієш ... Команда повинна бути як одне ціле. Не повинно бути ніяких конфліктів. Того що, якщо є конфлікти між гравцями поза полем, значить вони обов'язково проявляться і на полі. Той вкінці пас не дасть, той сам буде мотатися – поки не заберуть ... Та і взагалі без віддачі тоді буде гра.

І.: Ясно. Дякую. А для тебе особисто важливішими є командні чи індивідуальні досягнення?

Р.: Взагалі-то для кожного, окремо взятого футболіста, дуже важливими є індивідуальні досягнення. Вони дають певний стимул підвищувати планку кращого. Проте, не треба забувати, що тільки завдяки команді ти зміг отримати ту чи іншу нагороду. Тому в цьому питанні не можна виділити щось одне. Коли команда грає добре та натхненно, в тебе завжди з'явиться можливість проявити себе індивідуально.

І.: Цікава думка. Дякую за відповідь. Наступне запитання. На скільки, на твою думку, є важливий тренер у футболі?

Р.: Тренер – це навіть більше ніж пів команди. Людина, яка має бути беззаперечним авторитетом у колективі, котра може мотивувати гравців, настроїти її на будь-якого суперника ... А також в скрутні часи підтримати кожного. Психологічна сторона людини-тренера відіграє мало не вирішальну роль ... Проте також важливо, щоб тренер мав певний досвід, чи то ігровий, чи

то тренерські курси, щоб створювати певну модель гри, формувати своє бачення гри мільйонів.

І.: Цікаво. А як ти розумієш таке поняття як командний дух? І як, на твою думку, він формується?

Р.: Комадний дух формується завдяки двом особам в колективі: тренер та капітан. Це також певним чином залежить від кожного окремо взятого футболіста, який повинен не вносити розбрат у колектив ... Тренер підтримує командний дух поза футбольним полем, капітан відповідає за нього безпосередньо на футбольному полі. Він повинен не давати гравця розслаблятися, мотивувати та заводити до боротьби. Саме тому вибір капітана – це дуже відповідальна місія.

І.: А яким чином тренер формує командний дух поза полем?

Р.: Ну це одна основних частин його роботи ... Як би це сказати ... він сплочає колектив, футболістів. Він робить з кучки окремих осіб – одне ціле, робить команду, яка повинна вигравати.

І.: Ясно. А чи існує відмінність у твоєму ставленні до спортсменів і не спортсменів?

Р.: Звісно, не люблю людей, які вихваляють якийсь певний вид спорту, ображаючи футбол. А так загалом, кожен має право вибору. Головне знайти себе у цьому житті ... Можливо через спорт. І нині суспільство диктує такі умови, що видів спорту безліч, кожен вибирає те, що йому до вподоби.

І.: А до футболістів і не футболістів в тебе однакове ставлення?

Р.: Ну я не ділю людей суто на футболістів і не футболістів. Ясно, що з футболістами в мене є більше про що поговорити, але я цікавлюся не тільки футболом. Я люблю і гандбол і хокей, і ... ну взагалі спорт це дуже цікава річ, яка мені багато чим подобається.

І.: Дякую. Як ти ставишся до жінок у футболі?

Р.: Жіночий футбол – це цікаве питання. Такі люди викликають у мене тільки повагу. Тому що це контактний та жорсткий вид спорту. А уявляти тендітну жінку на смарагдовому газоні – це нонсенс. Саме тому жіночий спорт зараз доволі добре інвестують, створюють премії та нагороди, чемпіонати та кубки ідентичні до чоловічих.

І.: А чи згодився б ти зіграти на рівних з жіночою футбольною командою?

Р.: Інколи ми це робили. В моєму місті є жіноча командна. Їх добре готують. Проте, на підсвідомому рівні розумієш, що це дівчина, з нею не можна жорстко грати. Тому в цілому від такого футболу ти задоволення не отримуєш. Жінкам треба грати з жінками, чоловікам з чоловіками. Проте для жінок, гра з чоловіками – це досить позитивний момент. Адже вони отримують певний досвід а також психологічний заряд ... По типу: ми грали з чоловіками і досить непогано виглядали, тому з іншою жіночою командою в нас не буде проблем (сміється)

І.: Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у тебе заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, куди б ти пішов?

Р.: Ну заплановано і те і інше в один час напевно не може бути. Скоріше збіг обставин. Ну у мене з мою дівчиною таких проблем не виникає. Вона хоч часто

нюняє. Типу, для чого тобі той футбол, але я то знаю, що вона любить коли я граю. Часто приходиться дивитися на матчі.

І.: Так а все–таки. Якби довелось вибрати між побаченням і тренуванням?

Р.: Ну не знаю я. Що для мене важливіше було б, те й вибрав. Якщо проста зустріч – пішов би на тренування. Якщо якась річниця, чи свято, день Валентина там – то пішов би на побачення. Але взагалі такого бути не повинно.

І.: Зрозуміло. Далі кінцевий блок питань. Перше – що для тебе означає бути футболістом?

Р.: ... Важко сказати ...

І.: Ну які асоціації в тебе виникають, коли ти чуєш слово футболіст?

Р.: ... Спортивний хлопець ... координований ... дружній, веселий.

І.: А для тебе особисто наскільки важливо, що ти футболіст? Що дав тобі футбол?

Р.: Дуже важливо. Футбол – це моє друге життя, якщо не перше. Це єдине місце де я повністю розслабляюсь, віддаю себе грі, накопичую позитивну енергію на день. Футбол дав мені багато і в плані фізичного розвитку, у мене немає скаліозу, який є, мабуть, у всіх, хто не займається спортом, взагалі мені подобається моя фізична форма. Плюс футбол дав багато в плані витримки, дисципліни ...

І.: Дякую за відповідь. Якою є твоя основна мета у футболі?

Р.: Мета ... ну зараз – це фізичний, фізичне підтримання форми і духовне розслаблення. Раніше я мріяв стати професійним гравцем, мав можливість поїхати вчитися у футбольну школу. І не одну. Але всюди треба щоб щось отримати – щось дати. Ну ти розумієш ... всі наші гравці – проплачені, всі до одного. Якщо в тебе немає грошей – хай у тебе талант як у Мессі – тебе нікуди не візьмуть. Така у нас *обнута країна, за перепрошення.

І.: Є таке, розумію. Мабуть, недоречне запитання з огляду на попередню відповідь, але все ж спробуй відповісти. Наскільки важливе місце у твоєму житті займає футбол?

Р.: Повторюся. Футбол – це важлива частина мого життя.

І.: Чи зміг би ти в майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу в своєму житті?

Р.: Може й міг би, але для чого? Мені подобається футбол. Зі всіх видів спорту – це, для мене, найкращий. Якщо я пізніше не зможу грати – не біда. Все одно мені цікаво дивитися футбол, можливо навчати менших дітей і робити з них гарних футболістів. Тому футбол буде зі мною завжди.

І.: Зрозуміло, дякую за цікаві відповіді. Вибачай, що забрав так багато твого часу. Дякую

Р.: Та нічого. Мені й самому було цікаво відповідати. Бувай

І.: Щасливо.

Респондент: Андрій, 22 роки, неодружений, проживає у місті Києві, родом з міста Рівне. Інтерв'ю було проведено 24 березня 2011 року в ресторані «Челентано». М. Київ, вул. Довженка, біля станції метро Шулявська. Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 31 хвилина 51 секунда

Інтерв'юер: Добрий день. Для початку скажіть будь ласка Ваше ім'я, вік, освіту, регіон походження та проживання.

Респондент: Доброго дня. Мене звати Герасимчук Андрій, мені двадцять два роки, навчаюся в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. На п'ятому курсі. Факультет міжнародної економіки та менеджменту ... Сімейний статус – не одружений. Сам народився в місті Рівне, Рівненської області .... Зараз проживаю в Києві.

І.: Як давно Ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р.: Все почалось ще в дитинстві, коли мені купили перший комп'ютер, мене дуже цікавили комп'ютерні ігри, я захоплювався грою ФІФА на комп'ютері. Та з часом ... після проходження вже всіх ігор (сміється) я вирішив що вже треба переходити на вищий рівень і в п'ятому класі мене батько записав на футбольну секцію. Перші дні мені було якось нецікаво і важко, але з часом я познайомився з командою, став набирати фізичну форму, мені досить легко це вдавалося, тому .... як так сказати... мені ставало далі цікавіше. Ось. І з того часу я й досі продовжую грати.

І.: Дякую. Таке питання. Наскільки регулярно Ви тренуєтесь? І взагалі. Який режим Ваших тренувань?

Р.: Загалом я проводжу ... ну у нас близько трьох тренувань в тиждень. Тренування проводяться по декілька годин. Ми займаємось загальною, фізичною підготовкою, а також підвищуємо майстерність нашої гри ... Тренування не легкі, тренер досить суворий, змушує нас максимально виложуватись, показувати свої здібності. Ми віджимаємось, бігаємо на великі дистанції ... але деколи, навіть, знаєте, можна відпочити і пропустити заняття. Ще в суботу і неділю бігаємо командою на великі дистанції .... А при невдалій погоді всією командою збираємось і йдемо до тренажерного залу де підвищуємо свою фізичну форму.

І.: Чи вважаєте Ви себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи можливо футболістом-любителем?

Р.: Я не хочу здаватися ... не хочу щоб здавалося, що у мене завищена самооцінка, але насправді я вважаю себе напівпрофесійним футболістом, тому що, на мій погляд, рівень футболіста любителя я уже перевищив і досяг певних успіхів у цій ... у цьому виді спорту. На даний момент я граю за збірну університету, граю вже третій рік. Наша команда має високі успіхи, і зазвичай займає призові місця у чемпіонаті Києва ... не раз я їздив з командою на універсиади по футболу де також ми показували значні успіхи .. Навчаючись ще

в школі, в своєму місті Рівне – я грав за свій клуб «Верес» і ... Ви знаєте, я бачив як наша команда росла на очах, і я досі спостерігаю за участю своєї рідної команди у різних чемпіонатах і, навіть, коли я приїжджаю до дому, я можу прийти на футбольний матч і повболівати за них.

І.: Дякую. Чим Ви займаєтесь окрім футболу? Можливо навчання, робота?

Р.: Ви знаєте. Я напевне думаю, що більшу частину свого вільного часу, який у мене залишається окрім заняття футболом, я приділяю навчанню, оскільки це дуже важливо в сьогоденні отримати вищу освіту. Взагалі я планую ... ну я би хотів, щоб мої досягнення у футболі були все вище і вище, та завдяки моїй вищій освіті, при невдачі я зможу, матиму можливість, пробитися в якомусь іншому напрямку.

І.: Таке питання для Вас Андрію: що для Вас є основним родом діяльності?

Р.: Насамперед, мабуть, своїм основним родом діяльності я вважаю навчання. Так як ми живемо в світі ділових відносин, і ... без вищої освіти ... якщо не бути висококваліфікованим спеціалістом, то в сьогодення буде дуже складно прожити. Тому я максимально стараюсь отримувати знання і поєднувати заняття футболом і навчанням. Ну звичайно інколи потрібно відпочити, тому люблю (проблеми із записом) ... з друзями і гарно провести час з компанією.

І.: За яких обставин Ви почали займатися спортом? Що було основним мотивом для Вас?

Р.: ... Досить складне питання ... я секунду обдумаю свою відповідь. Ви знаєте, я змалку любив дивитися футбольні матчі по телевізору, мені було цікаво дивитися як це все відбувається, і впринципі це було основним поштовхом до запису до футбольної секції. Ну, як я вже сказав, зіграли свою роль комп'ютерні ігри, які також стимулювали мене до вступу ... до початку більш професійного відношення до футболу.

І.: Ага. Чи багато друзів, знайомих на цей час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на Вас?

Р.: Так, я з впевненістю можу сказати, що значна частина моїх друзів, з якими я дружив на той час, і з деякими я дружу ще й досі ... багато хто з них займався футболом, деякі ходили в ту ж секцію, що й я, тому ми проводили з ними багато часу. Навіть, як і у багатьох школах, у нашого класу була свою футбольна команда і я з своїми друзями приймали там участь, і постійно посідали призові місця на чемпіонаті нашої школи.

І.: Чи багато Ваших друзів також є футболістами чи спортсменами взагалі, скажіть будь-ласка?

Р.: Так як я займаюся футболом напівпрофесійно, тому велика частина моїх друзів, навіть, мабуть, більша частина – причетна до футболу. Досить багато часу зі своєю командою, не тільки, власне, на тренуваннях, на матчах. Любимо зібратися ввечері, поговорити, власне, по іншим інтересам, які в кожного присутні. Знаєте, з деякими друзями я зустрічаюся майже кожного дня, можемо, навіть, зустрітися пограти на приставці в той самий футбол, нас багато що пов'язує, тому ... навіть якщо взяти моїх друзів не футболістів, навіть вони тим чи іншим .... Як це сказати ... ну причетні до спорту. Хтось займається важкою атлетикою, комусь до вподоби баскетбол ... власне, я знайомий з одним хлопцем, спілкуюся з ним не дуже давно, але він також досяг великих

успіхів у волейболі, і зараз він поїхав на чемпіонат і я, намагаюсь підтримувати з ним зв'язок, і намагаюсь на відстані підтримувати його.

І.: Чи давали Вам колись заняття футболом привілеї порівняно з іншими в школі, в університеті, в якихось інших справах. Якщо давали, то скажіть які будь-ласка.

Р.: Привілеїв було не так багато. Але іноді, ви знаєте, та сама участь на шкільних чемпіонатах, давала певні поблажки по навчанню. Іноді я не робив домашні завдання .... Чи через тренування, чи через небажання їх робити, але така причина, як участь у шкільному чемпіонаті, іноді робила мені ... вчителі робили мені деякі поблажки. І я радів цьому, дійсно. Навіть сьогодні, навчаючись в університеті, завдяки участі в чемпіонатах за свій факультет, іноді, як це сказати ... не те щоб сильно це проявлялось, але мені інколи, в певній мірі, можуть накинути кілька балів для кращої оцінки.

І.: Наскільки важливою у футболі для Вас є команда, Андрію?

І.: Напевно, команда це є основне, що може бути у футболі, так як індивідуально кожен футболіст нічого досягти не зможе. Основну роль відіграє команда, її зіграність, порозуміння ... кожен член команди повинен розуміти свою відповідальність і розуміти як важливо підтримати дух команди, адже тільки спільними зусиллями можна досягти успіху. Мені, напевно дуже пощастило, що зараз, граючи за збірну свого факультету, університету ... тут мої партнери по команді, також серйозно до цього відносяться, і ми досить сильно розуміємо друг друга, один одного, і це сильно позначається на нашій грі. Саме тому, напевно, ми досягли таких успіхів, виступаючи на змаганнях.

І.: Дякую. Наступне запитання. Для Вас є важливішими командні чи індивідуальні досягнення?

Р.: Звичайно, командні. Як я вже казав раніше, успіху досягає команда, а не кожен індивідуально. Звичайно, кожен футболіст покращує свої навики, залишається собою, звичайно кожен прагне отримати золотий м'яч, та ... якщо взяти ... але ж футболісти не виступають індивідуально на змаганнях, виступає команда, тому командні досягнення перш за все – самі важливі в цьому виді спорту.

І.: Таке питання, Андрію. На скільки на Вашу думку є важливий тренер у футболі?

Р.: Тренер – це невід'ємна складова. Адже тренер нам навіює дух гри, дух командного бою, так сказати, підтримує нас. І, звичайно, він має певні секрети, певні тактики, які дозволяють нам успішно виступати ... Звичайно, від тренера багато що залежить, і дуже щастить командам, які можуть порозумітися зі своїми тренерами і ... тренера досвідчені. Ну, все в принципі.

І.: Таке запитання. Як ви розумієте таке поняття, як командний дух, і як воно формується на Вашу думку?

Р.: Зазвичай перед грою наша команда, ну, мабуть, не тільки наша команда збираємось з тренером, який налаштовує нас на гру, надає нам цей самий бойовий дух, завдяки якому, Ви знаєте, який досить часто допомагає у вирішальний момент, коли ти виходиш на поле і розумієш, яка тобі відповідальність. Саме ця підтримка, вона не дає тобі ... не дає тобі згаснути саме в розгар гри, і зазвичай ...

(технічні проблеми)

І.: Прошу вибачення за технічні несправності. Ми зупинилися на питанні **І.:** як Ви розумієте командний дух і як воно формується. Отож, продовжимо нашу бесіду на це питання, Андрію.

Р.: Ну я вже частково відповів на це питання. Я можу додати лише, що зазвичай тренера команд мають досить непогані ораторські здібності, якщо команда на перерві, за тих чи інших обставин, програє, тренер може настільки підвищити настрій, що вийшовши назад на поле, командна гра зовсім змінюється. І може навіть змінитися в такі степені, що протилежна команда може бути розгромлена.

І.: Дякую. Чи існує відмінність у Вашому ставленні до спортсменів і не спортсменів? До футболістів і представників інших видів спорту?

Р.: Я вважаю, що в цілому, я взагалі от поважаю всіх представників, будь-яких видів спорту. Так як спорт, на мою думку, повинна бути не від'ємна частина всіх людей, особливо з теперішніми екологічними умовами у світі. Але звичайно, так як я прихильник і гравець в такому виді спорту як футбол, звичайно, я краще ... я маю більше зв'язків у цьому виді спорту, і я з впевненістю можу сказати, що нічого проти інших видів спорту я не маю. І завжди, в принципі підтримую гравців ... не тільки гравців, а й спортсменів нашої країни і спостерігаю за змаганнями і підтримую їх.

І.: Зрозуміло. А як Ви ставитесь до жінок у футболі? Поясніть

Р.: Ну знаєте, на мою думку, футбол – це чоловічий спорт. Так як футбол вважається одною з найнебезпечніших, один з найбезпечніших видів спорту, це дуже травматичний спорт. Часто гравці отримують важкі травми, переломи. І не тільки. Навіть інколи це закінчується завершальним загальним закінченням, тому, я вважаю, що представникам жіночої статі краще займатися якимись більш акуратними видами спорту, що не буде шкодити їх здоров'ю.

І.: Чи погодились би Ви зіграти на рівних з жіночою командою?

Р.: М ... Ну як я вже сказав про моє відношення до жінок у футболі. Тому грати на рівних з жіночою командою я не зміг би, так як це жінки, з ними потрібно грати досить акуратно і намагатися ніяк їм не зашкодити, а у футболі це зробити дуже складно, тому я більше дотримуюсь думки, що потрібно грати з чоловічими командами.

І.: Зрозуміло, Андрій, Вашу думку. Таке питання до Вас. Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у Вас заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу Ви обрали?

Р.: Напевне я б не вибрав ніяку альтернативу з всіх Ваших запланованих, а сказав би так, що вибираючи собі дівчину, так сказати, напевне вона повинна розуміти мене і моє відношення до футболу, тому і в свою чергу я не назначив зустріч з нею під час тренування, і я вважаю вона мене б підтримала в цьому, і ми б обов'язково зустрілися б в інший час., і тому, ні тренування, ні зустрічі не були б пропущені.

І.: Такий останній, скажем так, комплект запитань для Вас. Що, взагалі, для Вас означає бути футболістом?

Р.: Взагалі футбол став давно невід'ємною частиною мого життя. Я, навіть, на мислю якби я зараз був без нього ... адже вільний від навчання час я витрачаю час саме на заняття футболом і на мою думку це чудово, що я досяг таких успіхів, тому раджу всім не складати руки, а роздумати всі свої пріоритети та можливості і почати діяти.

І.: Якою є Ваша основна мета у футболі? Поясніть будь ласка.

Р.: Напевно, як і будь-який футболіст, моєю мрією є здобуття золотого м'яча. Так як на даний момент ним володіє такий чудовий футболіст. Як Ліонель Мессі, мене дуже захоплює його гра і було б чудово досягти такого рівня підготовки як у нього.

І.: Наскільки важливе місце у Вашому житті займає футбол?

Р.: Досить ... досить значне місце. Напевне я б хотів займатися ще серйозніше ним, і тому після закінчення навчання в університеті, я думаю над продовженням футбольної кар'єри, і підвищення своєї майстерності, кваліфікації.

І.: ... Наскільки важливе місце у Вашому житті займає футбол?

Р.: (сміється) Я повторюю. Велику частину мого життя займає футбол. І це невід'ємна частина мого життя.

І.: А таке питання. Чи змогли б Ви поміняти свої погляди і зменшити роль футболу в своєму житті?

Р.: Я на даний момент думаю, що це неможливо, тому що я не мислю своє життя без футболу. Я не знаю куди б я подів свій вільний час як не на футбол. Можливо я б знайшов якесь інше заняття, та це, напевно, маловірогідно ...

І.: І таке останнє, одне з останніх питань. Які ваші плани на майбутнє ... взагалі давайте підсумуємо нашу розмову, зробимо певні висновки з нашої бесіди, і взагалі, як от Ваші погляди на футбол, скажіть будь ласка.

Р.: Ну на даний момент, вже закінчуючи навчання в університеті, я маю пропозицію від школи номер сімнадцять міста Києва, яка пропонує мені пограти за їхню дорослу збірну по футболу і власне за один зіграний матч мені пропонують сто п'ятдесят гривень. Ну, для початку я вважаю, це досить непогано. В майбутньому це підвищить мій рівень підготовки, підвищить ... як це сказати ... ну можливо я буду грати в кращих командах. Тому я можу сказати, це може бути поштовхом для продовження моєї кар'єри, можливо, навіть, я займусь футболом професійно і з часом буду грати в досить солідному клубі і Ви ще про мене почуєте (сміється) ... взагалі мрію також знайти ... думаю важливо знайти іншу половину, яка б підтримала мене у всьому і, напевне, кожна людина має мати хорошу сім'ю, забезпечувати її. Напевне хотілося б мати вищий рівень життя ніж зараз. І з впевненістю можу сказати, що при досягненні успіхів, при можливості буду підтримувати збірну нашої країни, можливо якась фінансова підтримка при змозі ... ну це все.

І.: Дякую, Андрію, за бесіду зі мною. До побачення.

Р.: На все добре.

Інтерв'ю № 8

Респондент: Микола, 20 років, грає у футбольному клубі першої ліги України «Арсенал» Біла Церква, неодружений, проживає у місті Біла Церква. Інтерв'ю було проведено 24 березня 2011 року, м. Біла Церква, вул. Сквирське шосе, в автомобілі інтерв'юера.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 45 хвилин 25 секунд

І.: Добрий день, скажіть будь ласка ваше ім'я, стать, вік, освіту, сімейний статус, регіон походження та проживання

Р.: Доброго дня, мене зовуть Склярів Микола, чоловічої статі, мені 20 років. Зараз навчаюсь в Білоцерківському національному аграрному університеті на факультеті управління персоналом. Закінчив Прилуцьку загальноосвітню школу I– III ступенів № 7. Сам родом із міста Прилуки, Чернігівської області, де й почав, власне кажучи займатися спортом. Сімейний статус: я неодружений, але маю дівчину, і в скорому часі маємо одружитися, от так. Зараз проживаю в місті Біла Церква, винаймаю квартиру, ну з коштами допомагають батьки, дещо заробляю на футболі та отримую стипендію.

І.: Дякую, скажіть будь ласка як давно ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р.: Футбольну секцію почав відвідувати в місті Прилуки, звідки я сам родом. Де у 6 років мене батько відвів в ДЮСШ №1 на секцію футболу до мого першого тренера Бойка В'ячеслава Вікторовича. Там мене почали навчати, власне кажучи, азам футбольного мистецтва. І, власне кажучи, це була моя перша команда, команда спортивної школи дитячо–юнацької. І виступати за команду своєї спортивної школи я почав десь з 8–річного віку, за команду свого віку.

І.: Дякую, скажіть будь ласка, на скільки регулярно ви тренуєтесь та який взагалі режим тренувань?

Р.: Я відвідую тренування мого теперішнього клубу, зараз я виступаю в складі Білоцерківського Арсеналу, куди прийшов ще недавно з третього складу Київського Динамо. Адже після дитячої юнацької спортивної школи мене забрали до Києва, там я пройшов... пройшов огляд, і мене зарахували до вікової... до секції вікової категорії Динамо моєї. Але вище ніж Динамо 3 в мене по певним обставинам не вийшло пробратися, і я на даний момент виступаю за білоцерківський Арсенал, відвідую тренування команди чотири...у нас тренування чотири рази на тиждень. Але різні тренування бувають за своїм змістом та ... кроси у нас є та відпрацьовуємо техніку, удар, володіння м'ячем, гру в пас, також є ... займаюся це ... самостійно, займаюся тренуванням особисто, сам держу себе в формі, стараюсь не втрачати форму. Навіть, коли в мене відпустка, я не облишаю тренувань – постійно бігаю, відвідую спортзал, і щоб весь час перебувати в формі для більшої конкурентоздатності.

І.: Дякую, чи вважаєте ви себе професійним, напівпрофесійним, чи футболістом – любителем?

Р.: Ну, знаєте, я тут, для моєї характеристики скоріше всього підпадає напівпрофесійний футболіст, адже все – таки досі не зміг стати професійним, професіоналом в цьому роді діяльності, але до любителів теж не відношусь. Я не знаю, як складеться моя, подальше моє життя, і чим я буду займатись, але на даний час, я навчаюся в університеті по дуже перспективній спеціальності, і продовжую займатися футболом і зв'язую цих два варіанта з своїм подальшим життям. А бо я... і всерйоз розраховую на те, щоб професійно займатися футболом і свою кар'єру розвивати, і стати насправді професійним гравцем.

І.: Дякую, скажіть будь ласка чим ви займаєтесь окрім футболу, можливо навчання, робота, дещо схоже питання, але все таки?

Р.: Ну, так, я вже вам розповідав, що навчаюся в Білоцерківському аграрному університеті. Я вступив туди... я навчаюся на 4 курсі, на денній формі навчання, вступив туди після Прилуцької загальноосвітньої школи. Зараз ніде не працюю, ну не вистачає в мене часу піти на роботу та й сил. Навчання, та тренування забирають багато часу й сил. І займаюсь, взагалі, на дозвіллі, ну мало часу в мене залишається на дозвілля, але я отримую задоволення від тренувань. І, ну, основне для мене – це навчання в університеті і гра за мій клуб. Граю, виступаю за футбольну команду свого університету також, що також дуже приємним і корисним в моєму житті родом діяльності, ось так.

І.: Що для вас є основним родом діяльності?

Р.: Ну, знаєте, ну важко дуже відповісти на це питання, я б... я можу вам сказати ... я з 6 років люблю цю гру і з 6 років граю у футбол і взагалі не можу уявити своє життя без футболу, але ну, якщо знаєте, ну будемо чесними, якщо реально дивитися на речі. То без освіти також зараз нікуди. І, знаєте, ну мабуть все таки навчання зараз не можна відкладати на 2 місце, але його я теж не можу поставити поперед футболу, але я працюю, я працюю, в мене вистачає насаги працювати над обома своїми заняттями. Я знаєте, я завжди мріяв стати професіональним футболістом, я зараз йду до цього, і вірю, що скоро, що все таки буду професійно займатися улюбленою справою. Але, навчання – це те що потрібно будь кому, освіта, вища освіта, це те, що потрібно будь-якій людині в житті, і я теж розумію, що дуже важливо при тому що я займаюся улюбленою справою, ще й мати вищу освіту, що я зараз і роблю – здобуваю її.

І.: Дякую, за яких обставин ви почали займатися спортом, що було основним мотивом для вас?

Р.: О, ну це таке гарне запитання, я, тут я вам можу розповісти, що, ну мене взагалі зацікавив футбол в дитинстві, ще мене зацікавив футболом мій тато. Як він був зовсім малий, мій тато в свої молоді роки сам був футболістом, теж був не на найвищому рівні грав. Зараз він працює на фабриці, але в молоді роки теж виступав за команди регіонального значення, регіонального рівня, масштабу. Так вот, так от, як я вже казав, він в 6 років відвів мене до спортивної школи ідесь відсотків на 50 зацікавлення пішло від цього. Вплив його як на футболіста я вважаю неоціненним. Також, знаєте, ще вам можу сказати, що майже весь наш вільний час ми проводили, граючи в футбол. Брали м'яч і просто грали. Знаєте, з дитинства була така мрія стати футболістом, я подражав друзям, які

краще могли там володіти м'ячем, потім я почав більше цікавитись футболом, я почав дивитися по телевізору, бачити іноземних гравців, які так вдало володіли м'ячів, я теж почав стремитись до цього, щоб навчитись грати в футбол і займатися своєю улюбленою справою потім по життю.

І.: Чи багато друзів, знайомих займалися на той час спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на вас?

Р.: Вибачте, чи можете ви пояснити питання: на той час – це в дитинстві?

І.: Так, так – коли ви почали грати.

Р.: Ну, знаєте, ну ну, на той час, та не, на той час мій тато на той час уже не грав в футбол, але на більш менш професійному рівні, ну на професійному рівні він вже не виступав, але, як і раніше він з друзями часто збирався, грав за команду ветеранів. І я весь цей час наблюдав. І взагалі я зі спортивною сім'ї: мама займалася гандболом в свій час, і мене з дитинства виховували в спортивному такому дусі. Здорове тіло, здоровий дух. Мене з дитинства так виховували, мене оточували люди, які займалися спортом, і звісно їх думка на мене сприяла дуже велику, дуже велике враження на мене. В дуже велику роль відігравали їхні погляди, у становлення моєї власної, у становленні моєї власної думки. І під впливом їхніх інтересів, як мого батька, так і взагалі, всіх, хто мене оточував, всі, хто цікавився футболом з усіх моїх близьких і рідних їхня думка безумовно вплинула на моє рішення, а з... в мене батько займався футболом, а з більш таких близьких людей, то багато друзів теж, є багато друзів, які стали футболістами теж на більш професійному рівні, і звісно, думка людей, які були до цього прив'язані – вона впливала на мене, так.

І.: Чи багато ваших друзів зараз також є футболістами, спортсменами, скажіть будь ласка?

Р.: Ну так, в принципі, багато з моєї саме спортивної школи, зараз я вам можу назвати тільки одного хлопця, він десь, я тільки, він був на один на один рік молодший за мене, але ми з ним грали в команді одної вікової, в одній віковій групі... тренувалися. І він, на скільки я знаю, що я про нього чув, то він ось ще недавно поповнив ряди Княжої – команди з Київської області. Так, по поводу, з приводу цих хлопців, то ніхто з цих хлопців на більш високий рівень не вибився, хоча, хоча, до речі, багато хлопців з нашої спортивної школи. Мабуть чоловік 5 чи 6 зараз виступають у команді Прилуцького району команди Єдність, вона здається грає в 2 лізі Б. Також, але більше моїх товаришів, які стали професійними футболістами звісно було в школі Київського Динамо, куди мене забрали з спортивної школи, коли я пройшов там перегляд. Там звісно я грав у своїй віковій групі 1990 року народження. І звідти зараз вийшло немало хороших гравців, таких, якщо ви, я думаю ви знаєте таких хлопців як Роман Зозуля та Денис Гармаш. Я добре знаю цих хлопців, ми з ними, ну можна сказати, я з ними півтора роки, можна сказати грав і тренувався в одній команді. Але, як ви розумієте, доля складується по різному, і вони змогли пробитися в основний склад, я – ні, Але я вірю, що в мене ще все попереду, і я зможу вийти на професійний рівень.

І.: Так, дякую, чи давали вам колись заняття футболом привілеї, порівняно з іншими в школі, в університеті, чи в інших побутових справах? Наведіть приклад, якщо можете.

Р.: А, ну ви знаєте, тільки...зараз ...(посміхається). А чи можете ви пояснити, що ви під словом привілеї маєте на увазі?

І.: Ну там можливо з вчителів в школі якось до вас по-іншому відносився?

Р.: Ааааа ... ну, знаєте, звісно спершу в молодших класах ще такого як не було, ну а отам, вже десь з класу з 7, з 8, коли я вже більшість свого часу почав приділяти футболу, а не урокам, звісно навчання в мене відійшло на другий план, порівняно зі спортом. І, ну ви знаєте, мої всі вчителі знали, що я займаюсь футболом, і збираюсь зв'язати своє майбутнє зі спортом, а не з наукою, і в принципі, знаєте, вони розуміли це і шли мені на зустріч, дехто ... дехто навіть не хотів розуміти цього і заставляли мене, знаєте, але більшість йшли мені на зустріч, ну і так там ставили оцінки, закривали, закриваючи очі на те, що в мене там було по 10 пропусків там, коли їздив на різні турніри, там пропускав заняття в школі в, в на користь тренувань, ну бувало різне. Зараз ще, знаєте, зараз же в університеті не те, що би вже дуже якесь поблажливе ставлення, але, як я вже говорив, я виступав за команду нашого університету, яка до речі непогано виступає в університетській лізі.

І.: Так, дякую, наступне запитання: на скільки важливою у футболі для вас є команда?

Р.: Ну ви знаєте, це навіть таке питання, команда – це звісно передусім команда. Футбол – це не теніс, не бадмінтон, це командний вид спорту, і як у всіх командних видах спорту, і в футболі – футбол не виняток, найважливішим є команда. Без команди, ніхто, навіть із най, найвидатніших гравців не досяг успіху. Ну ви подивіться наприклад на сучасний рівень, на сучасний, наприклад, найвищий рівень футболу, от я просто приведу вам такий приклад, от найкраща команда світу – Барселона, і там це команда – це дійсно команда і якщо виділяти навіть одного дуже зіркового гравця, то він, я вважаю, він нічого не досяг би без своїх партнерів, і я вважаю, на нашому не такому високому рівні, теж так, теж завжди командна гра була вища за якісь там індивідуальні здібності. Ні, ні, я нічого не хочу сказати... я хочу сказати так, індивідуальні здібності – це звісно добре, ї потрібно розвивати, і звісно, знаєте, кожна людина, кожний футболіст має думати попереду всього про команду, але й про власну кар'єру. Піклуватися про свої здібності, розкривати свій талант. Але, знаєте, коли людина належить до певного клубу, грає за певну команду, то передусім для неї повинні бути успіхи команди. Вона має думати, якщо знаєте, якщо я зараз належу до Білоцерківського Арсеналу, виступаю в цій команді, то для мене не важливі там ніякі інші чинники, який там індивідуальний рахунок в чемпіонаті, чи скільки чого корисного зробив, для мене є важливим, щоб завжди перемагала команда.

І.: Для вас є важливішим індивідуальні, чи командні досягнення?

Р.: Ну я продовжу, я як відповіді на це питання... я продовжу свою попередню думку. Як я вже говорив, для мене найважливіше – це щоб перемагала команда. Знаєте, це звісно – це приємно індивідуальні досягнення, це завжди приємно. Головне, це щоб команда добивалася приємних успіхів, а мій принцип, якщо команда буде на висоті, то індивідуальні досягнення нікуди від тебе не подінуться. Але, якщо ти сам будеш грати тільки на себе, а не думаючи про команду, то, я вважаю це не буде правильно і вважаю не потрібно осуджувати

навіть індивідуальні призи, за те, що людина, яко би індивіуаліст. Моя позиція така, що чогось досягти можна тільки з командою і в команді.

І.: На скільки на вашу думку є важливий тренер у футболі?

Р.: Ну ви знаєте це, ну по моєму, це взагалі суперечне запитання, тому що, ну як вам сказати? Знаєте, тренер це така людина....це навіть не пів команди – це більше ніж пів команди. Ну ... ну я вам скажу так я вважаю, що тренер взагалі у такому напівпрофесійному, молодіжному спорті тренер – це основа команди. І основа подальшого розвитку футболіста. Я вважаю, ну на мою думку, тренер – це найважливіша складова команди. Він нам як би вкушає основні аспекти гри як ми маємо грати проти того чи іншого суперника, настраює на той чи інший.... ну на тих чи інших суперників. Скажу, я вам скажу так, я дуже поважаю свого тренера, і відношусь до нього дуже з повагою. І скажу вам так, що тренер займає дуже важливе місце в команді.

І. : Як ви розумієте таке поняття «командний дух»? Як воно формується?

Р.: Ага, ну значить, ну командний дух – ну це важко сказати в принципі. Важке таке запитання, знаєте. Про командний дух, що я вам можу розповісти про командний дух. Ну, ну як ... ні звісно командний дух – це як коли тренер нас, наприклад настраює перед грою з сильним суперником, нас тренер може настраювати нас...нами. Ну настраювати нас на то, щоб ми там, щоб ми показали, що ми...знайти потрібні слова, щоб ми видали більше ніж ми можемо. Виклалися на 110 %. А командний дух це те, що , знаєте, я вважаю, що як коли ми виходимо на поле, нас 11 чоловік і ми всі граємо як один, ми всі граємо один за одного. І на полі готові пожертвувати багато чим заради...друг раді друга, от. І, ну команда, це , на мою думку, це як друга сім'я. Атмосфера в команді завжди має бути така добро ... доброжелательна. І по–моєму, на мою думку, така доброта і сімейна атмосфера лежить в основі командного духу.

І.: Чи існує відмінність у вашому ставленні до спортсменів і не спортсменів, до футболістів і до представників інших видів спорту?

Р.: Ну, як вам сказати....ну я трохи подумаю, перед тим як відповісти на це запитання. Ну так, я поважаю людей, які займаються спортом, адже я сам спортсмен і я поважаю людей, які займаються спортом, і які досягли успіху в спорті, які, попри те, що не мають успіхів все одно присвячують своє життя спорту. Ну, але це не значить, що я не поважаю людей, які не займаються спортом. Знаєте, кожному своє, і кожна людина має займатися тим видом діяльності, яка йому ближче. Я б обрав спорт, і я вважаю, ніколи не пожалкую про це. Ставлення до людей: ви знаєте, ставлення однакове, займатися чи не займатися спортом – це вибір кожної людини. А що там інша частина запитання?

І.: До футболістів і представників інших видів спорту?

Р.: Ну, що я можу відповісти? Тут я можу сказати, що я й сказав, кожна людина має право чим їй займатися, тобто, якщо людина обирає спорт, існує безліч видів спорту, вона має право, яким видом спорту їй займатися, і це не обов'язково передусім має бути футбол. Чи якийсь ще небудь вид спорту. Я вважаю, людина має право вибору. Для мене футбол – це моє. І моє ставлення не є дуже різним до представників різних видів спорту, але футболістів, як своїх колег я, звісно поважаю найбільше.

І.: Як ви ставитесь до жінок у футболі? Поясніть, будь ласка.

Р.:(посміхається) Ну ви знаєте, таке каверзне запитання. Ну як вам відповісти? Ну жіночий футбол ну, знаєте, в принципі я, я спостерігав по телевізорі жіночий футбол, і ну, що я, про свої враження можу сказати так, ну...дуже незвичайно так, але в деякій мірі – це цікаво. Я нещодавно десь, я не пам'ятаю точно, коли це було, ну доволі нещодавно спостерігав жіночий чемпіонат світу з футболу, і не те, щоб це дуже мені сподобалось, ну я дуже в такому захваті був, але цікаво, я, я знаєте, я притримуюся точки зору, що футбол – це не гра суто чоловіків і в нього можуть грати і жінки, ну якщо їм подобається. І те, що я побачив на чемпіонаті світу ви знаєте. Мене так здивувало, я був вражений, чесно кажучи, я не думав, що прекрасна половина людства може управлятися з м'ячем не гірше, ну не чим не гірше чоловіків. Знаєте, дуже сподобалась гра США. Я вважаю, що, знаєте, колись чув ідею на щось там було по змісту створення змішаних команд, в яких би грали чоловіки й жінки разом. Вважаю цю ідею не досить доречною. Вважаю, що певна розмежованість повинна бути. Я в принципі за жіночий футбол.

І.: Чи згодилися б ви зіграти на рівних з жіночою командою?

Р.: Ну ви знаєте, на рівних з жіночою командою, ну ні, як я вам вже сказав, що розмежованість у футболі між чоловіками та жінками повинна бути. Я визнаю право на існування жіночого футболу, але, ви знаєте, я вважаю, що чоловіки повинні грати пороти чоловіків, в жінки проти жінок. І я би не став приймати участь у матчі, коли проти мене грали б жінки. І я не вважаю, що це б було правильно.

І.: От якби виникла така ситуація, що в один і той же час заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу ви вибрали?

Р.: (Посміхається) Таке хороше запитання ви мені задали, знаєте. Ну це якщо я зараз скажу, що зустріч з дівчиною, буде на мене сердитись мій тренер, а якщо я зараз скажу, що тренування, то буде ображатись моя дівчина (посміхається). Ви. знаєте, таке гарне запитання, звісно. Ви знаєте, я думаю, мене все таки пробачить мій тренер. Я по – своєму характеру, мабуть більш, дуже люблю футбол, але в мене таке є особливість, понад усе ціную саме родину і саме своїх близьких людей і знаєте, як би, дійсно, мені доводилось зробити такий вибір, я б обрав би побачення з дівчиною. А взагалі, знаєте, я вам скажу так, як би склалася така ситуація, то я б намагався як-небудь поєднати ці два процеси. Ну не втому плані, щоб влаштувати побачення на тренуванні, ні, я б ну якось пораньше з тренування уйти, чи щось в тому роді.

І.: Дякую, а що для вас означає бути футболістом?

Р.: Ну знаєте, для мене, ну таке питання, ну це бути самим собою, бути людиною, ким я є. І ким я себе завжди уявляв. Знаєте, футбол, це те, без чого я себе взагалі не уявляю, це моє заняття по життю. Я, знаєте, моє ... ну бути футболістом, для мене бути футболістом це не тільки, знаєте займатися спортом для того, щоб там, знаєте, бути здоровим там, чи досягти якогось успіху, в матеріальному плані, чи визнання певного. Я просто люблю цю гру, і для мене це просто грати в футбол, не важливо, чи граєш ти в Чемпіонаті десь за свій клуб, чи ти просто приїхав до дому і з старими друзями десь на пустирі ганяєте м'яч. Я просто люблю цю гру, і для мене грати в футбол це саме по собі

задоволення. І бути футболістом – це для мене бути самим собою, і отримувати задоволення від життя.

І.: Якою є ваша основна мета в футболі? Поясніть

Р.: Ну як і я вважаю. Я тут не розкрию великої таємниці, як і в більшості футболістів, по – моєму в мене це основна мета це перемагати, перемагати і ще раз перемагати! Досягти успіху і визнання. Знаєте, в мене з дитинства були мрії грати в визначних командах і знаєте в мене в житті завжди була така, ще дитяча мрія, але ... стати кращим футболістом світу, щоб мене визнали люди. І я вважаю, що кожна людина має право, кожен футболіст має до цього, якими стримиться, тому що, знаєте «плох солдат, который не мечтает стать генералом». І знаєте, коли, якщо вже я обрав для себе це заняття, то я маю намір досягти успіху і сподіваюсь на те, що, і все таки в мене ще все попереду, і знаєте, я поставив собі ціль і я твердо йду до неї, і я вважаю, що я в майбутньому зможу досягти успіху.

І.: Наскільки важливе місце у вашому житті займає футбол?

Р.: Ну ви знаєте, таке питання, звісно, я не можу так чітко оцінити місце футболу. Знаєте, коли, от я читаю іноді от такі репортажі про різних таких зірок, то вони говорять, що у їхньому житті немає нічого важливішого футболу, знаєте, з одного боку це звучить гарно так, це мабуть може й правильно, це такий професійний погляд на те, чим ти займаєшся. Але, ви знаєте, я вважаю, що в житті кожної людини має бути щось цінніше, щось більш цінне, щось високоморальне. Для мене є речі, які я ставлю вище за заняття футболом, але от саме як рід діяльності, як те, чим я буду займатися по життю – футбол займає в мене провідне місце.

І.: Таке, одне з останніх запитань: чи змогли б ви поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у вашому житті?

Р.: Ну ви знаєте, важко відповісти на запитання про майбутнє. Важко відповісти на це запитання. Я, ну я, знаєте, я так думаю, ну чесно кажучи я не думав і ще над тим як змінити своє ставлення до футболу, але от, в плані от саме ставлення моє до футболу мабуть воно не зміниться ніколи, я завжди буду любити цю гру і знаєте, для кожного футболіста, футбол це більше ніж просто гра. А от чи займатиме він далі в моєму житті провідне місце, я не можу вам чітко сказати, знаєте в житті бувають різні ситуації. Знаєте, навіть, якщо мені не вдасться пробитися на професійний рівень, я не зміню свого ставлення до футболу, але звісно, тут уже сама роль футболу в житті відійде на другий план. Та хоча би з того приводу, що професійно буду займатися іншими речами. Але от знаєте, я вірю в те, що я скоро вийду на професійний рівень, але все одно ж ви розумієте, що в будь-якого футболіста кар'єра професіонала вона триває, ну хто грає до 32, хто до 35, хто до 36 років. І на цьому людина розуміє, що як футболіст вона себе вичерпує, і закінчує свою кар'єру футболіста, але ви знаєте, ну на цьому житті людини не закінчується, і потрібно займатися чимось далі, дехто йде працювати, хто стає тренером. Я, знаєте, ще не задумувався на стільки віддаленим майбутнім і зараз мої думки зв'язані з моїм клубом, моєю командою з навчанням і зараз я планую грати в футбол, а потім – побачимо.

І.: Ну і таке завершуючи питання, підсумуємо нашу розмову: Скажіть ваше загальне відношення до футболу та про ваші мрії, які ви хочете досягти в майбутньому?

Р.: Ну ви знаєте, ну як про мрії як я вже казав, що кожен повинен стремитися до того, щоб досягти успіху і я завжди мріяв мати світове визнання, коли тільки починав грати в футбол, я хотів стати знаменитим футболістом, щоб мене визнали саме за мою гру, щоб досягти високого рівня майстерності, щоб світ визнав мою гру. І знаєте, мрії, от мрії які в мене були в дитинстві – це мрії це виступати за якийсь великий клуб футбольний, і також мрія ще з дитинства, щоб мене визнали кращим гравцем світу та отримати золотий м'яч, наприклад, для прикладу вам, або стати чемпіоном світу, от така також мрія. В найближчому майбутньому я мрію, я планую просто на повністю професійний рівень, і най така, найздійсненніша моя мрія, це , я вважаю, я можу цього досягти – це зіграти за Збірну України.

І.: Дякую Микола, до побачення.

Р.: До побачення.

Інтерв'ю № 9

Респондент: Артур, 20 років, грає за футбольну команду університету на першість Києва, неодружений, родом з Черкащини, проживає у місті Києві. Інтерв'ю було проведено 25 березня 2011 року, м. Київ, вулиця Желябова 5, кімната респондента.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 34 хвилини 17 секунд

Інтерв'юер: Добрий день, скажіть будь ласка Ваше ім'я, вік, освіту, сімейний стан, регіон походження та проживання.

Респондент: Добрий день. Мене звати Артур, вік двадцять років, освіта – неповна вища, сімейний стан – неодружений, регіон походження – Черкаська область, місто Звенигородка.

І.: Скажіть будь ласка в якому університеті Ви навчаєтесь?

Р.: На даний момент я навчаюся в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана на факультеті міжнародної економіки.

І.: Ясно. Як давно Ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р.: Футбольну секцію я почав відвідувати, точно сказати, де у років сім–вісім, напевне. До футбольної секції мене привів папа, оскільки я часто дивився передачі, і мене дуже зацікавив футбол. І коли я гуляю в нього, то просто життя моє наповнюється певним натхненням таким, до футболу. Також хочеться зазначити, що ... взагалі досягнення у мене почалися в футболі де у років одинадцять–дванадцять, як я почав грати в нашій районній команді, потім мені запропонували грати за збірну області, але у мене змоги не було, оскільки дана команда знаходиться у Черкасах і ... до Черкас мені б довелося їздити три–чотири рази на тиждень. А такої змоги в мене не було.

І.: Дякую. А на скільки регулярно Ви тренуєтесь, і взагалі, який режим Ваших тренувань, Артур?

Р.: Ну на даний час я, можна сказати, тренуюся буквально де три–чотири рази на тиждень, бувають такі тижні, що два рази, оскільки це не є моїм основним джерелом заробітку. Це моє хобі – грати у футбол.

І.: Чи вважаєте Ви себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи футболістом–любителем?

Р.: На мою думку, і взагалі, я вважаю себе напівпрофесійним футболістом. Чому? Можна сказати, я на даний час просто граю у футбол, можна так сказати, з певної захопленості, яка переходить в грі до мене. Тобто мені хочеться грати у футбол. А певних таких професійних якостей, футболіста професійного, в мене немає. Також можна сказати, що я деяким чином футболіст–любител, оскільки я дуже люблю грати у футбол, і взагалі це дуже, можна сказати, як зайняття, яким я б займався, якби це було джерелом надходження – постійно. Можна сказати – сім днів на тиждень, якби був час. На даному етапі я граю за збірну нашого університету. У нас хороша, можна так сказати, дружня команда. Всі ми зібрані. Нас, нами керує тренер, який нам дає різні настанови, поради, як

правильно грати. І, якби так сказати, він з свого життєвого досвіду дуже багато знає.

І.: Дякую. Таке питання: чим Ви займаєтесь окрім футболу? Можливо навчання, робота?

І.: Також я навчаюся ще на військовій кафедрі Національного Університету Оборони України. І стараюся працювати, ну тобто це так, коли є час – помагати приватному нотаріусу, тобто приватні, можна сказати, мої знайомі дуже хороші ... Ну основне моє місце навчання – це Київський національний економічний університет, який я зазначав раніше. На мою думку – це є найпрестижніший університет України. Я дуже хотів навчатися на факультеті міжнародної економіки, давно. Але у мене змоги не було поступити на бюджетну форму навчання, оскільки я більше часу присвячував футболу і мало так сказати, учився і навчався. І не набрав певної кількості балів, які б дали змогу навчатися на бюджетній формі навчання. Але, в принципі, я задоволений навчанням на цьому факультеті, адже факультет міжнародної економіки є одним з найпрестижніших факультетів в Україні, він також визнається і закордоном, різними університетами. І наші студенти їздять на стажування до різних країн Європи, таких як Франція, Англія, Іспанія, Німеччина, і так далі.

І.: Ага. Дякую. Що для Вас є основним родом діяльності?

Р.: Ну, для мене, можна так сказати, основним родом діяльності моєї на даному етапі життя. Як я вже зазначав – мені двадцять років, є навчання в університеті, заняття улюбленою справою – це грати у футбол, а також навчатися в Національному університеті оборони України на військовій кафедрі. І, можливо, в подальшому будуть перспективи, після четвертого курсу вже працювати повноцінно, і якимось намагатися заробляти на прожиття.

І.: За яких обставин Ви почали займатися спортом, що для Вас було основним мотивом?

Р.: Як я вже зазначав раніше, спортом я почав займатися ще в сім–вісім років. Ну основним мотивом, чому я почав займатися спортом, можливо, це те, що дуже багато моїх друзів постійно грали у футбол у дворі, постійно збиралися йти на стадіон щоб пограти, побігати. Це, свого роду, можна сказати, було певне захоплення для моїх друзів, для мене. І також я постійно дивився, можна так сказати, телебачення, постійно старався продивлятися спортивні канали, які є на нашому телебаченні. Мене дуже цікавив футбол і професійний рівень тих гравців, які грають за різні команди. Такі команди як Барселона. Також хотілося би зазначити, що спортом, тобто спорт, дуже багато дає людині по житті, оскільки вчені, навіть, довели, що коли людина займається спортом, вона можна так сказати, після заняття спортом і краще думає, і краще себе почуває на всіх рівнях. На духовному рівні, на культурному рівні, на спортивному рівні, і так далі.

І.: Дякую Артур. Чи багато друзів, знайомих на той час, займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на Вас.

Р.: Ну ... в мене багато друзів, але на той час, я б не сказав, що багато моїх друзів займалися спортивною діяльністю, оскільки дуже відомо, що ми проживаємо в такому суспільстві, що всі зараз дуже займаються і комп'ютерами. І дуже багато моїх друзів цікавило комп'ютерами,

комп'ютерними іграми, інтернетом. І я б сказав, що вони більшість свого часу проводили за улюбленим заняттям. Це стріляли якісь, голочки (сміється), можна так сказати. І практично в них часу не було, щоб займатися футболом. Також, можна так сказати, що їхні погляди на мене не вплинули ніяк, оскільки я зазначав, що їхні ... ну мої друзі не мали часу займатися такою діяльністю, як футболом.

І.: Ясно. А чи багато Ваших друзів зараз є футболістами, спортсменами?

Р.: Чесно кажучи, на дане питання навіть затрудняюсь Вам сказати, оскільки те що було раніше, в год шістнадцять, п'ятнадцять – воно вже забулося. Старі друзі роз'їхалися по різних містах України. Да, я намагаюся підтримувати з ними зв'язок. Деякі продовжують займатися футболом, але вони займаються не на професійному рівні, а на просто, як хобі для себе займаються. І також хотілося сказати, що футбол, як вони кажуть це не є їхнє основне джерело, за рахунок якого вони будуть, так сказати, прожити. Тобто вони можна сказати, і не займаються спортивною діяльністю.

І.: Дякую Артур. Чи давали Вам колись заняття футболом привілеї порівняно з іншими в школі, університеті чи побутових справах? І якщо давали, то які?

Р.: Ну, можна зазначити, що ... про школу, коли я був у школі, я можна так сказати, саме найкраще гуляв в футбол в класі. І це часто бачили наші вчителі школи і також деякі вчителі чоловічої статі, намагалися грати з нами у футбол, і багато старався брати мене у свою команду, і також проводилися різні шкільні змагання між командами. Ми також займали певні призові місця на той час. І можу сказати з впевненістю, що в школі да, були певні привілеї, у зв'язку з певними, можна так сказати, тренівками і заняттям футболом я не встигав може щось додати, але викладачі мені бал-два добавляли і, можна так сказати, не були скупими по відношенню до цього. Що можна сказати про університет, то університет наший дуже великий, і просто дуже багато викладачів і студентів займаються футболом не на професійному рівні, а як своє хобі. То в університеті можна так сказати, ніхто не знає, що там я займаюся, чи хтось інший займається футболом. Тому, в університеті всі навчаються хто як може, і, практично всі своїми силами. Також ще можна сказати що, якщо порівняти що було в школі, і що було в університеті, то в шкільні роки вдавалося більше зайнятися спортом, оскільки коли ти вступаєш до університету, то в тебе більше починається доросле життя. В тебе не хватає часу на улюблену справу, ти розумієш що треба більше часу присвячувати навчанню, оскільки в школі було одне, а в університеті – друге. І у нас в Національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана дуже важко навчатися, викладачі дуже вимогливі, але звісно що дають дуже хороші знання, розказують, показують, на практичні завдання, індивідуальних, самостійних роботах. Тобто всі умови в нашому університеті створюються для того, щоб студент міг узяти все від навчання. Винести якомога найкращі знання від університету і на мою думку, наш факультет і університет повинен бути найкращим, найпередовішим університетом України.

І.: Скажіть будь ласка, Артур, для Вас є важливішим... На скільки важливою для Вас є команда, взагалі?

Р.: Ну взагалі, можна зазначити, що команда є дуже важливою, оскільки команда, можна сказати, це свого роду – друга родина. Коли ти приходиш туди хоча б три–чотири рази на тиждень, щоб погуляти, займатися своєю улюбленою діяльністю – ти стараєшся викладатися на всі сто. Щоб про тебе не подумали, що ти там поганіше за когось другого гуляєш, або не хочеш грати. Ти в команді ділишся всіма своїми негараздами, можна так сказати, переслуховуєш всіх інших. І поради може дати тренер безумовно. Ти стараєшся багато часу проводити з командою, але, як я вже зазначав раніше, що дуже багато часу не вдається проводити. Ось тільки це в свою чергу йде, як хобі.

І.: Дякую. Для Вас є важливішими індивідуальні, чи командні досягнення?

Р.: Ну на мою думку, взагалі повинні бути досягнення командні, оскільки ці досягнення ти получаєш всім колективом, і тоді радіє весь колектив. А коли в тебе індивідуальні досягнення, певні твої, можливо, друзі, будуть тобі заздрити, хоч вони тобі й не будуть показувати. І тебе будуть всі, ти будеш виділятися. На мою думку – це є певний негатив. Команда повинна завжди роз приділяти свої досягнення і завжди повинна бути команда, тобто, на першому місці для досягнення своєї мети.

І.: Наскільки, на Вашу думку, є важливий тренер у футболі?

Р.: На мою думку, тренер є дуже важливим у футболі, оскільки це свого роду наш, так сказати, помічник, певний наставник, певний учитель, який допомагає нам вирішити питання, які постають перед командою. Не тільки там певні організаційні питання, які стосуються футболу, а й свої, особисті питання. Завжди можна з ним порадитись завжди ..... (проблеми із записом) ... помагає тобі, щоб воно вирішилося. І взагалі, тренер свого роду, він як, можна сказати, друга мати, оскільки він старається дати все своїм, можна так сказати, учням ... всі сили віддати для того, щоб у команді був певний інтерес для заняття улюбленою справою – грою у футбол.

І.: Дякую. Як ви розумієте таке поняття як «командний дух», як воно формується?

Р.: Ну, на мою думку, таке поняття як командний дух, це щось зразку того, що один за одного і всі за команду. Тобто всі повинні бути як одне ціле, зібране, і всі повинні допомагати один одному, а не насміхатися з когось чи з чогось, коли хтось допустив десь певної помилки. Всі повинні давати на мою думку, певні рекомендації, для того, щоб таких помилок не було, і .... Якомога краще цьому, так сказати, ну допомагати. Формується командний дух, на мою думку, уже в процесі, можна так сказати, протягом певного часу, коли особи спілкуються, діляться своїми, можливо, секретами, займаються футболом, гають на полі, трене ....

(технічні проблеми)

І.: Перепрошую за технічні складності. Тож перейдемо до наступного питання. Чи існують у Вас відмінності в ставленні до спортсменів і не спортсменів? До футболістів і представників інших видів спорту?

Р.: Ну, на мою думку, певна відмінність існує в тому, що спортсмени, вони по собі – люди, більш такі, на мою думку, певним чином предані своїй справі,

тобто, що ці люди більше приділяють час своїй улюбленій справі, своєму хобі – тобто спорту. А не спортсмени, на мою думку, вони практично спортом не займаються, і для них це не є як хобі. Вони просто, коли в них є час, можуть подивитися певний там бій, або сходити на футбольний матч. А спортсмени, вони в свою чергу, інтересуються всім, що пов'язано з спортом, і на мою думку, відмінності якраз дуже проявляються, і їх видно. Також, можна сказати, що футболісти і представники інших видів спорту, вони, вони між собою певним чином пов'язані, оскільки і футбол, і інші види спорту – це свого роду, заняття спортом, тобто. Кожна людина хоче досягти успіху у певному роді діяльності. Футболіст – у футболі, баскетболіст – у баскетболі, боксер – у боксі, і так далі.

І.: Наступне запитання: як Ви ставитесь до жінок у футболі?

Р.: На мою думку ... я позитивно ставлюся, хочу зразу сказати. Жінки – це наша невід'ємна частинка і, на мою думку, жінки повинні мати такі самі права у футболі, як і чоловіки. Якщо жінка хоче займатися футболом – будь ласка. Це їй має бути надано, хай займається, розвиває свої можливості, робить певні висновки, але також, жінка має багато приділяти часу, якщо у неї є сім'я – сім'я. А якщо – це дівчина, то вона не повинна займатись весь час футболом, вона має тратити час для себе, для заняття собою, для навчання ... і для такого іншого.

І.: Дякую Артуре, наступне запитання – чи згодні би Ви зіграти на рівних з жіночою командою?

Р.: Ой ... дане питання для мене є дуже спірним. Чесно кажучи, можливо б і згодився, а можливо б не згодився. Чому згодився, бо хотілося би побачити як гуляють жінки із чоловіками, а чому не згодився – тому що це свого роду слабша така половинка, і при грі з ними ти не будеш викладатися на всі сто, оскільки будеш переживати, щоб ненароком не поранити ту дівчину, чи жінку, не завдати їй певного ушкодження, і взагалі, щоб не сталося ніяких травм при даній грі. Але, на мою думку, жінки повинні грати і з чоловіками і розуміти, що вони створені більше для того, щоб бути другою половинкою чоловіка, вони повинні підтримувати його, а не займатися даним видом спорту.

І.: Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у Вас заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу Ви обрали?

Р.: Ой ... чесно кажучи в даному питанні я можу сказати точно, що я б пішов би на тренування, оскільки я зазначав, що тренування – це свого роду – друга сім'я, родина. І коли ми збираємось разом, то ми повинні відкладати всі свої справи, оскільки ми збираємся не кожного дня, щоб грати, ми збираємся два, три, чотири рази на тиждень. І, на мою думку, всі свої плани повинні бути перенесені на наступний час або на наступний день. І обов'язково повинна відбутися ця гра чи тренування.

І.: Дякую за відповідь. Останній блок запитань для Вас. Почнемо з такого: що для Вас означає бути футболістом?

Р.: Дане питання я можу охарактеризувати так, що футболістом бути для мене – це свого роду певне піднесення, це свого роду, певне «я», яке дозволяє виокремлюватися від кола інших моїх друзів, від кола іншого мого спілкування .... Також, бути футболістом це ... піднесення певне. І спортсмен– футболіст повинен гордитися і займатися завжди.

І.: Якою є Ваша основна мета у футболі?

Р.: Ну, хотілося би сказати, що основна мета у футболі, на мою думку – це не тільки моя мета, це мета всіх футболістів, і всіх спортсменів – це гроші. Друге – це, на мою думку, слава, щоб тебе знали, поважали, захоплювалися тобою, читали тебе. Щоб ти для всіх був взірцем, щоб на тебе всі рівнялися і щоб тобою всі захоплювалися.

І.: Наскільки важливе місце у Вашому житті займає футбол?

Р.: Як я вже казав раніше, футбол для мене є дуже важливим. Оскільки значну частину свого життя я присвятив футболові, я займався ним з семи–восьми років. На даному етапі життя, на мою думку, я досяг хоча і незначних результатів, але даними результатами я дуже задоволений, і я не збираюся пре-кращати займатися футболом, а навпаки буду тільки старатися розвивати його, і все більше і більше присвячувати себе футболу. Дивитися певні матчі і від відомих футболістів брати все, що тільки зможу.

І.: Таке, трошки схоже запитання, але все–таки. Чи змогли б Ви у майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу у Вашому житті?

Р.: Ну, дане питання є дуже складним для мене, оскільки, як відомо що, в людини, хлопця до п'ятнадцяти – одні погляди, до двадцяти – другі погляди, від двадцяти до двадцяти п'яти – ще інші погляди. А потім, після тридцяти – зовсім другі погляди. Тому, на дане питання я можу сказати що у майбутньому я зможу поміняти свої погляди, якщо буде така ... певні життєві обставини. Можливо роль футболу і може зменшитись, але я дуже цього не хочу, і буду робити все для того, щоб займатися футболом постійно, і мати певний ідеал, іти до того, щоб бути справжнім футболістом.

І.: Ну, так завершуючи нашу розмову, я хочу ще раз, щоб Ви розказали взагалі про роль футболу у Вашому житті й про, можливо, Ваші мрії, які Ви хочете досягти у футболі?

Р.: Ну... так сказати. Я, мої мрії взагалі, можливо грати не тільки за збірну університету, а щоб мені було запропоновано грати за збірну міста Києва, або за збірну України. Я буду робити все для цього, щоб потрапити туди. Буду займатися весь вільний час футболом, ходити в спортзали, брати від футболу все, що тільки можу, буду слухати настанови свого тренера. Також хотілося би сказати, що всі молоді люди, які бажають займатися спортом, щоб вона завжди займалася ним. Не слухалися інших, які сидять за комп'ютерами або займаються якимись справами, так сказати – не дуже хорошими .... Не слухали їх, а завжди займалися спортом і бажали досягти великих результатів і ніколи не боялися перешкод, які постають перед нами.

І.: Дякую за бесіду, Артуре! До побачення.

Р.: До побачення

Інтерв'ю № 10

Респондент: Олег, 22 роки, грає у футбольному клубі першої ліги України і Кива «Зірка», неодружений, проживає у місті Києві, родом з міста Біла Церква. Інтерв'ю було проведено 26 березня 2011 року, м. Київ, біля виставкового центру «Київекспоплаза» в автомобілі інтерв'юера.

Контакт з респондентом було налагоджено попередньо за допомогою іншого респондента.

Тривалість інтерв'ю – 22 хвилини 29 секунд

Інтерв'юер: Доброго дня. Скажіть будь ласка для початку Ваше ім'я, вік, освіту, регіон походження та проживання.

Респондент: Доброго дня. Я Садовий Олег, двадцять два роки, навчаюся в Київському національному економічному університеті, вот, сам я з Київської області – місто Біла Церква. На даний момент проживаю в гуртожитку в місті Києві.

І.: Дякую. Як давно Ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р.: Ну це все почалося в мене з семи років. До футболу я займався дуже багатьма видами спорту ... і шахмати, і баскетбол, але в сім років мама мене відвела на футбол, хоча я в принципі ще не знав, що то таке. З того часу в мене почалася футбольна кар'єра. Вот, на даний момент, вона ще й досі триває.

І.: На скільки регулярно Ви тренуєтесь і який режим Ваших тренувань?

Р.: Режим моїх тренувань в принципі залежить тільки від мене. Максимально я навантажую себе раз в день. Тобто сім раз в тиждень. Іноді получается тренуватися два рази в день, але дуже рідко, у зв'язку з навчанням, цей режим дуже зжятий, от, якби була можливість, то й тренувався би й три рази, але ... не дозволяє мені. Потрібно вчитись, працювати, тому максимум – раз в день.

І.: Дякую. Чи вважаєте Ви себе професійним, напівпрофесійним футболістом, чи футболістом-любителем?

Р.: Ну кожна людина в принципі сама для себе робить висновки. Я вважаю, що я футболіст-любитель, так як граю на такому рівні, що не маю права вважати себе професіоналом. Хоча я тренував ся раніше на професійному рівні і маю такі навички, звички і, головне, ставлення до футболу, яке є професійним, тому в деякій мірі я теж професіонал. Тому, може в принципі це тренери вирішують, як людина себе веде і тоді дають їй оцінку. Я, в принципі, зараз постійно тренуюсь.

І.: Дякую. Чим Ви займаєтесь окрім футболу? Можливо навчання робота?

Р.: Ну на даний момент я проходжу практику. Практика є у вигляді роботи. Тобто я загрузений цілий день. Помімо того, я ще цікавлюсь багатьма хобі, зрозуміло я ще навчаюся. Навчання на другому, на третьому плані, це вже як виходить. Ну фотографіями цікавлюсь, стараюсь ходити в кіно, в деякому роді теж кіноман. Люблю ходити просто на футбол подивитися. Я маю на увазі просто, не як футболіст, а просто як фанат, такого роду.

І.: Дякую. Що для Вас є основним родом діяльності? Теж схоже питання, але ...

Р.: Ну в даний момент, зараз, я над цією думкою думаю. Стараюсь направити свій рід на роботу. Але так як по життю я, в душі – футболіст – я з цим дуже важко справляюся, тому що футболіст, він завжди живе з футболом, і залишається з ним, а ходити і працювати на роботу дуже важко. Але якимось чином треба розуміти і я стараюсь себе пере налаштувати. Тому що треба для своїх дітей будувати майбутнє, і так далі. От, тому все до роботи тянеться.

І.: За яких обставин Ви почали займатися спортом? Що було основним мотивом для цього?

Р.: Ооо. Ну я ще в дитячій школі займався футболом, але в мене не було цілі займатися футболом, от. А вже в десятому (сміється) в десять років в нас, в нашому місті маленькому почав розвиватися футбол і почали створюватись спеціалізовані футбольні класи. Тоді були збори в дитячі класи. Збирали класи, продилювалися нас, відбирати. І потім вже почала з'являтися думка, щоб більш серйозно займатися футболом. Ну і від тоді, так получається нас зібрали в шостому класі, почалися такі більш професійні тренування. Був рад тренерів, які на тренували. І від тоді я жив з тою думкою, що я буду грати у футбол.

І.: Таке питання до Вас, Олег. Чи багато друзів, знайомих, на той час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на Вас?

І.: Ну, треба сказати на той час, ще в дітей, бо я ще ж в принципі дитина був, друзів не багато було, було багато знайомих. А друзів я вже безпосередньо знайшов там, тому що футбол це не просто можна сказати, щоб побігати. Це можна сказати – армія, він нас закаляє, там ми знаходимо справжніх друзів, з якими починаємо зв'язуватись, зв'язувати дружні відносини, вбачаємо в них майбутніх партнерів, по футболу, чи просто партнерів по життю, які рядом будуть йти. І ну так воно сталося, що на футболі знайшов багато друзів, дякую футболу за те що він дав мені таких друзів. І чим далі я займаюся футболом тим більше знаходжу цих друзів, це хороші хлопці, і навіть дівчата попадаються, які футболом цікавляться. Тобто не дарма кажуть, що футбол – це командний вид спорту, дружня гра.

І.: Чи багато Ваших друзів зараз також є футболістами чи спортсменами?

Р.: Знову ж таки – так. Майже всі друзі – спортсмени, футболісти, є, так як я навчався в спортивному інтернаті, це були й легкоатлети й інші види спорту, також познайомився і з ними мав гарні відносини, які підтримуємо. Звичайно, спортсменів дуже мало в нашій країні, залишаються працювати дуже важко. Всі, абсолютно всі, незалежно від того чи раніше займалися професійно, чи так, тому що це, в принципі залог твого здоров'я, це дає нам можливість розвивати своє тіло, тому люди зараз всі сознательні, розуміють, що воно треба для нас, тому в деякій мірі всі, всі мої друзі – це спортсмени.

І.: Угу. Чи давали Вам колись заняття спортом привілеї порівняно з іншими в школі, в університеті чи в побутових справах, і які саме?

Р.: Ну, починаючи з школи, то в школі це привілеї, як правило, це вчителі нас намагалися заставити, щоб ми однаково відносились до всіх і до нас однаково відносились, але виходило так, що ми тоді ще маленькі діти були, нам головне футбол, щоб десь з пар, не з пар (сміється) щоб десь з уроків втікти, ще щось, побуянити, побушувати. Намагались займатись чим-небудь на тих уроках. А зараз в університеті, ну п'ятдесят на п'ятдесят. В принципі, футбол ніколи,

нічому не заважає і якщо є бажання можна совміщати не тільки одну чи дві справи, а й інші. Звичайно, час з чогось треба виділяти, але це вже на розсуд людини.

І.: На скільки важливою у футболі для Вас є команда?

Р.: Ну команда – це звичайно важливо, я вважаю. Один гравець ніколи не обіграє супротивника. Це якщо брати безпосередньо до гри, от. Тобто якщо побачити всі великі команди, які переграють всі інші команди, то це звичайно дружні колективи, які володіють однією ціллю, однією тактикою, одними думками. Це вдається тільки в дружньому колективі, в командному, вот. І по життю так само відбувається. Не зря великі компанії намагаються побудувати команду, не залежно від того чим вони займаються, тому що слово команда несе в собі велику силу, дружбу, яка може перебороти все і зносити на своєму шляху все. І досі ці звички командні допомагають в незалежності від того чи ти сам, чи не сам, чи з кимось. Тобто, у нас, все що ми робили в дитинстві в команді й досі відображається на нинішніх подіях, які є в житті в мене.

І.: Дякую, таке питання. Для Вас є головнішими індивідуальні чи командні досягнення?

Р.: Ну це для кожного по різному і в різний момент. Для мене, мабуть, в командному, для того щоб виграти щось в командному спорті – це дуже важко, тому що повинні працювати не тільки тренера й футболісти, а й всі хто поруч, навіть батьки й рідні повинні підтримувати. Щоб команда досягла чогось – це дуже й дуже важко. А коли команда досягає якихось висот, щось виграє то це буває дуже приємно і для свого міста і для країни, вот. Але буває деякі футболісти і в залежності від спорту просто індивідуальності – також для них важливо індивідуально засвітитися. Ну я вважаю, що командний успіх – це для мене.

І.: На скільки на Вашу думку є важливий тренер у футболі?

Р.: Ну, багато зараз, у сучасному футболі розглядається нових тренерів, які молоді і які, як то кажуть, зробили команду. Так, насправді, тренер це дуже важлива особистість у футболі, та й не тільки у футболі, а й в інших видах спорту. Це так би мовити наставник по всьому. І в дитячій школі це був наставник наш і взагалі, тобто тренер будує особистість ще з дитинства, він для команди задає такт гри, задає тренування, тобто повністю керує свідомість тих людей, які створюють командну перемогу, він, зазвичай, дуже важливий, на мою думку.

І.: Як Ви розумієте таке поняття, як «командний дух», як воно формується?

Р.: Командний дух – це своєрідне, звичайно, поняття, вот. Командний дух, так би мовити – та ціль, та мета, те бажання, ті всі приємні речі й неприємні, з якими команда виходить на гру, на турнір, на змагання, чи щось інше ... (поганий звук) тобто це все, і моральні і фізичні властивості, і абсолютна взаємодія між футболістами, між тренерами і так долі. Тобто – це все, що об'єднує команду, що допомагає досягати якихось успіхів і не тільки в футболі, а й в повсякденні.

І.: Чи існує відмінність у Вашому ставленні до спортсменів і не спортсменів? До футболістів, і представників інших видів спорту?

Р.: Ну насправді може колись так і було. Але зараз ми дорослі люди розуміємо, що тут такого не має – спортсмен чи не спортсмен. Ми люди рівні всі, підпадаємо під однакову конституцію. Звичайно, дуже радує, коли людина займається спортом, ти розумієш, що вони сознательні, розуміють, що це їм треба буде для їх майбутніх дітей чи навіть для теперішніх дітей, щоб вони дивилися і брали приклад. Це надзвичайно є позитивним, от, з одного боку. Але ті хто не займаються – то їх вибір, тобто в цьому немає чогось поганого чи хорошого, в тому, що людина не займається. Вона може чимось іншим цікавитись, що їй дає щастя в житті.

І.: Як Ви ставитесь до жінок у футболі? Поясніть.

Р.: Звичайно .... Цей, цікаве питання. В своїй кар'єрі доводилося ще в одинадцятому чи в десятому класі грати проти дівчачої команди, які виступають в одній лізі і які чемпіонами були на той час. Було дуже цікаво, дівчатка молодці звичайно, і в принципі футбол для дівчат це ... ну дехто вважає, що футбол це не їхня гра, груба гра, але дівчатка, як я бачив, виступають дуже цікаво, молодці. Тому дівчата і футбол, я думаю, щось є в цьому (посміхається). Да ми просто не привикли бачити дівчат і на футболі бо це не дуже популярна гра для них. Дівчата більше виступають на плаванні, гімнастика. Але коли бачиш командну гру дівчат, то цікаво подивитись як вони мислять, на відміну від чоловіків, дуже цікаво.

І.: Дякую. Чи згоднісь би Ви зіграти на рівних з жіночою командою?

Р.: Звичайно згодився б. А при тому, якби вони ще й обіграли нас, то звичайно було б, вот. І знову ж таки, дівчата по другому мислять і цікаво було б проти них пограти, позмагатися, побачити свої сили. Так, звичайно, тут рівності не буде, тому що дівчата – це слабкий пол., з ними вже так не зіграєш як з хлопцями, але звичайно було б цікаво побавитись

І.: Якби виникла така ситуація, що в один і той же час у Вас заплановано і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу Ви обрали?

Р.: (посміхається) Так як я в колишньому професіонал, бивший, то у мене такого не виникає. Але якби, навіть і виникло, то я думаю моя дівчина зрозуміла б, що тренування це потрібна річ, так як і вона зацікавлена в тому, щоб я займався, підтримував спортивну форму, тож не то щоб я пішов на пиво пити чи з кимось гуляти, а дійсно це є важливі речі, які, можливо, вона б зрозуміла. Я би зарання плани будував так, щоб у мене нічого не співпадало.

І.: Останній блок запитань. Перше таке: що для Вас означає бути футболістом? Бути футболістом – це не тільки означає, що відчувати себе залученим до якогось виду спорту, а конкретно до футболу, але й побувати в цьому житті, у футбольному житті, цікавому, яке дає багато для нас і можливостей і здоров'я, і друзів, і зв'язків. Тобто я би порекомендував батькам, щоб віддавали дітей на футбол, тому що дитину цк виховує і помагає у всьому.

І.: Якою є Ваша основна мета в спорті, поясніть будь ласка.

Р.: В першу чергу – це отримувати задоволення і всьо. Я не вимагаю від футболу грошей чи чогось іншого. Головний результат є – перемога. Це звичайно важливо ,але незалежно від того чи виграє чи програє моя команда, я все одно отримую задоволення, тому що я цим живу. І в любий момент, хоч якась участь, що стосується футболу, приносить мені надзвичайне задоволення.

І.: На скільки важливе місце у Вашому житті займає футбол.

Р.: Майже більше п'ятдесяти відсотків, я скажу так. Майже основний, контрольний пакет, як кажуть, акцій, вот. Звичайно, сім'я, здоров'я і це все інше – також дуже важливо, але футбол в деякій мірі забезпечує це все. Здоров'я сім'ї, її щастя і радість. Тому, надзвичайно велике і не зря я приділяю цьому скільки уваги і часу. Тому футбол в мому житті – це, як кажуть, щось.

І.: Чи змогли б у Вашому житті змінитися погляди на футбол? І чи змогли б Ви зменшити роль футболу у Вашому житті?

Р.: Думаю зараз – це ні. Але з часом, коли з'являться діти, думаю, футбол відійде зовсім на інший план. В душі він все одно залишиться на тому ж самому місці, але скільки приділяти уваги всьому – дуже важко. Але якщо зв'язати сина з футболом то, думаю, все вернеться (посміхається).

І.: Таке останнє запитання взагалі. Взагалі, що Ви відчуваєте до футболу, і які у Вас є мрії пов'язані з футболом?

Р.: Ну на даний момент ми будуємо дуже цікаву команду з якою ми приймаємо участь на першість Києва, от. І тому весь футбол зараз обертається на фоні цієї команди, вот. І звідси й витікає те що вся увага, всі цілі і все, що я роблю – стараємось розвиватися з цією командою. Через деякий час, можливо, знайдемо спонсора, щоб змінити нашу команду, вот ну і цілі відповідно вже будуть ставитися по мірі розвитку і досягнень нашої команди, вот. Ну і взагалі, звичайно, хочеться щоб більше вигравати. Але головне, щоб ми були командою.

І.: Дякую Олег. До побачення

Р.: На все добре

Респондент – Євген, студент, 21 рік, неодружений, проживає у місті Одеса, грає у футбольному клубі першої ліги України «Чорноморець» російськомовний. Інтерв'ю було проведено 2-го квітня 2011 року в місті Вінниці . Контакт з респондентом було налагоджено за допомогою попереднього знайомства.

Тривалість – 30 хвилин 6 секунд

І: Добрий день! Скажіть будь-ласка ваші ім'я, стать, вік, освіту, сімейний статус, регіон походження і проживання.

Р: Добрый день! Меня зовут' Женя, мне 21 год, в данный момент я студент Одесского национального университета им. Мечникова. Холост. Регион мой одесская область Украины, там же и проживаю.

І: Дякую! Скажіть будь ласка, як давно ви почали відвідувати футбольну секцію?

Р: Ну ходити на футбол я начал, наверное, как и многие футболисты в 6 лет, как только начали брать в футбольную секцию у нас в городе.

І: Дякую! Скажіть будь ласка наскільки регулярно ви тренуєтесь і взагалі який режим ваших тренувань?

Р: Вообще именно футболом, то тренировки 3 раза в неделю, но я параллельно стараюсь заниматься другим видом спорта для поддержки своей физической подготовки, например тяжелой атлетикой. Так как футбол это не только бегать и бить мяч, это так же борьба, нужно толкаться корпусом, ну и так далее.

І: Дякую! Чи вважаєте ви себе професійним, напів-професійним футболістом чи футболістом любителем? Скажіть будь ласка!

Р: Ну я как человек скромный скажу, что я считаю себя футболистом полупрофессионалом, так как если бы я был профессионалом я бы уже играл в стартовом составе какогонибудь из грандов а так я всего лишь в дубле «Черноморца» играю.

І: Чим ви займаєтесь окрім футболу, можливо навчання чи робота?

Р: Да как я уже говорил я учусь в Одесском национальном университете им. Мечникова, на факультете экономико-правовой специальности, конкретнее на юриста а также ну естественно занимаюсь спорт, например тяжелой атлетикой. Уже в течение 3 лет я стараюсь усиленно поддерживать свою форму.

І: Дякую! Що для вас є основним родом діяльності?

Р: Ну тут как бы сказать сложно, потому что я вот как бы учусь и футболом занимаюсь, наверное это пока есть само главное в моей жизни. Разделять эти два направления я не буду.

І: Дякую! А скажіть будь ласка відповідь на таке запитання, за яких обставин ви почали займатися спортом, що було основним мотивом?

Р: Ой даже как то тяжело вспомнить. Это было так давно, около 15 лет назад, ну не знаю... как обычно во дворе с друзьями решили начать заниматься футболом, в том возрасте это было классно ходить в какую-то команду, играть вместе, было много новых эмоций, ощущений, в общем, так вот и начали с

друзьями ходить. Кстати с некоторыми до сих пор дружим, общаемся и являемся по жизни близкими и хорошими друзьями.

І: Дякую! Чи багато друзів, знайомих на той час займалися спортивною діяльністю? Якщо так, то чи вплинули їхні погляди на вас?

Р: А ну как я уже сказал, начинали мы вместе, да думаю это оказало большое влияние на меня, сам я б наверное вряд ли пошел, а так совместным решением мы решили пойти на футбольную секцию, ну конечно не все остались до сих пор в футбольном спорте. Ну а те которые остались, мы до сих пор поддерживаем контакты и общаемся.

І: Чи багато Ваших друзів також є футболістами, спортсменами?

Р: Ну да наверное, потому что как бы большая часть моей жизни связана со спортом поэтому стараюсь всем тем друзьям, которые не занимаются спортом навязать этот спорт. Ну так как я считаю, что спорт является главной составляющей жизни и без него сложно. Он помогает и психологически сдерживать свои эмоции, концентрировать свое внимание на определенных вещах, а также чувствовать себя сильным и быть лидером.

І: Дякую, Євгене! Наступне запитання. Чи давали Вам заняття футболом якісь привілеї порівняно з іншими в школі, в університеті, в побутових справах? Які зокрема?

Р: Ну как бы привілеї, ну такое ... какие–нибудь можно сказать, можно было прогулять пары из–за каких–нибудь очередной игры; иногда можно было блефовать и сказать что игра и не пойти на пару, либо просто иногда повышали оценки за очередную грамоту, которая весела на доске почета с моим именем, либо с командой в которой я играю. Ну а вообще отношение особенно в школе было более приближенное, учителя лучше относились ко мне, ну такое вот. Можно сказать, что легче училось и спорт мне в этом помог

І: Наскільки важливою в футболі для Вас є команда?

Р: Ну естественно команда стоит на первом месте, так как футбол это командный вид спорта и если стараться вытянуть игру на индивидуальных качествах, то ни одна команда не сможет достичь успеха. А если использовать командную игру, то можно добиться многого и пойти далеко.

І: Дякую! Таке питання, для Вас є більш важливими індивідуальні чи командні досягнення?

Р: Ну как для игры в команде, то естественно для меня важно командное достижение и игра в команде. Но опять же не стоит забывать и про себя, так как для того, чтобы влиться в команду и играть со своими одноклассниками на равне, чтобы успевать за ними, чтобы играть с ними на одном уровне, нужно развевать свои индивидуальные качества и поэтому не стоит забывать про них и можно опустить их как бы на второе место.

І: На вашу думку на скільки тренер є важливий в футболі? Поясніть.

Р: Я считаю тренер это самое главное в команде, потому что тренер это человек который связывает игроков в одну целую команду; он психологически их настраивает, он их учит играть; он, можно сказать, становится им вторым отцом. Не могу назвать другого человека который был бы важнее, ни президент клуба, ни кто другой, а именно тренер команды. Он можно сказать становится родственником нам, мы все друг о друге знаем, можно сказать общаемся на ты

с ним, ну я не знаю как это назвать еще. Он не просто ставит нам игру, он учит нас жизни. Ну что еще сказать о тренере..... Так же не обходиться без его строгости, он иногда кричит на нас, строго относиться к нашей игре, критикует, что есть не мало важно, потому что без критики нельзя исправлять своих ошибок. Поэтому он помогает нам улучшать свои индивидуальные качества, а также улучшать достижения своей команды.

І: Наступне питання, як Ви розумієш таке поняття як командний дух, як воно формується?

Р: Ну это подумать нужно, потому что сразу ответить сложно... (думает).. Ну вообще командный дух, как я понимаю, это одно целое, один психологический настрой, моральное соотношение каждого игрока на одном уровне, каждый в любой момент готов поддержать и помочь. Каждый игрок должен чувствовать когда ему могут отдать пас, куда ему нужно побежать, что ему нужно сделать после того когда он отдал мяч, что ему нужно сделать когда он потерял мяч, то есть все должно быть слажено. Ну я считаю, что именно на командном духе строится успешная игра команды. Очень не мало важным командный дух является при такой ситуации, когда команда проигрывает, если у команды налаженный командный дух, если команда чувствует поддержку тренер, который тоже есть часть команды, он не отдельный человек, это все целое. То это может помочь команде, добиться ничья и даже победить. Также главной составляющей командного духа есть поддержка фанатов, без поддержки фанатов футбольная игра, не знаю на что будет похожа. Они даже называют их «двенадцатым игроком» команды. Они поддерживают своими кричалками, они шумят на стадионе тем самым поддерживают команду. При опасных моментах они поднимают адреналин у нас в крови, ну в общем я люблю фанатов. А еще хотелось бы сказать про фанатов, которые ездят с нами на выездные матчи. Эти люди также стали нам близки, наш фан-клуб, хотелось сказать ему «Спасибо!». Наши ультрас всегда поддерживают нас, не смотря на то, что их всегда меньшинство на стадионе; чаще всего из-за того, что нет возможности привезти с собой пол стадиона болельщиков. Они нас всегда поддерживают и все наши победы мы посвящаем им и я считаю, благодаря им мы их достигаем.

І: Дякую! Чи існує відмінність в твоєму ставленні до спортсменів і не спортсменів, до футболістів і представників інших видів спорту?

Р: Ну вообще стараюсь не разделять людей на спортсменов и не спортсменов, но всех своих друзей, которые не занимаются спортом, я стараюсь перетянуть в какой либо другой вид спорта, не обязательно это будет футбол. А другие виды спорта я только поддерживаю, потому что я сам занимаюсь не только футболом. Я считаю одно другому не мешает, и общаться людям из разных видов спорта это тоже не помеха. Наверное, у людей, которые не занимаются спортом, есть другие интересы в жизни и они имеют больший приоритет над спортом. Ну поэтому не стоит их отделять в общении и во всем другом. Ну конечно не ко всем видам спорта я отношусь хорошо. Ну например я не люблю баскетбол, я никогда не умел в него играть и поэтому наверное я к нему плохо отношусь. До сих пор эта игра для меня остается не понятной.

І: Добре, дякую Євгене, мені зрозуміла ваша думка. Як ти ставишся до жінок у футболі? Поясни.

Р: Ну однозначно так сказать о женщинах нельзя.... Ну наверное отношусь я к ним не больше чем в детстве собраться во дворе и поиграть с девочками в футбол друг против друга. Наверное, не больше чем это. Но при этом существуют женские футбольные сборные, они также добиваются успеха. У них точно такой же режим тренировок, в принципе отделять их нельзя. Плохо или хорошо отношусь это тоже вид спорта, они умеют право этим заниматься.

І: Наступне запитання. Чи згодився би ти зіграти на рівних із жіночою командою?

Р: Ого это сложный вопрос. Сейчас вряд ли наверное, я б не согласился, потому что все таки мы мужчины, мы сильнее, мы будем бояться сделать им больно, мы женщин любим, без них никуда и поэтому мы можем им уступить. А если б лет так десять назад, то с удовольствием, побегали б, поломали друг друга, побили по ногам. Ну такое вот. Лет десять назад это было бы реально и вполне возможно.

І: Якби виникла така ситуація що в один і той же час у тебе заплановане і тренування і зустріч з дівчиною, яку б альтернативу ти обрав?

Р: Ну тут нужно подумать, что б ответить на этот вопрос.... Это можно сказать вопрос жизни и смерти, тут однозначно не ответишь. Тут нужно, наверное, находить компромисс. Опять же девушка должна понимать, что тренировки это режим, это спорт, их нельзя пропускать и можно перенести встречу на другое время. А если она не будет понимать, то нам недолго суждено быть вместе.

І: Що для Вас означає бути футболістом?

Р: Ну футболист это прежде всего спортсмен, который имеет силу воли, постоянно занимается не отклоняясь от своего режима. Сильный человек, ну а как для меня быть футболист это играть в команде, получать такие же ощущения, как и команда, получать то удовольствие от побед и горечь от поражений естественно, без них ни куда, и быть составляющей чего-то одного целого. Наверное, это самое главное. Быть футболистом это, наверное, ставить перед собой какую то цель и потом ее добиваться, выполняя какие то определенные действия, я имею ввиду выполнение тактики на игру и так далее. Быть футболистом это, наверное, это смысл моей жизни, наверное, да, можно так сказать

І: Дякую! Якою є Ваша основна мета в футболі? Поясни будь ласка.

Р: Ну цель стать профессиональным футболистом я уже не ставлю перед собой, уже возраст не тот, я упустил свой шанс уже наверное, но цель играть в команде, добиваться определенных успехов на уровне Украины, да, так можно обозначить мою цель. Так же это игра в команде, просто благодаря футболу я живу, наверное. Я в спорте провожу большинство своего свободного времени, поэтому основной целью является просто играть и быть в команде и так же зарабатывание денег.

І: Дякую! На скільки важливе місце в вашому житті займає футбол?

Р: Очень важное место футбол занимает в моей жизни, не зря же я занимаюсь им уже около 15 лет, хожу на тренировки изо дня в день, я живу, я жду времени когда прейдёт тренировка, иногда откладываю очень важные дела, для того, чтобы пойти на тренировку. Даже иногда приходится пропускать занятия, неделями, для того чтобы уехать куда-нибудь на сборы, для того чтобы

улучшить свои индивидуальные качества, командную игру. Так же наверное можно сказать, что ради футбола я могу пожертвовать многим в своей жизни.

І: Чи змогли б ви в майбутньому поміняти свої погляди і зменшити роль футболу в вашому житті?

Р: Да однозначно, на это вопрос я отвечу вам четко. Потому что футболистом нельзя быть всю жизнь, человек имеет такую тенденцию как старение и к 30 годам, как футболист он профессионально перестает развиваться, то есть он развивается, но не так интенсивно как в свои молодые годы. И поэтому всю жизнь играть в футбол нельзя и зарабатывать деньги. Лично я в будущем рассчитываю уменьшить роль футбола в своей жизни и начать заниматься чем то другим. Это опять же может быть тренерская деятельность, но не факт. Не каждый футболист может быть тренером. Доказательства этому можно найти из жизни, когда многие футболисты начинали тренерскую карьеру, но у них ничего так и не выходило. Например, всем известный Армандо Марадонна, в прошлом замечательный игрок сборной Аргентины, он будоражил многие команды, мог за счет своей игры вытянуть результат команды, вытянуть победу, он мог все, можно было его назвать «Богом футбола». Но на тренерском пути у него стоят препятствия, он ничего не может достичь, возможно, в будущем ему повезет и он выиграет чемпионат мира, как он и мечтает, и пробежаться голым по Буенос-Аересу, как он хотел в 2010 году, но тогда выиграть чемпионат им не удалось. Так же другой причиной может быть получение травмы, футбол всё-таки контактный вид спорта, можно на ровном месте получить травму. Например, как у моего хорошего товарища, он уже не занимается футболом, врачи ему запрещают и в принципе его физическое состояние ему не позволяет. Его «поломали» несколько лет назад, выражаясь футбольным жаргоном, и сейчас он сменил свой род деятельности и сейчас футболом вообще не занимается.

І: І останнє запитання. Що для вас є взагалі футбол, яку роль він відіграє в вашому житті і які ваші мрії які б ви хотіли б досягнути у футболі?

Р: Значение футбола в моей жизни очень большое, это часть моей жизни, я им живу, это в принципе вам расскажет любой футболист. Мы, наверное, все одинаковые и не занимались футболом, если б нам это не нравилось. У меня, в первую очередь, мне это нравится, я получаю удовольствие от того, что передают передачу, я пробегаю с этим мячом, я отдаю кому-то пас, кто то забил с моего паса гол, я радуюсь за этого человек. Я забил гол, мне приятно, мы радуемся командой. Мы посвящаем свои победы болельщикам, в первую очередь, мы предоставляем им удовольствие, а ничего лучшего в жизни нет, чем доставлять в жизни удовольствие. Это наверное самое главное. Показывать результаты, а также видеть какой-то прогресс от тренировок в своей игре. Футбол учит силе воле, он помогает нам доводить дело до конца. Футбол это все наверное. Когда выхожу на игру, когда на трибунах присутствуют хоть какие-то болельщики у меня загораются глаза, мне хочется показать себя, проявить свою команду. Мне хочется очень многое, чтоб порадовать их, порадовать забитыми голами, порадовать их хорошей игрой, противостоянием двух команд. Ну конечно же не смотря на свою скромность, я питаю в себе мечту сыграть в сборной Украины. Для любого игрока это прогресс, это успех,

это новые контрасты, деньги опять же. Мы живем в мире капитализации и за свои усилия хотелось бы получать какие то деньги. Сборная это любовь фанов, это любовь фанов, это очень многое. Приятно забивать за любимую страну, помогать ей продвигаться в мире. Тот же чемпионат мира, не многим странам удавалось стать чемпионами мира или проходить в финальную часть. Так же сборная это возможность пообщаться с новыми игроками. Например у нас очень хорошая сборная и я мечтаю до сих пор пообщаться с Андреем Шевченко, для меня он лучший игрок Украины, Европы. Годы, когда он играл за «Милан», я считаю это его золотые годы, я их лелеял. Я смотрел его каждый матчи, его проходы в штрафную площадь, за каждым его ударом по воротам, когда он забивал гол, когда он радовался... Я наблюдал за всем. Хотелось бы поучиться у него его опыту. Та же игра в команде сборной Украины, там выдающиеся игроки Украины, и от них можно набрать хорошего опыта, и потом показать себя, стать составляющим этой команды и в итоге добиться большого успеха.

І: Добре дякую, було приємно з вами поспілкуватись , до побачення!

Р: Дякую, до побачення!